

ONDERNEMERSCHAP IN JOURNALISTIEK ONDERWIJS

Bijlagen afstudeeronderzoek

Maike Abma – Christelijke Hogeschool Ede

INHOUDSOPGAVE

Bijlage 1: Transcript interview Wiel Schmetz	3
Bijlage 2: Transcript interview Iris Verhoeven	12
Bijlage 3: Transcript interview Yolan Witterholt	18
Bijlage 4: Transcript interview Wout Heslinga	27
Bijlage 5: Transcript interview Luc Nibbeling	36
Bijlage 6: Transcript interview Henk Jan Karsten	47
Bijlage 7: Transcript interview Esther van Lunteren	60
Bijlage 8: Vragenlijsten interviews	66

BIJLAGE 1

Geïnterviewde	Wiel Schmetz
Functie	Journalistiekdocent Fontys
Tijdsduur	37 minuten en 59 seconden
Locatie	Telefonisch, Bennekom
Transcriptvorm	Woordelijk

W: Wiel Schmetz, hallo.

M: Hi, je spreekt met Maike Abma.

W: Hallo goedemorgen. Goedemiddag, het is één minuut over twaalf.

M: Ja, het is eigenlijk al middag. Goedemiddag. Wat fijn dat je eventjes tijd kon maken voor mij. Daar ben ik heel blij mee. Ik had al een beetje uitgelegd wat mijn plan was. Ik ben namelijk bezig met mijn afstudeeronderzoek en ik probeer een beeld te schetsen van de plek die ondernemerschap krijgt binnen journalistiekopleidingen. Dat doe ik onder andere door naar documenten te kijken, zoals studiehandleidingen. Maar ik wil ook gewoon met een docent in gesprek gaan over een aantal dingen die daarbij spelen. Dus vandaar dat ik jou nu eventjes aan de telefoon heb. Ik wil eventjes laten weten dat ik het gesprek ook opneem, zodat ik het makkelijk kan uitwerken en dat ik zeker weet dat het klopt, dus ik hoop dat je dat oké vindt.

W: Ik vind het prima, als je er een radio-uitzending van maakt hoor ik het wel.

M: Nee dat gaat niet gebeuren. Ik gebruik het alleen voor mezelf.

W: Grapje. Ja natuurlijk, ik weet hoe het werkt. Dat is heel goed. Ook goed dat je het even aangeeft.

M: Ja, ik vind het altijd fijn dat mensen dat weten. Ander is het toch een beetje gek. Maar goed, ik heb natuurlijk de documenten gelezen.

W: Je had ook nog om een studiegids gevraagd, zag ik opeens toen ik terugkeek in de mail. En daar had ik nog niet op gereageerd volgens mij. De studiegids is hier in het kader van de digitalisering een ingewikkeld verhaal geworden, want alle studiegids informatie vindt de student bij ons op de portal en die is achter de firewall. Daar kan dus niet iedereen zomaar bij.

M: Oké, het ging mij meer alleen om wat algemene informatie, maar ik denk eigenlijk dat het na dit interview ook niet meer nodig is hoor. Dus ik wacht het even af, maar ik denk eigenlijk dat ik dan wel genoeg informatie heb. Ik ben allereerst een beetje benieuwd waarom jij denkt dat het zo belangrijk is dat ondernemerschap een rol heeft binnen journalistiekopleidingen. Waarom is dat zo belangrijk?

W: Het is belangrijk om goed te kijken hoe je ondernemerschap wil definiëren, want een bepaald aspect van ondernemen is er altijd al geweest en dat is de dimensie freelancen en de journalist die anders dan in dienstverband moet zien te leven van hun journalistieke werk. En dat noemden we vroeger gewoon freelancen, maar inmiddels wordt dat wat verbreed en toegevoegd onder die noemer ondernemen. Hoe zorg ik voor goed inkomen? Wat is mijn portfolio? En hoe bouw ik dat op? En hoe breed kan en mag dat zijn? Hoe pak ik mijn dingen zodanig slim aan dat ik er ook een beetje van kan leven? Dat is één dimensie van ondernemen. Dat heeft bij ons wel in

het curriculum gezeten, maar de studenten mopperden daar wat over. Dat ze dat toch onderbelicht vonden. En dat was een reden voor ons om drie jaar geleden daar wat nadrukkelijker aandacht aan te besteden.

M: En wat misten ze dan precies in het curriculum?

W: Nouja, hoe ga ik aan de slag als freelancer. Wat zijn de mogelijkheden. Moet ik bij de Kamer van Koophandel langs? Hoe zit het met de belasting? Inmiddels is dat onderdeel van het curriculum geworden en wij hebben het ingebouwd in een apart programma: ondernemerschap en innovatie. Maar in feite is dat een element dat natuurlijk al veel langer bij de journalistiek hoort en wat opleidingen wat sporadisch verzorgden. Dit is een aspect wat absoluut aandacht moet hebben, daar mag geen enkele discussie over bestaan.

M: Sinds wanneer heeft het dan zo'n grote rol? Want je zegt: het heeft altijd wel een grote rol gespeeld, maar jullie zijn volgens mij in 2010 begonnen met een project rondom ondernemerschap, maar dat is alweer zes jaar geleden. Is dat het eerste project dat jullie hebben gedaan?

W: Vier jaar geleden hebben we gezegd: innovatie is belangrijk, de journalistiek zoekt naar nieuwe wegen en mogelijkheden, verdienmodel binnen de journalistiek is een discussie. Kunnen wij niet een programma rondom ondernemen en innovatie opzetten? Dat is zoals wij het hier hebben bekeken. En dan nemen we daarin het hele freelanceverhaal mee, maar we gaan nog een stap verder en dat is de wereld die we inmiddels zien van innovatieve bedrijfjes, kleine startups die zich nu op een andere manier vestigen midden in de journalistiek of in raakvlakken met de journalistiek. Bedrijvigheid ontwikkelen.

M: Dus niet langer alleen individueel ondernemerschap maar ook die startups creëren?

W: Ja, precies.

M: Hoe ging dat creëren van dat project? Zaten daar haken en ogen aan en waren er struikelblokken die jullie tegenkwamen? Of was het eigenlijk heel makkelijk en hadden jullie zo een idee bedacht.

W: Wat wij eerder hadden was een programma dat wij omschreven als NERO. Wij hadden op de redactie van het Brabants dagblad en het Eindhovens dagblad een ruimte gereserveerd voor onze studenten. En die werden in Eindhoven en Den Bosch op de redactie gezet, waarbij de krant aan die redactie vragen kon voorleggen, voor het uitwerken van onderwerpen waar de krant normaal niet aan toe kwam. En daarbij was het idee om vooral zaken te ontwikkelen waar de krant geen tijd voor had of geen kennis van hadden. Dat was een project waarbij de student op de redactie ging zitten en daar werd geoefend met verhalen gebaseerd op datajournalistiek. Verhalen met vooral veel graphics eromheen, google maps integreren in interactieve kaartjes en longreads. Dat deden we op de redactie.

M: Dus dat had nog niet veel te maken met ondernemerschap?

W: Toen werd vastgesteld dat die nieuwsredacties op die redactie eigenlijk een gekke formule was, omdat kranten in feite hun redactie niet meer uitbreiden. En de kans voor studenten om op die manier in dienst te kunnen komen bij een krant niet realistisch was. Toen hebben we gezegd: dan draaien we het om. Dan gaan wij niet meer op een redactie zitten, maar stimuleren we dat onze studenten een bedrijfje hebben en zelf met hun idee en product en concept langs redactie moeten gaan. En die slag hebben wij gemaakt bij de voorbereiding van het onderwijsprogramma. Dat was voor ons dus niet zo ingewikkeld, omdat we al een praktijk hadden. Alleen zat die praktijk op de redacties van kranten en dan waren de kranten de

instanties die zeiden: dit is het verhaal dat we willen hebben. Toen hebben we gezegd dan draaien we het om, dan gaan we op school zitten. Dan zetten we bedrijfjes op en die moeten verhalen bedenken die ze vervolgens bij kranten of andere media moeten zien te verkopen.

M: Dus echt dat het hun eigen verantwoordelijkheid was om het verhaal te verkopen? Dat ze daar meer mee bezig zouden zijn?

W: Precies. En in dat programma hebben we dus ook besloten om redacties van media in Brabant naar school te halen en die redacties hun problematiek laten voorleggen. Dus bijvoorbeeld we hebben een website en willen jongeren bereiken, maar dat lukt ons niet. Dan kan een startup van onze opleiding zeggen: dat probleem kunnen wij voor je oplossen en wel als volgt. Dan moeten ze daar een plan voor aanreiken en ontwikkelen.

M: Dat is dus drie à vier geleden gestart dat project. Wat waren de resultaten na het eerste jaar? Hoe kijken jullie daar tegenaan? Was dat positief?

W: Wij hadden het programma toen in het derde leerjaar zitten en de verwachting was, als je dat gevoel voor bedrijvigheid en startups en concepten en netwerk ontwikkelen, met bedrijven contact leggen. Als dat er eenmaal is, kun je het mogelijk doorzetten na je afstuderen. Maar wij hadden het in het derde jaar zitten en studenten ronden dit programma af en gingen toen over op de orde van de dag. Want er moest nog stage gelopen worden, nog een ander onderwijsprogramma en er moest nog afgestudeerd worden. Tegen de tijd dat ze gingen afstuderen was dit programma alweer helemaal uit beeld verdwenen.

M: Dus ze hadden eigenlijk teveel afleiding om de startups ook echt door te zetten?

W: Ja. Dus toen hebben wij besloten in het derde jaar, waar we ook hele aardige onderwerpen en voorbeelden al tegenkwamen, om het programma in het vierde jaar aan te bieden. Dus naar het laatste jaar te verschuiven. De achterliggende gedachte was: daar kan het functioneler worden ook met oog op het afstuderen en het doorzetten van het bedrijfje.

M: Ja, omdat het dan eigenlijk nog wat verser is.

W: Ja, dat moet nog goed vorm krijgen. Er zijn nu een stuk of drie bedrijfjes die ook echt doorzetten, die zich proberen te vestigen. Een daarvan zit heel erg op een scholingstraject, dus die hebben voor een heel andere formule gekozen.

M: Dus wat dat betreft is het op zich wel positief?

W: Nou ja, je kunt zeggen: drie, is dat niet wat weinig als je in een jaar dertig van die bedrijfjes de revue laat passeren? En dat is het op zich ook wel, maar het gaat ons vooral ook om die oefening. Dus voelen hoe het is om met z'n drieën bedrijvigheid te ontwikkelen en klanten te zoeken, dus afnemers van je producten en ideeën te pitchen. En ook je niche te zoeken, waar zijn we nou goed in? Wat is ons product? Wat kunnen wij goed? Dat zit allemaal in dat onderwijsprogramma. Dat is de oefening, zeg maar. En de student is verder vrij om te zeggen: nou ik heb het nu helemaal te pakken en we gaan het doorzetten. En van de dertig zijn er nu drie die dat hebben gedaan en een groot deel niet. Is dan het programma niet gelukt? Ja, dat is wat lastig.

M: Het heeft misschien ook meer tijd nodig?

W: Het heeft meer tijd nodig en het gaat ook om de student die leert en die dit meeneemt en die zich misschien wel sterker voelt als freelancer. Er zijn studenten die zeggen: ja ik vind het allemaal mooi dat freelancen en startups, maar ik hoop gewoon op een vaste baan, ik wil

helemaal niet freelancen. Maar je weet, en dat is ook wat wij hier zeggen, je kunt het wel wensen en dromen, maar de werkelijkheid is iets ingewikkelder.

M: Ja, dus je moet ze toch een beetje uit die droom halen dat dat ook echt gaat gebeuren?

W: Ja. Dus de student neemt het mee, heeft geleerd hoe het is om in bedrijfscontext te werken, netwerk op te bouwen, te pitchen, contact te leggen met afnemers en te produceren. En dat is de doelstelling en dat is wat de student meeneemt als hij afstudeert. Sommige willen dat ook omzetten in een bedrijf en anderen zeggen: ik zie wel wat er gebeurt en hoe ik me als journalist verder ga ontwikkelen.

M: En jullie hebben er volgens mij ook bewust voor gekozen om te kiezen voor die startups, terwijl veel studenten waarschijnlijk individueel als freelancer gaan werken. Hoe is die keuze precies gemaakt? Want ik kan me voorstellen dat veel studenten denken: ja leuk die startups, maar ik wil later in mijn eentje aan de slag en daar komen weer hele andere dingen bij kijken.

W: Ja, ja. Maarja, alles wat hij binnen die startup context leert, kan hij toepassen als hij in zijn eentje werkt. Dat is zoals we het nu hebben opgezet en zoals het ook bedoeld is. Als we het zouden omdraaien en we zetten in op freelancen, dan missen we het startup-idee. Dat je met z'n drieën aan de slag gaat. Binnen het startupconcept zit bij voorbeeld ook dat je binnen je netwerk moet zorgen dat je met kunstenaars kunt samenwerken, dat je met ICT'ers en technici en graphic designers kunt samenwerken. En als die deel uitmaken van je netwerk heb je meer kans om projectmatig wat grotere producten op te pakken. Dat zit ook in die oefening die we met ze doen in die startupcontext. Als we ervoor kiezen om ze als freelancer op te leiden, dan richt je je meer op schrijf een verhaal, ga pitchen, stel een goede prijs.

M: Maar goed dan mis je natuurlijk ook het deel van de startups en het samenwerken en een team creëren. Merk je om je heen dat veel studenten al bezig zijn met freelancen en naast hun studie bij een tijdschrift werken of bij een videoproductiebedrijf?

W: Dat ze dat al doen tijdens de opleiding? Ja, dat gebeurt zeker.

M: En hoe worden ze daar dan in begeleid? Ik heb zelf persoonlijk gemerkt dat er heel veel mensen om me heen waren die het best wel moeilijk vonden om dat te combineren en dat het best veel druk opleverde.

W: Oh, nee ik dacht eerst dat je bedoelde om ze te begeleiden met tarieven en contracten en dat soort zaken.

M: Nee, echt het combineren van freelancen en studie.

W: Dat ze het druk hebben? Dat is een gegeven inderdaad. Maar goed, de student moet dat inpassen. Als studenten vanuit hun praktijkcontext een bedrijfje opzetten en de aspecten daarvan in het bedrijf willen onderbrengen dan kan dat in het onderwijs. Dan wordt hun praktijk onderdeel van het onderwijs. Er wordt vrij veel gefreelancet, maar dan is het de student die daar een oplossing voor moet vinden. Hoe die werk, en vaak is het dan toch weekend, combineert met dat wat de opleiding van ze verlangt.

M: En merk je dan niet dat de studenten heel erg veel werk- en studiedruk ervaren en dat dat uiteindelijk weer vervelend is voor de vordering van de studie? Want ik kan me voorstellen dat het fijn is om dan meer begeleiding te ontvangen, omdat ze juist graag willen freelancen om ervaring op te doen.

W: Nee, dat is ook zo. Nouja, dat zal bij jullie niet anders zijn, dat de stages nog weleens verlengd worden of een contractje krijgt, even los van freelancen. Een semi-dienstverband, dat je nog wat langer kunt blijven werken. Dat zijn de studenten die dan ook hun studie wel opschorten, merken we. Freelancen dat kan over het algemeen nog wel ingepast worden. Dan heb je een portefeuille en dan kijk je hoe je dat slim tussendoor kunt doen. En sommige maken dan producten die ze ook ter beoordeling van de opleiding aanbieden. Maar als je bedoelt dat die groep die al aan het freelancen is ook apart word begeleid, dat hebben wij zo niet in het programma zitten.

M: En denk je dat dat nodig is?

W: Er wordt nog niet zoveel gebruik van gemaakt, maar we doen het wel. Ik heb hier een soort bureautje opgericht, wat studenten ondersteuning kan bieden in hun freelancewerk. Maar dan gaat het om pitchen, kan ik dat bij jou komen oefenen tot wat voor tarief kan ik stellen en hoe kan ik het beste dit uit onderhandelen.

M: Dus daar wordt wel echt aandacht aan besteed?

W: Ja, daar hebben we een bureautje voor. Een student kan met mij een afspraak maken, en dan doen we dat individueel. Dus los van onderwijs settings, maar daar wordt nog niet zoveel gebruik van gemaakt.

M: Oh, dat vind ik wel grappig. Je zou juist verwachten dat als je zoiets aangereikt krijgt, je daar ook zeker gebruik van maakt. Maar dat gebeurt dus nog niet zoveel.

W: We maken dat in het tweede jaar al wel bekend, dat het er is. Sommige studenten die hun eerste stage in het tweede jaar doen, komen al in een freelancecontext en willen weten hoe het zit. En al die studenten informeren we over dat bureautje. Maar dan zie je, dat pas als de noodzaak heel groot is, gaan ze op zoek of komen ze bij mij langs. Maar de meeste vinden, is mijn indruk, toch ook wel hun eigen weg. Die pitcht eens bij een andere student. En als het echt nodig is komen ze bij mij langs.

M: Denk je dat die studiedruk of werkdruk echt een onderdeel is van dat freelancen tijdens de studie. Hoort dat er een beetje bij? Of is het dan gewoon niet goed gepland? Is dat de schuld van de student zelf, of hoort dat er een beetje bij?

W: Het hoort er natuurlijk wel een beetje bij. Kijk, we hebben hier ook studieloopbaanbegeleiders. Dus de student plant zijn studieroute met zijn studieloopbaanbegeleider. En ook daar heeft hij een keer of 3, 4 keer een gesprek mee, of zo vaak als de student dat wil. Met de studieloopbaanbegeleider kan dan gekeken worden naar waar zit je werkdruk en waardoor wordt dat veroorzaakt. De opleiding hier heeft de opdracht om de student in een studietempo te houden, dat ze niet te lang over hun studie doen. Dus er is de last en werkdruk van de student, maar de student stelt op een gegeven moment gewoon zijn studie uit, stellen wij hier vast. Dat betekent dat die vertraging gaat oplopen en dat is hier, en dat zal bij jullie niet anders zijn, wel een probleem voor de opleiding. Omdat studenten naar verhouding bij journalistiek langer over hun studie doen vergeleken met bijvoorbeeld de pabo of lerarenopleiding.

M: Is dat dan de laatste jaren veel erger geworden? Dus dat er veel meer studenten zijn die studievertraging oplopen of was dat tien jaar geleden ook al zo?

W: Nou, dat is bij journalistiek altijd al wel zo geweest, vergeleken met andere opleidingen. Maar het neemt de laatste jaren wel toe. En dat zijn we ook wel aan het onderzoeken. Dat heeft allerlei redenen. Het kan zijn dat studenten hun afstuderen uitstellen omdat het op de arbeidsmarkt niet

zo goed zit, maar we hebben weldegelijk ook studenten die veel en druk bezig zijn op de arbeidsmarkt, met hun werk en het verdienen van geld. En de studie een beetje naar de achtergrond hebben geschoven. Dat is ook wel riskant, want dat zijn studenten die we proberen vast te houden, omdat we het risico lopen dat die op een gegeven moment afhaken.

M: En gebeurt dat nog wel eens? Dat ze halverwege hun studie zijn, of driekwart en zeggen: nou ik heb best een goed portfolio, ik stop met de opleiding en ik ga gewoon werken. Gebeurt dat wel eens?

W: Dat komt voor, dat studenten dat voorleggen. En studieloopbaanbegeleiders doen dan ontzettend hun best om ze zover te krijgen dat niet te doen. En sommige studenten komen dan na 9 jaar terug, want vaak zijn er dan nog een paar kleine onderdelen die dan gedaan moeten worden. En dan komen ze na 9 jaar terug om toch dat diploma nog te halen. Die groep achtstejaars is bij ons op de opleiding relatief groot. Een belangrijk deel daarvan wordt veroorzaakt door die werksituatie.

M: En wat zou nou een oplossing kunnen zijn voor zoiets? Waar zijn jullie op dit moment mee bezig om dat iets te verminderen?

W: Dat is inderdaad lastig. Het is vaak maatwerk, niet voor iedereen geldt exact dezelfde situatie. We hebben ook wel eens een student gehad die al zoveel bedrijvigheid ontwikkelt had en daar ook een goede boterham mee verdiende, dat we die student in een Erkenning Verworven Competenties, een ETC-traject zetten. Waarbij de student zijn praktijksituatie kan inbrengen in het onderwijs.

M: Hoe kan ik me dat voorstellen? Hoe ziet dat eruit?

W: Als een student nog een studieprogramma van tien studiepunten wat wij vijf jaar geleden aanboden, niet heeft. En hij heeft nu inmiddels een bedrijfje lopen, dan kijken we of hij de studiepunten die wij geven bij het programma ondernemerschap en innovatie zou kunnen realiseren met het portfolio wat hij in zijn bedrijfje heeft opgebouwd.

M: Dus hij probeert die punten terug te verdienen door zijn eigen bedrijfje?

W: Ja. En dan zeggen wij: oké, als je nu onderwijs had gevolgd had je ondernemerschap & innovatie gedaan. Wat had je dan moeten doen? Wat had je moeten laten zien? Wat voor eisen stellen wij daaraan om die studiepunten te kunnen toekennen? Dat leggen we dan op zijn of haar praktijk. Dan kijken we of je een duidelijke bedrijfsomgeving hebt, die goed is gedefinieerd. Dat is wat je bij ons zou leren, maar jij laat zien dat je het dat al kunt.

M: Dus je geeft eigenlijk een extra kans om toch nog die punten te halen, omdat ze eigenlijk al best ervaren zijn.

W: Ja, en dat is een middel om sommige studenten toch terug te halen. Ze moeten wel het niveau laten zien en de producten moeten ook zondermeer passen bij wat we bij de opleidingen zouden hebben geëist. Dan stellen we een portfolio samen en dan kijkt een commissie ernaar en dan krijgt de student als het ware een mini-examen op dat portfolio. Als dat in orde is krijgt hij met dat portfolio de studiepunten, die hij normaal in het onderwijs had gekregen, toegewezen.

M: Dus jullie doen er echt alles aan om ervoor te zorgen dat die student nog een diploma krijgen?

W: Ja, zeker.

M: En ik ben ook benieuwd of studenten nu anders reageren op ondernemerschap en freelancen dan vijf jaar geleden toen jullie begonnen met dat project. Is daar nou veel verschil tussen? Hebben ze daar meer interesse in of niet?

W: Nou, het urgentiebesef is wel toegenomen. Dat is zeker waar. Dat de wereld gewoon veranderd is en dat je die baan niet krijgt, dat is wel heel belangrijk. Kijk en wat wij inmiddels in dat programma toegevoegd hebben, dat is een onderdeel dat ik ook verzorg, dat is een ondernemende houding. Die hadden we in het verleden niet. Die ondernemende houding staat ook los van het bedrijf, je kunnen manifesteren, je durven presenteren binnen een gezelschap, goed kunnen uitleggen waar je voor staat en wat het product is wat volgens jou echt belangrijk is en wat jij goed kunt maken. Een soort persoonlijke stijl in het verantwoorden van waar jij voor kunt staan.

M: Dus eigenlijk een soort selfbranding?

W: Ja, dat hebben wij wel nadrukkelijk in het programma opgenomen.

M: En hoe kan het dat jullie dat nu wel doen, maar vijf jaar geleden nog niet? Hoe zijn jullie erachter gekomen dat dat ook heel belangrijk is?

W: Omdat laten we zeggen vijf, zes jaar geleden het gevoel hadden: nou dat zit wel goed. Als het nodig is, dan pakt de student dat wel op. Tot dat we langzaam constateerden dat die markt en wereld van journalistiek heel breed aan het worden is en dat er veel concurrentie is. Jullie hebben concurrentie van academici inmiddels, maar ook communicatie en entertainmentmanagement. Iedereen begeeft zich zo'n beetje in de wereld van journalistiek. En dat is in feite een jaar of acht geleden heel duidelijk geworden en zich heel snel gaan ontwikkelen. Wat wij toen hebben geconstateerd: onze studenten moeten zich duidelijker kunnen manifesteren, want we worden wat voorbij gelopen door die brutale communicatie- en entertainmentmanagement jongens en meisjes.

M: Ja, dat is natuurlijk gewoon concurrentie voor de journalistiek.

W: Ja. Dat was een reden om iets meer aan die personal performance te gaan doen. Dat hebben wij dus heel nadrukkelijk ingebakken in dat programma ondernemerschap.

M: Hoe zie jij het journalistiek onderwijs de komende jaren nou nog ontwikkelen? Want nu hebben jullie echt geprobeerd dat selfbranding in dat project te verwickelen, maar wat gaat er nog meer gebeuren de komende jaren? Waar zijn jullie nu mee bezig bijvoorbeeld?

W: Wat wij nu in het derde jaar wat nadrukkelijker doen, is de student de eigen kwaliteiten laten benoemen. De persoonlijke gekkigheid een plekje geven, zo noem ik dat altijd. Moet je breed zijn als journalist en alles kunnen? Je hoeft niet overal diep in te gaan, maar breed kunnen werken, dat was het oude profiel. We zijn nu aan het toewerken naar: je moet verschillende mediavarianten kunnen bedienen, je moet technisch vaardig zijn, dus tools kunnen beheersen, je moet een interactieve kaart kunnen maken, je moet een podcast kunnen opzetten. De mediavaardigheden waren eerst smal, dus je was krantenjournalist, radiojournalist. Dat hebben we losgelaten. Nu kan de student een heel breed mediumspectrum voor zichzelf uitzetten. Maar daarnaast hebben we gezegd: we moeten terug naar waar ben ik nu echt goed in, wat is echt mijn ding? Die niche, dat smalle stuk waar jij goed in thuis bent. Waar jij je op zou kunnen profileren. Dat is het inhoudelijke gebied wat we weldegelijk wat aan het versmallen zijn.

M: Dus je moet eigenlijk voor elk platform kunnen werken, maar toch moet je je ook specialiseren in een bepaald onderwerp. Eigenlijk heel lastig voor studenten.

W: Nou ja, we geven de student zelf de ruimte om dat te doen. Je kent wel het klassieke verhaal van studenten die iets met sport willen. Twintig jaar geleden zeiden we: ja, sport dat is zo algemeen. Inmiddels kan de student met sport aan de slag, maar zeggen we dat hij dat verdiepend moet doen. Dus iemand die zegt: ik wil alles met wielrennen doen, dan kan dat. Waar we een jaar of zes geleden zeiden: nou dat is wel heel slap. Maar als je dat doet, moet hij dat verbinden met datajournalistiek of verbinden met graphic design. Dan heb je een klein gebied, waar je een ring omheen legt van kennis en kwaliteiten waar jij specifiek over beschikt.

M: Dus je moet eigenlijk overal een techniek aan kunnen koppelen waar je vervolgens ook heel goed in bent.

W: Ja, inderdaad.

M: En wat ik me nu als laatste nog afvraag: kijken jullie eigenlijk naar andere journalistiekopleidingen? Want er zijn er natuurlijk vier op hbo-niveau in Nederland. Kijken jullie naar elkaars curriculum en hoe jullie dat aanpakken? Of is het echt iets persoonlijks?

W: Nee, in ieder geval geldt voor alle vier de opleidingen dat we een gezamenlijk beroep- en opleidingsprofiel hebben. En dat is toevallig nu gewijzigd, dat is aangepast aan de nieuwe werkelijkheid. En dat beroep- en opleidingsprofiel is voor alle opleidingen het uitgangspunt, dus voor alle opleidingen geldt dus dat ze iets rondom ondernemerschap en freelancen moeten doen. Want dat is inmiddels opgenomen in het beroep- en opleidingsprofiel. Dus in die zin hebben we dezelfde vormen, in ieder geval de hbo-opleidingen. En hoe je dat dan vormgeeft in je curriculum en waar je zwaartepunten legt, daarin verschillen we.

M: En heb je daar dan ook een mening over? Wat je van de andere opleidingen vindt. Of haal je daar ideeën vandaan?

W: Er is natuurlijk wel overleg en er wordt wel gekeken. Zwolle zet nu heel sterk in op constructive journalism. Elke opleiding heeft dat. En soms kun je er wat onrustig van worden, dan denk je van: was dat niet ook iets voor ons geweest. Maar iedereen heeft constructive journalism in zijn curriculum zitten en Zwolle heeft daar een profiel van gemaakt. Je zou ook kunnen zeggen: iedereen heeft ondernemerschap in zijn curriculum zitten en wij hebben daar min of meer een profiel van gemaakt. Bij ons is dat iets sterker aanwezig, omdat wij daar een wat uitgebreider programma over hebben ontwikkeld.

M: Ja, want bijvoorbeeld de CHE en Windesheim, dat heeft weer veel minder een sterk lesonderdeel wat echt gericht is op ondernemerschap. Hogeschool Utrecht heeft dat bijvoorbeeld weer wel. Maar ik merk echt wel verschillen, je ziet het overal terugkomen, maar je ziet echt verschil in de manier waarop het aangepakt wordt. En dat is ook wel weer leuk om te zien, het komt overal wel weer in terug inderdaad.

W: En dan is dit ook iets wat in beweging is. Je kunt niet in een jaar alles omgooien in je curriculum. En in die zin kijken we natuurlijk wel naar elkaar en weten we wat we doen. Er zijn nu wel medewerkers die zeggen: constructive journalism zouden we iets meer aandacht moeten geven. Dan wordt gekeken waar dat gebeurt. Zo zullen ze bij jullie misschien zeggen: ondernemerschap moeten we meer aandacht geven. En dan gaat dat ook gebeuren. In die zin kijken we wel naar elkaar, het is allemaal een beetje vloeibaar zou je kunnen zeggen.

M: En merk je nou dat studenten heel onzeker zijn over de toekomst? Of valt dat wel mee?

W: Ja, maar het opmerkelijke blijft dat als wij hier diploma's uitdelen er toch een grote groep is die al iets doet, die al een klusje heeft of een jaarcontract of een portfolio en een klein onderneminkje. Dat is toch wat we wel zien hoor. Het is niet echt kommer en kwijl. Wel is er een groep studenten die afstudeert en eigenlijk niet in de journalistiek wil, daar toch wat ongelukkig

onder is. Die zijn er altijd geweest, maar ik heb de laatste jaren wel het gevoel dat die iets groter is geworden.

M: En dat komt waarschijnlijk door de arbeidsmarkt die iets onzekerder geworden is?

W: Ja, maar ook toch dat ze denken in het derde jaar: is dit het echt? Word ik hier gelukkig van? En dan de opleiding afmaakt omdat je al bent begonnen en een hbo-diploma wilt hebben en zoiets heb van: ik zie wel wat ik straks ga doen, maar dat hoeft niet perse de journalistiek te zijn.

M: Maar dat hele negatieve beeld van onzekere studenten dat zie jij nog niet zo terugkomen in de opleiding eigenlijk?

W: Nee, dat is moeilijk om te zeggen. Natuurlijk spreken studenten zich uit en waar moet het naar toe en zal er voor mij wat zijn. Maar tegelijkertijd zien we dat het er wel is, en dat studenten die het echt willen hun plek en werk wel vinden. Het is eerder dat we nu constateren, maar dat is een heel ander verhaal, dat de instroom bij de opleiding journalistiek nu aardig aan het teruglopen is. En dat is wel een effect van de markt en jonge havisten en vwo'ers die eens studiekeuze moeten maken en nu zeggen: zal ik dat nog wel doen? Of een decaan die zegt: is dat wel verstandig? Want de arbeidsmarkt is toch heel erg dun.

M: Ik snap op zich ook wel dat mensen van de havo nu denken: goh, zou ik dat wel doen. Want ik moet dan eigenlijk als freelancer aan de slag. Toen ik met de opleiding begon riepen ze dat wel, maar toen was bij ons dat geloof nog iets minder, geloof ik. Toen hadden wij nog wel het idee dat we een vaste baan zouden krijgen, maar dat is ondertussen toch wat anders geworden.

W: Dat is ook een kwestie van goed voorlichten. Want dat is wat we hier ook meegeven en vanaf het eerste jaar tegen studenten ook al zeggen: let op, die vaste baan en verslaggever bij NOS dat zit er echt niet meer in. Die kans is heel erg klein. Dat geven we ze wel mee. en dan zie je ook wel wat teleurstelling. En sommigen zeggen van nou we zullen het meemaken, volgens mij komt het wel goed. Daar moet je ook gewoon heel eerlijk in zijn.

M: Vooral om die teleurstelling te voorkomen als ze wat verder zijn.

W: Ja, precies.

M: Nou hartstikke fijn dat je eventjes tijd wilde maken nogmaals. Ik ga dit verwerken en mocht ik nog vragen hebben dan stuur ik je even een mailtje. Ik ben heel benieuwd naar de uitslag van mijn onderzoek.

W: Ja, ik ook. Ik hoop dat je er wat van kunt gebruiken. We hebben heel veel besproken, dat is natuurlijk ook het onderwerp. Er komen veel dingen bij kijken. Maar ik hoop dat je er dingen uit kunt halen waar je wat aan hebt.

M: Ja, dat gaat zeker lukken in ieder geval. Hartstikke bedankt en fijne dag nog.

W: Succes verder! Dag.

BIJLAGE 2

Geïnterviewde	Iris Verhoeven
Functie	Bestuurslid Vers in de Pers
Tijdsduur	20 minuten en 3 seconden
Locatie	Telefonisch, Bennekom
Transcriptvorm	Woordelijk

I: Hallo, met Iris.

M: Hi, je spreekt met Maike Abma. Wat fijn dat je eventjes tijd kon maken al zo vroeg.

I: Ja, dat is prima.

M: Ik had al een beetje uitgelegd waar mijn onderzoek over gaat. Ik heb in mijn literatuurstudie gebruik gemaakt van een aantal onderzoeken die jullie hebben gedaan. Waaronder een onderzoek uit 2013. Dat ging eigenlijk over jonge journalisten op de arbeidsmarkt, dus wat die arbeidspositie precies inhield en hoe ze ervoor stonden. En nu vroeg ik me allereerst af of je sinds, want ik denk dat jullie bestuur ook regelmatig wisselt, kun je zeggen dat er een ontwikkeling is geweest sinds 2013? Dus dat er veel dingen zijn veranderd als het gaat om de arbeidspositie van jonge journalisten?

I: Dat vind ik lastig zeggen, aangezien ik pas een jaar in het bestuur zit. Dus 2013 is een beetje ver. Wij hebben als bestuur gezegd, nou er zijn heel veel punten waar we aan willen werken. Zeker ook de onzekerheid voor jonge mensen, waar moeten we beginnen. De tarieven gaan steeds omlaag. Het eerste jaar hebben we ons vooral gefocust op wat gaan we doen? Wat vinden we belangrijk? En dat is grappig want we hadden eergisteren nog een evaluatie van jongens: wat willen we gaan doen? Ondernemers, tarieven, daar willen we dit jaar ook mee bezig gaan en meer aandacht aan besteden. Zeker omdat de tarieven echt laag zijn. Ik merk het ook aan mezelf, ik ben ook net begonnen met freelancen. Het is toch wel onzekerheid. Je hebt niet elke dag werk, daar kies je voor als freelancer. Maarja, als die tarieven steeds lager zijn, is het steeds lastiger om rond te komen. En daar zijn ze ook binnen de journalistiek mee bezig of er een wet moet komen dat ons verplicht moet gaan verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid of niet. En daar is nu weerstand tegen omdat ze zeggen, ja wij zijn zzp'ers en we willen dat niet, we willen daar geen premie voor betalen. Maar anderen zeggen we willen het juist wel, want dan hebben we nog enige vorm van zekerheid. Wij willen ook gaan kijken hoe jonge freelancers daar tegenover staan.

M: Het is volgens mij heel slecht geworden he? Wat je verdient per maand. Dat is volgens mij heel erg achteruit gegaan.

I: Ja, als je kijkt naar de persgroep. Daar verdien je nu 0,13 cent per woord. Nou dat is echt belachelijk. Je moet echt keihard werken. Ik heb dan nog wel stufi en dat soort dingen, want ik studeer ook nog. Maar zonder die stufi zou ik er nog niet van rond komen, nee.

M: En is dat denk je bij jongere journalisten nog erger dan bij een wat ervarener journalist? Want ik kan me voorstellen dat je als vaste freelancer wat meer verdient dan als je net om de hoek komt kijken.

I: Nou ja, en ik denk ook dat oudere journalisten meer ervaring hebben en die kunnen ook hun positie afdwingen en wij zijn, om het maar zo te zeggen, jonge honden. Wij nemen alles aan omdat we denken: we willen ervaring, we gaan het doen. Als je kijkt naar stages of traineeships, dat is ook gewoon minimumloon. Ze doen het maar, omdat ze denken: dan hebben we ervaring

en maken we onze naam. En dan komen we er wel. Maar de media maakt er ook gewoon grondig gebruik van.

M: Nu heb ik begrepen dat er ook een soort ervaringsplaatsen zijn. Dus als je net afgestudeerd bent dat je dan ergens op een redactie kunt gaan werken, dat je 350 euro per maand verdiend, maar wel gewoon fulltime werkt, om die ervaring op te doen. Wat vind je van zoiets?

I: Ja, aan de ene kant ik heb ook stage gelopen en stage is er om te leren. En dat je dan iets minder krijgt dan ervaren verslaggevers, dat is oké. Je bent aan het leren, je doet het gewoon niet zo goed als ervaren verslaggevers. Maar ik merkte ook: ik heb ook meer dan 35 uur gewerkt. Ik heb zelfs weken van 50 uur gewerkt. En dan denk ik: als er iets meer vergoeding zou komen, is dat wel fijn. Je werkt je de godsklere, en je neemt eigenlijk ook werk over van verslaggevers, daar mag wel iets meer bij komen kijken. Ik vind wel dat het iets omhoog mag, maar ik snap wel dat we minder verdienen dan verslaggevers want zij hebben dat ook moeten doen en jij hebt gewoon nog minder ervaring. En wij krijgen ervaring doordat je daar in leerschool bent.

M: En als je nou echt kijkt naar echte ervaringsplaatsen, dus als je al afgestudeerd bent. En dan tijdelijk op een redactie mag werken om ervaring op te doen, omdat er eigenlijk gewoon geen banen zijn. Zie jij dat als een goedkope arbeidskracht? Want als je eenmaal afgestudeerd bent, moet je toch misschien wel iets meer gaan verdienen dan 350 euro per maand?

I: Ja. Ik vind dat ook een beetje uitbuiten, want die mensen zijn al afgestudeerd, die hebben al stage gelopen, dus ze hebben al ervaring. Er zijn geen banen, dus kom maar werken. En we maken wel fulltime gebruik van je, maar je krijgt maar 100 euro. Ja dat vind ik eigenlijk niet kunnen. Maar ja, mensen zeggen nu overal ja tegen omdat er zo weinig is en dan ben je wel binnen. En dan denk je: dan groei ik en kom ik vanzelf aan een baan. Dus het is een beetje een vicieuze cirkel en die is moeilijk te doorbreken.

M: In hetzelfde onderzoek uit 2013 gingen jullie langs, geloof ik, 26 redacties om te kijken wat zij onder andere van journalistiekopleidingen vonden en toen bleek dat ze toch wel vonden dat journalistiekopleidingen een beetje achter de feiten aanlopen. Dat ze nog niet altijd up-to-date zijn. Heb je het idee dat dat in de laatste 3 jaar verbeterd is? Want je studeert zelf ook nog, ik weet niet of je een journalistiekopleiding hebt gedaan.

I: Ja, ik studeer journalistiek in Utrecht. Het klopt, de journalistiekopleidingen lopen achter. Als je nu naar de ontwikkelingen kijkt, Mojo komt steeds meer op. Naja, daarin kan de school niet in een keer veranderen, daar moet een heel curriculum aan vast zitten en dat is allemaal traag, bureaucratisch en duurt allemaal lang. De scholen zijn er wel hard mee bezig, maar voordat ze dat allemaal voor elkaar krijgen zijn we weer een jaar verder. Dus we lopen nog steeds achter de feiten aan. Daarom zijn die stages ook juist een aanvulling, omdat je dan echt weet wat er gebeurt. Ik heb bijvoorbeeld bij mijn stage echt leren camjo'en en in een dag alles voorbereiden, terwijl je op school twee, drie weken krijgt. Ik denk ook niet dat dat zomaar ineens aangepast wordt.

M: Dus eigenlijk zijn de stages gewoon de basis van de opleiding, daar leer je eigenlijk het meeste, dan verder in de opleiding.

I: Ja, je leert daar wel, maar de school kan daar wel in aanvullen. Dat vind ik bij onze school heel fijn, dat ze echt mensen uit het vak halen om les te geven. Dus die zijn echt zelf journalist of freelancer en dan komen ze een dag in de week lesgeven en daar leer je wel meer theorie van, dus dat vind ik wel een goede aansluiting.

M: En wat mis je nu dan echt in het onderwijs? Ik merk zelf heel erg als ik in gesprek ben met docenten van journalistiekopleidingen dat ze proberen heel erg bezig te zijn met

ondernemerschap, maar dat het toch best lastig is om dat te verwerken in het curriculum. Dat het lang duurt zoals je al zei. Mis jij dat heel erg, die focus op ondernemerschap?

I: Ja, heel erg. Ik weet dat ik vorig jaar het vak Freelance heb gekregen en dat was wel heel leerzaam. Omdat we dat ook kregen van freelancejournalisten, over financiën en dat soort dingen. Dat was de eerste keer dat ik les kreeg over hoe ik mijn geldzaken moest regelen, terwijl daarvoor was ik al lang aan het werk. Dus ja, dat mis je wel. Dat ondernemerschap was een blok van acht weken en daarna is het natuurlijk klaar en heb je er niets meer mee te maken.

M: Dus jij had eigenlijk liever dat je binnenstapt bij zo'n opleiding vanaf het begin al zo'n bups aan informatie krijgt?

I: Ja, eigenlijk wel. Vanaf het eerste jaar krijg je al te horen: de studie, daar kom je er niet alleen mee. Je moet ook een baantje zoeken. Naja, dat doe je dan, maar meer info over hoe je moet solliciteren of hoe je jezelf moet verkopen, dat komt niet echt aan bod.

M: Dat komt pas te laat eigenlijk?

I: Ja, in het derde, vierde jaar. Dat moet gewoon al vanaf de onderbouw.

M: En gaan jullie ook met opleidingen in gesprek? Om te kijken wat een goede oplossing zou zijn om dat wat meer mee te nemen?

I: We zijn er mee bezig. We willen ook meer aanwezig zijn bij niet randstad-scholen, dus in Tilburg en Groningen. Daar heb je ook journalistiekopleidingen, om daar meer ons gezicht te laten zien. En ook daar meer in gesprek mee te zijn wat hun ervaringen zijn, want het is nu wel heel erg gericht op Utrecht en Amsterdam. We willen ook meer landelijk, dus boven en onder in het land.

M: En nu heb ik gister toevallig met een docent van Fontys gesproken, die veel bezig is met dit onderwerp. Die vertelde dat ze zich vooral richten op startups, dus kleine bedrijfjes en niet zozeer individuele freelancers, omdat als je je op startups richt je gelijk alles in een keer hebt. Wat vind jij daarvan? Vind je dat ze zich meer moeten richten op individuele freelancers? Of toch meer die bedrijfjes?

I: Nou, ik vind het al een hele goede stap dat ze bezig zijn met startups, want daar zitten ook veel jonge freelancers. Maar ik denk op den duur dat dat niet genoeg is. Ik denk dat je je ook op individuele freelancers moet richten. Maar ja, dat is zo groot. Ik snap wel waarom ze eerst met de startups beginnen, omdat je dan meerdere mensen tegelijk pakt.

M: Jullie organiseren best veel evenementen voor starters en studenten. Wat voor vragen krijgen jullie dan? Waar hebben ze nou echt behoefte aan?

I: Nou, de NVJ bestaat uit verschillende secties. Dus wij zijn de jongeren, en je hebt ook de zzp-afdeling. Dus dat gaat ook wel in samenwerking met hun. Als bestuur hebben wij ook een penningmeester van de NVJ en die organiseert ook dingen onder naam van ons. Dus wij hebben niet met alles te maken, dus dat moet je even zien, want het is een hele grote organisatie. Ik was laatst mee met een evenement, dat was de Brusselreis. En daar waren dus ook jonge journalisten mee, en dat ging over Europa. Naja, Europa is niet sexy. Toen zeiden we: er gaat nu wel een blik voor ons open, want wij dachten we komen nooit in Europa aan de slag. Ja, hoe doe je dat. Het is gewoon een onzeker bestaan. Aan de andere kant vinden we het heel fijn dat we freelancer te zijn, want je kan gewoon zelf bepalen wanneer je moet werken. Maar gewoon die onzekerheid van welke dag en dat soort dingen. Daar ben ik zelf ook over na aan het denken, omdat ik in dezelfde positie zit. Dus vooral de vraag: hoe pak je dat aan? En hoe doe ik dat voor mezelf? En

hoe regel ik mijn geldzaken? Dat zijn wel vooral de vragen die we krijgen. En ook de vraag: kan ik nog wel een pensioen opbouwen? Of is dat helemaal niet mogelijk als freelancer?

M: En hoe proberen jullie hier dan een lijn in te schetsen voor degene die dat vraagt? Nodigen jullie mensen uit?

I: Dat willen we wel meer gaan doen. Wat we wel proberen is gewoon antwoord geven. En we willen ook meer cursussen gaan geven. Dus dat mensen zich kunnen aanmelden, wel met een goedkoop tarief want we zijn studenten en starters, dus hebben niet zoveel geld zoals bij de NVJ Academy wordt aangeboden. Dus daar zijn we mee in gesprek of we daar meer cursussen kunnen geven. En er komt volgens mij een cursus freelancen aan voor jonge freelancers. Dus we proberen er wel wat mee te doen ja.

M: En nu heb ik ook verschillende onderzoeken gelezen waarin blijkt dat studenten de laatste tien, vijf jaar veel meer stress ondervinden doordat ze eigenlijk naast hun opleiding al aan de slag moeten, omdat ze anders straks niet genoeg ervaring hebben om een baan te krijgen. Merk jij dit zelf heel erg om je heen? Of merk je dat studenten daarmee bij jullie aan komen kloppen?

I: Ja, ik merk het heel erg om me heen. Er zijn ook genoeg artikelen over hoeveel burnouts er tegenwoordig in onze leeftijdscategorie zijn. Dat merk ik ook aan mezelf. Ik werk best wel veel, soms reis ik van hot naar her. Ik werk bijvoorbeeld in Groningen, Amsterdam, Den Haag, dus ik merk het heel erg. En dat allemaal om een mooi cv op te bouwen en maar hopen dat je later een baan krijgt.

M: En wat merk je van de begeleiding binnen jullie school? Want iedereen heeft natuurlijk studieloopbaanbegeleiding, maar ik kan me voorstellen dat dat niet voor iedereen genoeg is. Zou je soms ook echt iemand willen die met je gaat zitten van: oké zo gaan we het plannen, zo gaan we het doen. Of heb je niet het idee dat die behoefte er is?

I: Nou, die studieloopbaanbegeleiding ligt helemaal aan jezelf. Als je hem nodig hebt, kun je hem bellen of mailen, maar het is niet zo dat hij naar je toekomt: hé, hoe gaat het? Tenminste, niet meer in het derde of vierde jaar. In de onderbouw heb je nog wel een uurtje dan, maar dat stelt niet zoveel voor. Wat ik wel mooi vind, is dat bij de NVJ tegenwoordig een mentorprogramma is. Dus dan krijg je een ervaren iemand, die al heel wat jaartjes in de journalistiek werkt en daar kun je als jong iemand aan gekoppeld worden en daar kun je met je vraag naar toe: hoe pak ik dit aan? En die begeleid je dan. Ik denk dat dat een hele goede mogelijkheid is, als jij denkt: ik weet het net meer, hoe doen we dit? Dat vind ik een hele mooie mogelijkheid en ik hoor daar ook wel goede reacties uit, van mensen die dat volgen.

M: En zou je dat bijvoorbeeld ook een goede oplossing vinden om dat in de opleiding zelf te verwerken? Dat je eigenlijk altijd iemand toegewezen krijgt.

I: Ik denk wel echt dat het een goed iets is, zeker in de bovenbouw. Als je bijvoorbeeld het vak freelance doet, dat je echt wordt gekoppeld aan zo iemand. En dan iedereen apart. Nu werden we wel gekoppeld aan een freelancer, maar dan was je met een groepje van 10, 15 mensen en dan wordt het toch alweer wat onpersoonlijker. Dus ja, ik denk wel dat het een goed idee is, zeker.

M: En wat vind je van het idee om ondernemerschap en jouw freelanceklusjes wat meer te verwerken in de opleiding zelf? Dus stel dat je voor dat je bijvoorbeeld een opdracht moet doen voor school en je dat kunt koppelen aan je freelancebestaan. Zou je dat een optie vinden? Of hoe zie je dat voor je dat dat goed verwerkt wordt in elkaar?

I: Nouja, dat vond ik het mooie aan het vak freelance. Dat was voor school, maar je ging zelf zoeken naar opdrachten en dat waren ook echt freelanceopdrachten. En daar was echt de ruimte voor. Dus dat vind ik een hele goede zaak en dat zouden ze eigenlijk bij meer vakken moeten doen. Dus dat je bij Tijdschrift een opdracht van school krijgt, maar bijvoorbeeld ook van Linda magazine. Dat dat dan wel gekoppeld wordt. En ik zie wel dat dat bij ons op school wel steeds meer gebeurt. Bijvoorbeeld bij Televisie maken we ook dingen voor RTV Utrecht. Dus dat gebeurt wel meer gekoppeld. Maar dat blijft dan wel gratis, omdat het met school te maken heeft. Dus eigenlijk zou je daar dan ook moeten kijken naar tarieven. Verdien je er ook wat aan?

M: We hadden het er net ook al over dat scholen best achter de feiten aanlopen. Dat je het idee hebt dat ze zich nu heel erg focussen op hoe het nu is, maar dat het over drie jaar zomaar weer anders kan zijn. Hoe zouden scholen dit aan kunnen pakken? Want dat lijkt me heel erg lastig voor die opleidingen.

I: Ja, ik denk dat dat altijd zo blijft. Zoals ik net al zei, een school is een hele grote instelling en daar heb je verschillende bestuurslagen. Dus voordat alles erdoorheen is, zijn we weer twee jaar verder. Dus ik denk dat dat niet heel goed aan te passen is. Wat ik wel denk, wat nu wel meer gebeurt, is door gastlessen in te huren, dat studenten nieuwe dingen leren. Dus we hadden laatst een mojo'er op bezoek en zo leer je wel de nieuwe dingen. En zo kun je met kleine stapjes al veel veranderen, maar voordat dat helemaal in het curriculum aangepast is. Ja, dat gaat nooit lukken denk ik.

M: En merk je nou dat veel van jullie leden heel onzeker zijn over de toekomst? Dat ze zich daar heel erg zorgen om maken? Of valt dat eigenlijk wel mee? Want dat beeld wordt natuurlijk wel heel erg gecreëerd in de media. Dat we daar heel erg bang voor moeten zijn.

I: Het verschilt echt per persoon, dat blijf ik zeggen. Als ik naar mijn bestuur kijk, die vertegenwoordigen ook onze leden, blijft onzekerheid. Voor ons lijkt het ideaal om drie dagen vast te werken en dan drie dagen freelancen, maar als je het vraagt aan onze leden wat heb je het liefst? Dan zeggen ze: ja, eigenlijk toch wel een vaste baan, omdat je dan die zekerheid hebt. Dus ja, ik denk dat die onzekerheid, zeker nu ook met de economische crisis, en je hoort dat jongeren niet aan een baan kunnen komen, ja ik denk dat die onzekerheid wel groter is geworden dan vroeger.

M: En wat zeg je nou tegen mensen die nog steeds hopen op die vaste baan?

I: Kijk, als je het echt wil dan gaat het wel lukken denk ik. Dat zeg ik altijd. Want ik ken genoeg mensen. Je werkt hard en als je het echt wil, kom je er wel. Maar ik zeg: jongens jullie moeten wel eerst gaan freelancen, voordat je er komt. Je kunt niet zonder freelancen, dat is wel het ding met deze baan. Dan had je niet voor journalistiek moeten kiezen, want je weet dat je moet freelancen om ooit een vaste baan te krijgen.

M: Ja, en je merkt nu ook heel erg dat er bijvoorbeeld veel minder inschrijvingen zijn bij journalistiekopleidingen, omdat heel veel mensen van de havo volgens mij heel erg bang zijn dat ze later geen baan meer krijgen.

I: Ja, maar daarom vind ik het ook wel een goede zaak dat ze bij onze school nog wel zo'n numerus fixus hebben ingesteld. Dat er niet teveel mensen komen. En je blijft natuurlijk altijd mensen houden die een ander beeld hebben van de journalistiek. Dat ze denken dat ze beroemd gaan worden. En dan komen ze er heel snel achter dat dat niet met deze opleiding gaat lukken.

M: En nu is bijvoorbeeld iets als selfbranding, dus echt jezelf als merk verkopen, ook heel belangrijk. Doen jullie daar iets mee bij Vers in de Pers? Is dat een belangrijk speerpunt om aan jezelf te werken?

I: Nee, daar doen we nog niet heel veel mee. Het gaat nu gewoon echt als groep freelancers. En natuurlijk zeggen we wel: om jezelf in the picture te zetten, moet je wel een website hebben en dat soort dingen. Maar daar doen we nog niet echt specifiek iets aan.

M: Is dat wel het plan om dat te gaan doen?

I: Nou we willen eerst een beetje focussen op twee punten: ondernemerschap en we willen met diversiteit aan de gang. En dan later steeds meer uitbreiden. Maar omdat we denken: als we nu zoveel punten al gaan aanstellen dan komt het er niet, want we zijn maar een driejarig bestuur. Dus dan wordt het teveel.

M: Kan ik me voorstellen. En wat zou je jonge journalisten of nu studenten adviseren? Wat kunnen ze het beste doen om later een beetje een fatsoenlijke baan te krijgen?

I: Nou, kijk om je heen. Net zoals mijn docent vanaf het eerste jaar zei: met alleen de opleiding kom je er niet. Zelfs al ben je nog 16 of 17, ga gewoon op pad. En natuurlijk krijg je niet meteen de vetpot eerst, maar vraag altijd wel of je er wat mee verdient. Want ja, je bent ook gewoon iemand die moet werken. Dus vraag dat gewoon aan het begin. En vraag ook gewoon mensen om je heen die je al kent uit het vak om tips. Dat heb ik ook gedaan. Zodra ik iemand leerde kennen die al in de journalistiek werkt. Hoe pak je dit aan? Hoe doe je dat? Daar heb ik ook veel van geleerd. Dus wees niet bang om te vragen, dat is voornamelijk mijn tip.

M: Ja, en bij jullie langsgaan dus als je echt nog heel veel vragen hebt. Dat is ook heel belangrijk denk ik.

I: Ja, zeker.

M: Nou, super bedankt dat je eventjes tijd wilde maken voor me.

I: Ja, ik hoop dat je er wat aan hebt.

M: Ja, nou zeker. Ik vind het hartstikke interessant. Ik ga het uitwerken en mocht ik nog vragen hebben dan hoop ik dat ik je nog eventjes mag mailen.

I: Je kunt me altijd mailen of bellen.

M: Nou, hartstikke fijn. Dan ga ik dat zeker doen. Nogmaals bedankt en fijn weekend alvast.

I: Nou, succes en ik ben benieuwd. Als je het onderzoek klaar hebt zou ik het graag willen zien, want daar hebben wij ook wat aan natuurlijk.

M: Ja, natuurlijk. Ik gok dat ik over twee maanden klaar ben. Tenminste dat is de planning. Dus dan kun je het verwachten.

I: Nou, dan zie ik het tegemoet. Heel veel succes en sterkte. Hoi!

M: Dankje. Doeg!

BIJLAGE 3

Geïnterviewde	Yolan Witterholt
Functie	Journalistiekdocent Hogeschool Utrecht
Tijdsduur	36 minuten
Locatie	Telefonisch, Bennekom
Transcriptvorm	Woordelijk

Y: Met Yolan Witterholt

M: Hi, je spreekt met Maike Abma. Wat fijn dat we alsnog een afspraak hebben kunnen maken. Heel fijn dat je eventjes tijd wilde maken in ieder geval.

Y: Geen probleem.

M: Ik had je al eventjes een beetje kort uitgelegd in de mail wat mijn idee was en aar mijn onderzoek over gaat. Dus volgens mij was dat wel een beetje duidelijk. Maar nu heb ik natuurlijk ook jouw boek gelezen, tenminste het grootste deel ervan wat interessant was voor mijn onderzoek. Dat is gewoon heel interessant ook voor mij zelf. Ik heb hem hier naast me liggen ook. Maar ik vroeg me allereerst af: waarom wilde je dat boek schrijven? Had je dat al lang in je hoofd? Wat was je idee erachter?

Y: Nou ik vond gewoon dat het ontbrak. We waren inmiddels onze studenten aan het vertellen van nou jullie moeten erop rekenen dat je moet gaan freelancen na de opleiding, maar dan merkte je ze hebben echt geen flauw idee hoe dat werkt, hoe ondernemerschap werkt, hoe het zit met belastingen. Dus ja, ik vond dat er behoefte aan dat boek was, dus daarom heb ik het geschreven. En niet alleen bij studenten, maar ook bij mensen die soms na dertig jaar er opeens uitgewooid werden bij een krant en moesten gaan freelancen en echt geen flauw idee hadden waar ze moesten beginnen of hoe ze dat moesten aanpakken. We hebben toen bij ons op school het vak Freelance geïntroduceerd en ik dacht het is wel goed als daar een boek voor is.

M: Een fijn handboek voor zzp'ers. Je schrijft daarin natuurlijk ook over de onzekere arbeidsmarkt, want dat weten we allemaal als freelance journalist. Heb je het idee dat die echt heel somber is voor studenten, voor toekomstige journalisten of valt het eigenlijk wel mee?

Y: Nee, ik heb helemaal niet het idee dat die somber is. Juist niet voor studenten, aankomende journalisten. Ik denk zelfs dat 'ie het behoorlijk goed heeft. Even over het boek: het is een handboek voor zzp'ers, maar natuurlijk dan alleen voor journalisten. Dat ontbrak. Er zijn natuurlijk wel een heleboel handboeken voor zzp'ers, maar nog niet in de journalistiek. Ik vind niet zo dat die arbeidsmarkt zo slecht is. Wat er slecht aan is, is de betaling. Maar er is wel heel veel werk, meer werk dan ooit. Dat zeg ik ook in het boek. Het hele internet was er vroeger niet. Dat moet nu allemaal vol, al die nieuwssites, al die online magazines. Dus werk is er meer dan ooit, maar er wordt wel slecht betaald. En dat betekent dat je volgens mij twee keer zo hard moet werken, wil je een beetje een normaal inkomen hebben. De tijd is echt voorbij dat je op de redacties kon gaan zitten nadenken over een goed onderwerp, dat je daar dan in kon duiken, dat je na een week kon zeggen: nou er zit eigenlijk geen verhaal in. Dat kan een freelancer zich niet permitteren, want die moet gewoon constant opdrachten hebben en rekeningen versturen anders heeft 'ie geen geld om van te leven. En wat je verder merkt is dat een combinatie met commercieel wordt eigenlijk door iedereen gedaan in de journalistiek en door freelancers. En dat is ook prima, daar is niets mis mee. En daar leer je ook een hoop van. En daar kun je natuurlijk wel geld verdienen, beter. En ik denk dat het beter is voor jongeren omdat vroeger moest je als je van de School voor de Journalistiek kwam een baan zien te bemachtigen op een redactie en daar zaten mensen 30, 40 jaar op dezelfde stoel en die waren niet van plan te

vertrekken. Dus kom daar maar eens tussen als nieuwbakken journalist. Maar nu moet je gewoon een idee zien te verkopen, dat is natuurlijk veel makkelijker dan een baan vinden. Dan zie je ook dat jongeren daar wel in hun voordeel zijn. Die begrijpen beter hoe het werkt, kunnen crossmediaal werken, kunnen er filmpje bij leveren. Dat kunnen de oudere journalisten allemaal niet. Dus ik denk dat de arbeidsmarkt voor journalistiekstudenten eigenlijk beter geworden is, maar nog wel moet groeien. Want het is wel zo dat je als freelancer boven het maaiveld moet uitsteken. Je moet wel laten zien dat je ergens heel goed in bent. Goed genoeg is echt niet goed genoeg. Je moet wel echt streven naar iets waar je in uitblinkt. Het hoeft niet eens op journalistiek gebied. Het kan ook zijn dat je heel betrouwbaar bent, of altijd al je deadlines haalt, of dat je juist heel prettig bent om mee te werken, dat kan natuurlijk ook al een reden zijn om een freelancer in te schakelen. Ik zeg altijd, dat staat ook wel ergens in het boek geloof ik, de journalisten met het meeste werk zijn niet de beste journalisten, dat zijn de leukste journalisten. Mensen die gewoon goed, makkelijk contact maken met anderen, die goed liggen, die sympathiek gevonden worden. Ja, die hebben meer werk.

M: Er is wel veel werk, maar wat ik zelf dan ook wel heb gemerkt dat vaste freelancers hebben toch wel een beetje het voordeel. Dus als je daar als starter aan komt kloppen, zeggen ze heel vaak we hebben heel veel freelancers.

Y: Ja, dat is tot op zekere hoogte. Als jij als freelancer een idee stuurt naar een krant of een tijdschrift, dan krijg je vaak het antwoord: we hebben al genoeg freelancers, of we hebben al vaste freelancers. Maar het betekent eigenlijk gewoon dat je idee niet goed genoeg is. Als jij echt met een geweldig idee aankomt, gaat niemand zeggen: sorry, we hebben al genoeg freelancers. Dan halen ze je echt wel binnen met dat idee. Dus eigenlijk betekent het gewoon: het idee is niet goed genoeg. En dat gaan ze niet zeggen, want dan komt er weer discussie van hoezo vind je mijn idee niet goed. Als ze gewoon zeggen we hebben al genoeg freelancers, dan laten de meeste beginners zich wel door afschepen. Dus dat is het makkelijkste om te zeggen.

M: Wat ik ook wel, nouja niet grappig vond, maar dat stond in je boek, over die werkervaringsplaatsen. Nouja, dat vond ik best wel schokkend om te lezen. Dat er dus gewoon afgestudeerden zijn die op een redactie mogen werken om ervaring op te doen en dat ze dan fulltime werken voor een bedrag van, nouja, drie- vierhonderd euro. Ik schrok daar best van.

Y: Ja, dat slaat nergens op. Ik vind het schandalig en ik vind het ook raar dat het mag. Bij stage is het logisch dat je minder betaald wordt, omdat er ook van alles tegenover staat. Je krijgt uitgebreide feedback, besprekingen, noem maar op. Er zit een soort verplichting van de stageplek aan vast, van jij krijgt goedkoop van ons een student, maar dan moet je daar ook wat tijd in investeren en zorgen dat hij er beter uitkomt. Maar die werkervaringsplaatsen zijn in mijn ogen gewoon uitbuitingsplekken, waar je vooral ook niet aan mee moet doen als journalist. Want dat is natuurlijk het rare. Ik krijg bijvoorbeeld ook heel vaak vragen van studenten die zeggen: ik kom een beetje in de knoop met mijn studieplanning, want op mijn stageadres mag ik langer blijven. Ik zeg: niet doen. Je stage is afgelopen, je hebt geleerd wat je moest leren en kennelijk heb je het goed gedaan, want ze willen je nog even houden. Maar je gaat je niet nog eens een keer drie maanden laten onderbetalen, ben je gek. Als studenten dan tegen zo'n krant zeggen, nee dat doen we niet. Dan blijkt opeens, dan betalen we je wel gewoon freelance tarief. Wat wel goed is dan.

M: Er zijn dus echt veel studenten die voor hun stagevergoeding nog gewoon blijven?

Y: Ja, die willen dat. Alleen wij als school werken dat tegen, want wil je onze student langer houden, dan moet je maar meer betalen. En liever ook de studie nog even op tijd af laten maken, want die studenten lopen hartstikke veel studievertraging op. En dat kost ze dus een heleboel geld, dan moeten ze werken voor een paarhonderd euro. En vaak doen ze dan precies hetzelfde als tijdens de stage, dus ze leren ook niks bij. Dan denk ik ja: ik snap het van het stageadres wel,

dat je het probeert, natuurlijk. Maar het is natuurlijk niet in de haak, om mensen langer te laten werken. Dus wij zeggen dan: na drie maanden houdt de stage op. Dan komen wij gewoon voor het eindgesprek en als die student daarna nog blijft is het wat ons betreft geen stage meer. Dus zo'n verlengde stage daar zijn wij wel erg tegen, omdat het gewoon ook de arbeidsmarkt frustreert, dat je allemaal studenten overal neerzet. Bijvoorbeeld bij het Parool zitten hartstikke veel studenten of net afgestudeerden voor hele minimale bedragen. 15 euro per uur is natuurlijk voor iemand met een hbo-diploma idioot laag betaald. En dan hebben we het over bruto. Ja dat moeten we gewoon tegengaan, als opleiding ook. Ook dan moeten we dat echt wel ontmoedigen. Van ga vooral niet een verlengde stage doen. Vroeger was het echt een hele eer als je wat langer mocht blijven, maar dat is gewoon niet meer zo. En ik zeg dat dan ook altijd maar bot tegen studenten: van sorry, ik wil niet vervelend doen, maar je mag niet blijven omdat je zo goed bent, maar omdat je zo goedkoop bent.

M: Ja, dat is het natuurlijk gewoon. En dat is natuurlijk vanuit het bedrijf hartstikke slim. Het is een beetje zuur, want je komt in een soort cirkel terecht. Want je heel graag werk, maar dan moet je ervaring op doen, want anders kom je nooit in dat wereldje. Maar om dat werk te kunnen doen verdienen je gewoon eigenlijk helemaal niks en loop je ook nog eens studievertraging op.

Y: Ja precies, en dat is niet eerlijk. Bij het Parool hebben ze op een gegeven moment iets van 8 mensen tegelijk eruit gegooid, of nog meer. Allemaal ervaren mensen. En daar allemaal stagiaires en net afgestudeerde studenten voor in de plaats gezet. Ja dat deugt gewoon niet, dat vind ik echt niet kunnen. Daar moeten we ook niet aan mee willen werken, want als ze dat zo houden dan kom je dus straks ook zelf nooit aan de bak als overal studenten zitten te werken.

M: En als studenten nou naast hun studie als freelancer werken, zien jullie dat binnen de opleiding als hun eigen verantwoordelijkheid? Dat ze dat echt zelf moeten regelen dat dat goed gepland wordt of proberen jullie ze daar wel in te sturen?

Y: Nou, we hebben natuurlijk het vak Freelance. Als je het helemaal allemaal keurig op tijd doet, dan zit dat aan het begin van jaar drie. En daarna gebeurt het heel veel dat studenten blijven hangen bij opdrachtgevers die ze voor dat vak gevonden hebben. Dus vaak zijn ze ergens begonnen voor het vak Freelance en daarna houden ze dat dan vast die opdrachtgever, zeker als het iemand is die betaalt. En vaak is dat ook commercieel. Ja dat vinden we prima, dat moedigen we aan, maar het is niet zo dat we er rekening houden met tentamens of iets dergelijks. Ze moeten wel zelf zorgen dat het past binnen de studieplanning. Bij ons zijn de lessen sowieso bijna nooit verplicht, alleen maar als het een practicum is. Dus ja, het gebeurt best vaak dat een student zegt ik heb een klusje en daardoor kom ik niet in de les. Nou ja, dat is prima, zijn keuze.

M: En nu heb ik ook gelezen in die studiehandleiding dat, je kunt op meerdere momenten starten met Freelance. Dus op meerdere punten kun je zeg maar instromen. Kun je dat eens uitleggen?

Y: Ja, op verschillende momenten in het jaar gewoon. Dus we vier onderwijsperiodes en in elke periode loopt het vak Freelance, dus je kunt daar het hele jaar mee beginnen. En we hebben dat dan ook nog heel raar gepland om de stage heen. Wij hebben onderwijsperiodes van tien weken en die stages duren altijd drie maanden minimaal. In november zijn we dan begonnen aan het begin van de onderwijsperiode. Doen ze twee weken Freelance, daarna gaan ze drie maanden op stage, en na de stage doen ze nog zes weken Freelance. Dat is heel ongemakkelijk en heel onhandig, maar het is eigenlijk alleen bedoelt zodat studenten niet gaan klagen dat ze studievertraging opliepen doordat ze in zo'n periode, waarin een stage zit, niks kunnen doen. Want dat liep altijd over grenzen van een onderwijsperiode heen. Maar het betekent gewoon: je kunt dus elke periode die begint, kun je ook met Freelance beginnen.

M: Je zegt dus: als je het goed doet, begin je vanaf het derde jaar met Freelance. Zou dat dan niet wat eerder moeten? Denk je niet dat jullie gelijk in het eerste jaar al moeten beginnen met zo'n vak?

Y: Nou dat is grappig, want dat is wat nu ook gaat gebeuren. We hebben nu net een vernieuwd curriculum. Dus dit jaar is het nieuwe eerste jaar gestart en volgend jaar komt dan het nieuwe tweede jaar. En dan komt Freelance in het tweede jaar ook. Daar ben ik zelf eigenlijk niet zo heel blij mee. Aan de ene kant wel, omdat ik denk je moet zo snel mogelijk weten dat freelancen het journalistieke bestaan vooral is. Maar wat wij nu doen: wij gooien nu bij het vak Freelance studenten eigenlijk in het diepe. En zeggen: nou ga maar uren maken. Wij denken dat tweedejaars dat nog niet kunnen eigenlijk. Dus we zitten nu na te denken van: het moet naar voren, maar hoe gaan we het dan vormgeven. Want om dan te zeggen: zoek het maar uit, ga maar zorgen dat je uren maakt. Wij denken dat studenten in het tweede jaar daar eigenlijk nog niet goed genoeg voor zijn. Dan gaan ze allemaal slechte ervaringen op doen in de praktijk en daar heeft niemand wat aan. Dus ik denk er nu over om het in het tweede jaar toch wat theoretischer te houden. Dus dat je ze dan bijvoorbeeld alvast vertelt hoe het allemaal zit met al die belastingzaken en ondernemerschap en weet ik veel wat. En dat je misschien dan toch wat veiliger binnen de school, dus dat je bepaalde opdrachtgevers zoekt met wie je gaat samenwerken. Maar echt wat we nu doen, van nou ga maar en kijk maar of het lukt. Studenten vinden het ook een hartstikke eng vak, maar ook na afloop zijn ze zonder uitzondering, als ze het voor elkaar gekregen hebben, hartstikke enthousiast. Nou, dit is precies wat ik wil. Ik dacht altijd dat ik dit niet wilde, maar ik vind het hartstikke leuk. Dus dat is ook precies de bedoeling. We gaan het combineren, dus het vak gaat naar jaar twee en dan is er in de bovenbouw nog één stageperiode. We hebben nu nog twee keer een stage van drie maanden, maar dan wordt het een stageperiode van zes maanden. Maar die mag je bijvoorbeeld ook vullen met freelancen. Dus als je zegt ik ga gewoon een halfjaar als freelancer werken, dat mag ook. En je mag ook zeggen: ik ga drie maanden op een redactie zitten en drie maanden als freelancer werken.

M: Oké, dus heel flexibel eigenlijk. Dat wordt wat nieuwer. Ik heb ook contact gehad met een docent van Fontys. En wat ze daar bijvoorbeeld doen is zich echt richten op die startups, dus echt die kleine bedrijfjes oprichten. Dus dat je met z'n drieën in een groepje zit en je eigen bedrijfje start. Doen jullie daar iets mee? Met die kleine bedrijfjes. Of is het bij jullie echt gericht op individueel freelancen?

Y: Nou, we zeggen wel dat het goed is om te doen. Dat het leuk kan zijn om iets samen te beginnen. Heel veel studenten gaan zich bij de Kamer van Koophandel inschrijven op het moment dat het vak Freelance begint. En sommige doen dat dan samen inderdaad, want de een is een goede fotograaf en de ander is een goede schrijver of filmer weet ik veel. Dus dat dat gebeurt al. We stimuleren het ook wel dat ze bijvoorbeeld bij het vak Freelance opdrachten samen doen. Dus dat je zegt er is daar en daar is een filmopdracht en ik ben een goede filmman, maar editen vind ik heel lastig, doe jij dat dan. Dat ze dat samen oppakken. Dus dat stimuleren we ook heel erg. Maar echt bedrijfjes beginnen met z'n drieën ofzo, dat is niet iets wat je heel veel in de journalistiek ziet. Je ziet wel collectieven, dus dat er bijvoorbeeld acht journalisten in een gebouw zitten, maar die hebben dan toch allemaal hun eigen onderneming. Dat is ook gewoon praktischer, dat is natuurlijk handiger. Want met z'n drieën een bedrijf beginnen zit ook wel heel veel risico's aan.

M: Want hun reden om dat te doen, was eigenlijk dat bang waren dat, als je je alleen richt op individueel freelancen, je dingen gaat missen. Dus dat je bepaalde dingen misloopt qua onderwijs. Zie jij dat ook zo?

Y: Qua onderwijs? Hoe bedoel je? Wat loop je dan mis?

M: Nou ja, dat je eigenlijk alles in een keer pakt als je je op startups richt. Want dan krijg je en informatie dat je je als individueel freelancer kan redden, maar ook dat je met z'n drieën een bedrijfje op kan zetten en dat je leert samenwerken en een team leert creëren.

Y: Ja, maar samenwerken stimuleren wij dus ook wel, maar wij zeggen niet: begin een bedrijfje met z'n drieën. Ik denk eerder, als ik het zo hoor, klinkt het ook een beetje alsof dat onderwijs technisch makkelijker is als je met groepjes werkt in plaats van individuen. Dat is natuurlijk toch meer werk, individueel. Maar ik zie het niet in de journalistiek, dat mensen samen een bedrijfje beginnen. Dat gebeurt echt heel weinig. Ik ben zelf ooit een bedrijfje begonnen met een collega, dat was dan niet zo zeer journalistiek, maar het ging over schrijftrainingen. Maar dan ben je voor de wet gewoon twee eenmanszaakjes onder een dak zeg maar. Dus het heeft geen anders status voor de belasting, of je nou met z'n drieën of in je eentje bent. Je bent dan meestal toch gewoon een vennootschap onder firma, in je eentje. Dat heeft niet zoveel zin. Je ziet natuurlijk ook wel dat studenten journalistiek met hun vriendje die vormgever is, op een hele andere opleiding, samen iets beginnen. Dat kan natuurlijk ook prima. Maar drie journalisten in een bedrijf, volgens mij is dat heel onlogisch. In een collectief is wel goed, maar dat is heel wat anders.

M: En kijken jullie überhaupt eigenlijk naar andere opleidingen? Dus naar het curriculum van naja de Christelijke Hogeschool of Fontys of in Zwolle? Kijken jullie daarnaar?

Y: Nee. Utrecht is nogal arrogant. We hebben altijd het gevoel dat wij het toch het beste weten. Dus nee, daar kijk ik eerlijk gezegd helemaal niet naar hoe zij het doen. Ik zit gewoon in de journalistieke praktijk zelf dus denk nou wat moet een student weten om dit ook te kunnen gaan doen en waar loopt iemand tegenaan? En daar maak je een vak op. Ik heb wel moet ik eerlijk zeggen toen ik ooit examens ontwikkelde, want toen was het in Zwolle. Het is ook niet zo dat scholen daar nou echt mee lopen te leuren, van kijk hoe wij het doen. Er is wel een soort samenwerking op stageniveau, was er tenminste vroeger, weet niet of dat er nog is. Omdat studenten nu natuurlijk zelf solliciteren. Vroeger verdeelde de scholen de stageplekken onderling, maar dat is al niet meer zo. Dus ik weet niet of daar nog überhaupt overleg is. Maar nee, op het gebied van freelancen heb ik helemaal geen contact gehad met de andere opleidingen.

M: Ja ik vind het wel grappig, want je ziet toch echt wel verschil. Je ziet bijvoorbeeld ook dat, volgens mij is dat Windesheim, die zich heel erg richt op constructive journalism. Dat je echt verschil ziet qua opleiding en wat ze aangeboden krijgen.

Y: Naja, we hebben wel besloten een paar jaar geleden: wij moeten de opleiding worden die echt gespecialiseerd is in het freelancen. Wij merkten ook op onze eigen opleiding dat de docenten van de oude garde zeg maar dat die ook niet weten hoe het werkt in de praktijk. Het vak Freelance mag ook alleen maar gegeven worden door docenten die zelf ook freelancen. Er zijn bijvoorbeeld nog steeds docenten die vertellen dat je echt altijd moet bellen, nooit mailen. Dat is echt volstrekte onzin, dat is niet meer zo. Dat was zo, twintig jaar geleden, maar dat is gewoon niet meer zo. Dus ik heb voor dat boek ook een enquête gehouden onder opdrachtgevers en ook gevraagd: wil je gebeld of gemaïld worden.

M: Toch gemaïld he?

Y: Ja, zeker bij de geschreven media. Die zeggen ook: niet alleen omdat we geen zin hebben om gestoord te worden, maar ook omdat we gelijk aan zo'n mail kunnen zien of iemand kan schrijven of niet. Als die mail krom in elkaar zit, dan hoeven we verder geen zaken te doen. Weetje, dat is lekker makkelijk.

M: En wat mist er nou volgens jou nog in Nederlandse journalistiekopleidingen? Wat zou jij nou nog willen zien ze komende jaren dat gaat veranderen?

Y: Nou dat is lastig, want er zijn natuurlijk wel dingen waar ik tegenaan loop. Bijvoorbeeld als ik op stagebezoek ga bij tijdschriften dan merk ik van ohja, onze studenten leren helemaal niet hoe je seo moet schrijven he, Search Engine Optimization. Hoe je de vindbaarheid van je teksten in Google groter kunt maken. Onze studenten leren op school niet hoe ze advertorials moeten schrijven, maar dan kun je je natuurlijk afvragen: moeten we ze wel alles leren? We zijn in Utrecht toch nog wel heel erg van: laten we het houden bij de journalistiek. Een grappig citaat van Theo del Geant van Tilburg die zei ooit: "het is ook wel handig als je een rijbewijs hebt, maar we geven ook geen rijles". Dat is het precies. Het is handig als je advertorials kunt schrijven of als je SEO kunt schrijven, maar wij zien dat niet als onze taak voorlopig om dat studenten te leren. Alleen hoelang we dat vol kunnen houden dat is natuurlijk de vraag. Ik ben nu echt al een grens overgegaan met het vak Freelance, door te zeggen je mag ook commerciële opdrachten doen, omdat ik denk: anders kom je echt als een nono op die arbeidsmarkt. De verschillen, of je voor een commercieel medium of journalistiek medium werkt, zijn zo gigantisch. Niet alleen in tarieven, maar ook in aanpak, hoe opdrachtgevers met je omgaan. Daar moet je gewoon een beetje op voorbereid zijn, anders begrijp je er gewoon niks van als journalist. Alleen al natuurlijk die tarieven daar die zijn totaal anders. Dus dan is het wel handig als je dat weet, dat je niet veel te goedkoop werkt.

M: En hoe reageren journalistiekstudenten hier nu eigenlijk op? Want daar ben ik ook wel benieuwd naar. Want toen ik startte met mijn opleiding, deden we helemaal niks met ondernemerschap. Toen zeiden ze wel van: nou ga er niet vanuit dat je een vaste baan krijgt later, maar goed verder deden ze er niets mee. Dus je hoorde het wel, maar daar bleef het ook bij. Nu schrik je toch wel een beetje, als je wat verder bent. Hoe is dat bij jullie op school?

Y: Vroeger was geld bijna een vies woord op de School voor de Journalistiek. Daar mocht je het helemaal niet hebben over geld en zelfs doelgroepen. Dat is wel heel lang geleden, was ook een vies woord. Dat kwam allemaal uit de commercie en daar hadden wij als journalist niks mee te maken. Wij moesten gewoon vertellen wat er gebeurd was. Als ze gingen vragen bij Vrij Nederland wat is uw doelgroep dan keken ze heel verbaasd. Doelgroep? Nou, wij zelf. Dat is natuurlijk heel vreemd. Dat is allemaal wel ontzettend veranderd en studenten veranderen mee. Toch is het nog steeds wel zo dat studenten journalistiek het heel lastig vinden om geld te vragen voor iets. Je moet ze honderd keer uitleggen: ja, maar dit is je vak, hier moet je van leven. Dus je moet geld vragen. Dus bij het vak Freelance vragen we aan het eind ook altijd: wat heb je verdiend deze periode? Dan zijn ze soms helemaal trots: nou filmpje 250 euro. En dan zeggen we: oké, en hoe lang ben je ermee bezig geweest? En dan komen we uiteindelijk op 3 euro per uur uit ofzo. Dan had je beter kunnen gaan vakkenvullen bij Albert Heijn. Dat besef van geld hebben ze eigenlijk nog steeds niet, maar het is niet meer zo dat ze hun neus ophalen voor commerciële opdrachtgevers. En wat we nu weer zien, dat is dan wel lastig, want bij Freelance hebben we nu de regel: een derde moet echt onafhankelijke journalistiek zijn, minimaal een derde, mag natuurlijk ook meer zijn. Commercieel mag dus meer, maar dat studenten dan voor een of ander super commerciële website een interviewtje doen en dat ze dan boos zijn als je zegt dat het geen journalistiek is. Dan zeggen ze: ja, maar ik heb toch iemand geïnterviewd? Ja, maar niet voor een journalistiek medium. Zodra je een commercieel doel dient ben je niet journalistiek bezig. En dat is waar we nu heel veel discussie aldoor over hebben dat die scheidslijn ook wel aan het verdwijnen is met die online media allemaal. Al die lollige stukjes op internet die je moet schrijven, al die lijstjes, '10 dingen die je denkt als je vriendje afbelt' ofzo, weetjewel, dat soort dingen. Met journalistiek heeft dat natuurlijk niets te maken, maar toch staat het wel op journalistieke media. Dus in de ogen van veel studenten is het wel journalistiek, terwijl ik denk: welke research heb je dan gedaan? Wie heb je geïnterviewd? Welke feiten staan erin? Wat heb je niet uit je duim gezogen? Maar toch wordt dat door studenten wel gezien als journalistiek. Dan moet je dus nu als docent gaan kijken van moeten wij mee schuiven of moeten we die studenten bij de les houden en zeggen: nee, daar is echt een grens waar journalistiek ophoudt. En dat geeft

niet. Je mag best geld verdienen daarbuiten, maar je moet wel weten wat journalistiek is en wat niet. Je ziet studenten wel steeds minder streng zijn daarin.

M: En waarschijnlijk ook omdat ze dan denken: nouja goed, als daar nog wel een toekomst is kies ik daar wel voor.

Y: Ja. Het is ook wel zo bij Freelance dat studenten bij het eindgesprek zeggen van nou: beetje laat, maar ik ben erachter gekomen ik ben helemaal geen journalist. Ik vind dat commerciële veel leuker en ik vind die wereld leuker en die mensen leuker. Nou ook goed. Dan heb je toch je draai gevonden. Weliswaar niet in de journalistiek, maar dat is dan niet erg. Als je nu tenminste weet wat je wil. Maak je studie nog even af en ga dan de commerciële kant op als je dat leuk vindt.

M: En merk je om je heen dat studenten erg onzeker zijn over hun toekomst? Of valt dat eigenlijk wel mee?

Y: Nou, wat ik dus zelf ontzettend leuk vindt aan het vak Freelance is dat ik merk dat studenten daar meer zekerheid door terugkrijgen. Dat ze denken: oh ik ben vast niet goed genoeg. Je moet natuurlijk heel erg goed ergens in zijn voordat je een opdracht krijgt en dan gooien we ze in het diepe en dan komen ze terug en zeggen ze: ik kan echt wat. Dat is echt voor veel studenten echt een enorme eye-opener, want die zitten natuurlijk de hele dag tussen mensen die wel kunnen schrijven of filmen. En in de praktijk merken ze opeens: er is echt iets wat ik hier geleerd heb en waar ik gewoon geld voor kan vragen. Dan moeten wij natuurlijk altijd lachen van hèhè. Maar voor veel studenten dat geeft ze echt meer zekerheid. Oh, ik kan hier echt m'n geld mee gaan verdienen. Ik heb echt iets geleerd. Dus dat is wel heel grappig.

M: Ze doen dat dus in het derde jaar en in het vierde jaar mogen ze nog een keertje stage lopen en dan gaan ze afstuderen. Is het dan niet zo dat het op een gegeven moment een beetje verwaterd? Dat ze het heel leuk hebben gevonden die acht weken, maar dat ze dan daarna denken: ohja, dat was leuk, maar nu ga ik me weer richten op mijn studie.

Y: Ja, veel wel. Maar de goede niet. De goede houden toch minstens een opdrachtgever vast uit het vak, als ze denken nou dit is echt een opdrachtgever waar ik wat aan heb. Dan zeggen we natuurlijk ook: houd deze vast. Al laat je maar een keer in de maand iets van je horen. En ook al zeg je even van nou ik ben nu aan het afstuderen, ik heb even geen tijd, maar daarna wel weer. Het is natuurlijk goud waard als je goede contacten hebt. Dus die moet je niet meer weggooien na zo'n vak. Weetje, het is ontzettend verschillend hoe studenten zo'n vak oppakken. De een heeft een oom met een bedrijf en die wil best nieuwe websiteteksten. En dan gaat zo'n student twee derde van de uren vullen met schrijven voor het bedrijf van de oom. En de ander gaat echt toekomstgericht denken en die denkt: ik heb eigenlijk fotografie eigenlijk altijd al wel leuk gevonden. Laat ik nou eens proberen om deze hele periode alleen fotografieopdrachten te doen. Eens kijken of ik dat nu echt zo leuk vindt. En die komt bij het eindgesprek vertellen dat-ie vaste fotograaf bij het Parool is en die zit daar nog inmiddels een paar jaar later. Dus ja, dat proberen we ze altijd wel heel erg in te stimuleren in de eerste week als ze die stoomcursus krijgen. Denk nou vooruit, maak het jezelf niet te makkelijk. Maak een stap in je carrière. Misschien kun je vast aan je specialisatie gaan werken of misschien die reis maken die je al zo lang. We hebben studenten gehad die voor het vak, toen het in Kiev los ging met al die ellende, dat een jongen die ging gewoon met z'n fotocamera naar Kiev en die maakte de prachtigste foto's en die heeft daar zelfs de zilveren camera mee gewonnen. Dus dan denk ik ja dat kan ook. En dat is ook wel grappig dat je aan zulke mensen ziet en dan zie je wel dat zit meer in jongens dan in meisjes om echt een goede freelancer te zijn. Jongens zijn toch wat ondernemender, durven meer. Bluffen meer, die pakken gewoon een klus aan waarvan ze denken: ik heb geen idee of ik het kan, maar ik probeer het gewoon. Meisjes durven dat minder en jongens vragen ook gewoon meer geld. Dat is ook uit onderzoek gebleken. Mannelijke zzp'ers vragen voor hetzelfde werk veel hogere

tarieven dan vrouwelijke zzp'ers. Dus wij proberen natuurlijk ook de vrouwen te stimuleren: kom op, zo onzeker. Je kunt net zo goed hetzelfde tarief vragen als een jongen. Dus dat is wel grappig. Maar we hebben natuurlijk ook studenten die bij het eindgesprek zeggen: dit ga ik nooit meer doen, wat verschrikkelijk, ik wil een baan. Nou oké, dan weet je dat het niks voor je is. Dat kan.

M: En wat zeg je dan tegen zulke studenten die zeggen van ik wil een baan? Want dat is best een beetje lastig.

Y: Nouja, hard zoeken. Goed zoeken dan maar. Ja wat wij dan ook wel zien, je kunt het ook combineren. Met een parttime baan kun je natuurlijk ook combineren. Je hoeft niet of het een of het ander te doen. Het is ook heel goed te combineren, dat is eigenlijk het leukste want dan heb je die vastigheid. Dat doe ik zelf natuurlijk ook. Ik ben freelancer in de journalistiek maar vaste docent op school. Dus dat betekent dat ik wel een vaste baan heb en een zeker inkomen en dat ik daarnaast als freelancer nog weer de vrijheid om als ik op reis wil te denken: ik ga even heel veel geld verdienen. Dan ga ik me even een slag in de rondte werken en dan heb ik lekker veel geld en dan kan ik lekker op reis. Die combinatie tussen freelance en vast proberen we ze dan nog een beetje aan te praten. Van doe dat dan, je hoeft niet perse het een of het ander.

M: Ja dus je probeert ze wel echt die kant op te sturen. Als het even kan dan liever.

Y: Het zijn er maar weinig hoor die zeggen: het is niks voor mij. Dat zijn dan meestal meisjes die hebben toch een beetje het beeld van op een dag wil ik toch wel een baan en een kind en vastigheid en een hypotheek. En zo'n freelancebestaan dat is me veel te onzeker. En natuurlijk geeft dat vak ook nog meer een eng beeld dan hoe de praktijk is. Want wat je net al zei: je bent als freelancer natuurlijk ergens vast, als vaste freelancer. Als ik bij een tijdschrift als vaste freelancer zit dan weet ik: elke pitch die ik stuur, bekijken ze serieus. En als ze er ook maar iets in zien mag ik het doen. Dus dat is een prettige positie. En als je natuurlijk met dat vak op school begint ben je nog nergens in die positie. Dus daar moet je nog helemaal tussen komen. Dus dat is wel moeilijk.

M: En hoe loopt dat vak freelance nu? Hoelang zijn jullie daar nu mee bezig al?

Y: Ik denk vier jaar ofzo. Drie, vier jaar zoiets. En elke periode weer dus dat is een heleboel keer.

M: En als je nu kijkt naar die vier jaar. Hoe zijn de resultaten? Vind je dat positief? Of zijn er nog verbeterpunten?

Y: Nouja, ik weet dus al: over twee jaar is het afgeschaft, want dan moet het tweede jaar er sowieso heel anders uit zien. Maar ik vind het eigenlijk wel een hele goede cursus en de evaluaties zijn ook altijd heel positief. Studenten zeggen eigenlijk van dit was echt de allerleukste periode op school of ik heb hier echt het allermeest van geleerd. Dat vinden we natuurlijk heel goed. Dat idee van die stoomcursus in zes lessen in week 1, dus meteen gewoon alles, dat is wel veel. Staat ook allemaal wel in dat boek, maarja studenten kopen liever geen boeken, dus dan komt er toch een hoop niet binnen. Het zou toch wel goed zijn om in het tweede jaar meer aandacht nog te besteden aan die theoretische kanten, dat ze echt op het moment dat ze de arbeidsmarkt op gaan echt weten wat btw is, inschrijfnummers en weet ik veel wat allemaal. Dus dat zou beter kunnen. Dat is nu noodgedwongen in een weekje gepropt. Wat ook wel weer grappig is, omdat je dan elkaar heel veel ziet en dan succes. En tijdens het vak begeleiden we ze natuurlijk. Dus we houden ook steeds contact met ze. En dat vind ik ook goed, dat zou ik er ook wel in willen houden. Als je ze alleen maar in het diepe gooit, dat is veel te eng en veel te moeilijk. Maar ik denk dat ze met dat vak een hele belangrijke brug slaan tussen school en de griezelige buitenwereld waar je het in je eentje moet redden. Dit vak zit daar tussen en dat

maakt wel dat die buitenwereld toch als minder eng gezien wordt. Dat is wel een belangrijk winstpunt.

M: Je zegt: ik wil die begeleiding er heel graag inhouden. Want ik kan me voorstellen: elke student krijgt sowieso studieloopbaanbegeleiding. Maar bij jullie krijgen ze ook echt begeleiding puur op ondernemerschap gericht, dus echt puur op dat freelancen.

Y: Ja bij het vak Freelance heb je echt je eigen docent. Op elke groep twee docenten, dus als iemand mij een klus mailt dat ik denk: nou, wat moet ik daar nu weer van denken dan overleg ik ook even met die andere docent, wat vinden we hiervan. En de eindgesprekken doen we met twee docenten, zodat je ook niet het gevaar loopt dat ik toch, als het niet klikt met een student of juist enorm klikt met een student, dat mag natuurlijk een cijfer niet beïnvloeden. Dus het is ook heel goed dat je daar met z'n tweeën zit. Dat we ook altijd overleggen. We hebben dan altijd de vraag aan elkaar: zou je deze aannemen als die bij jou kwam solliciteren? En zo niet, waarom dan niet? Dus ik vind dat het eigenlijk wel heel goed in elkaar zit ja. Ik zou alleen graag willen dat iedereen dat boek ook las, want dat scheelt mij een hoop mail. Want nu gaan ze me allemaal vragen stellen per mail dat ik denk ja zeg lees dat boek even.

M: Dat zit een beetje in de student, denk ik. Het is de laatste tijd ook wel wat erger geworden met die boeken, want ik zie in ieder geval niemand om me heen die nog boeken koopt. Dat is toch misschien een beetje zonde. Maar ik heb er wat aan gehad en ik vond het heel handig, dus ik heb er ieder geval wat aan gehad. In ieder geval bedankt voor je tijd eventjes. Ik ga het uitwerken. En ik heb ook een korte documentenanalyse gemaakt aan de hand van de documenten die ik heb ontvangen van de Hogeschool Utrecht. Ik zou dat nog wel graag eventjes willen terugkoppelen naar jou of naar een andere docent, want ik vind het wel fijn dat het ook echt klopt wat er in staat. Dat geeft toch iets meer betrouwbaarheid van mijn onderzoek. Dus het kan zijn dat ik dat naar jou stuur, maar als je liever hebt dat ik het naar een andere docent stuur, mag dat natuurlijk ook.

Y: Nee hoor, is prima. Stuur maar.

M: Oké, dan weet je dat in ieder geval. En mocht ik nog vragen hebben dan hoop ik dat ik je daarover mag mailen.

Y: Natuurlijk.

M: Hartstikke bedankt voor je tijd.

Y: Oké, jij ook bedankt!

M: Oké succes nog vandaag

Y: Succes. Dag.

M: Doeg.

BIJLAGE 4

Geïnterviewde	Wout Heslinga
Functie	Journalistiekdocent Christelijke Hogeschool Ede
Tijdsduur	34 minuten en 14 seconden
Locatie	Christelijke Hogeschool Ede
Transcriptvorm	Woordelijk

M: Nou, ik heb dus ook al een aantal andere docenten gesproken van Hogeschool Utrecht, Yolan Witterholt. Die heeft ook een boek geschreven dat jullie volgens mij gebruiken, de journalist als zzp'er. Ik weet niet of je zelf ook lesgeeft in ondernemerschap of dat er andere leraren.

W: Ieder geeft vanuit, dat heet dan bokslijn 8, zegmaar ondernemerschap, het maken van een ondernemingsplan. Dus dat is meer heel economisch gericht. Hoe doe je dat praktisch met de kamer van koophandel, dus dat wordt apart zegmaar gedaan. Ja wat ik doe, is een beetje de regie van dit blok zegmaar, waarin je aan het eind van het zoals ik het zie de onderbouw, van de opleiding journalistiek, de studenten verplicht om in groepjes een mediacompany te vormen. Nou probeert journalistieke producties te maken, te verkopen. Het is natuurlijk nog maar de eerste keer dat je dat echt gaat doen, maar het is gewoon in echte omstandigheden proberen je producten te maken en te verkopen aan een externe opdrachtgever. Dus dan ga je even uit die sfeer van schoolopdrachtjes. Ik heb het nu twee jaar meegemaakt. De eerste keer was natuurlijk heel erg proef. We zijn nog pas in het tweede jaar. Afgelopen tweede jaar hebben we het gedaan. En ik ben eerlijk gezegd verrast hoe goed het loopt. Want je hebt het natuurlijk toch over tweedejaars. Die natuurlijk even los van ondernemerschap wat ze helemaal nieuw moeten oppakken, natuurlijk ook dingen moeten maken. En daar zit ik altijd bovenop. Want je kunt wel gaan ondernemen, maar je kunt geen lucht verkopen. Jij moet mooie artikelen schrijven, foto's maken. Bij de AV kant moet radio en vooral televisie, het gaat natuurlijk vaak over zogenaamde filmpjes, wat ik een afschuwelijk woord vind, filmproducties. En dan moet het goed eruit zien, het geluid moet goed zijn, het moet goed gemonteerd zijn, maar het moet ook nog ergens over gaan, want we zijn een journalistiekopleiding en geen reclamebureau of hoe heet dat, reclameopleiding, communicatieafdeling. Dus daar zit ik dan toch wel erg op. En ook daar zijn hele leuke dingen uitgekomen. Ik ben positief verrast, laat ik het zo zeggen.

M: Want waarom vonden jullie het in de eerste instantie belangrijk dat ondernemerschap meer een plek kreeg. Want toen ik hier begon was dat er eigenlijk nog niet.

W: Zit jij nog in het oude curriculum dan?

M: Nou volgens mij waren wij steeds de proefkonijnen. Ik heb wel een mediacompany moeten maken, denk dat dat het eerste jaar was dat we dat deden.

W: Zat jij bij Niels in de klas?

M: Ja.

W: Oh ja, jou heb ik natuurlijk ook wel even gehad. Ja, toen was het overgangsjaar. Jullie zaten wel een beetje in de knel, want jullie zaten ook nog met die stages, die zaten anders. Jullie moesten opeens héél lang stage lopen.

M: Ja, wij hebben toen inderdaad voor de zomer volgens mij stage gelopen en na de zomer weer.

W: Ja, maar jullie hebben geen tijdschrift gemaakt en jullie hebben ook geen Omroep Ede gemaakt. Dus dat is een enorme lacune bij jullie. Gewoon in de zin van vliegreu en dingen maken. Daar hebben jullie last van gehad.

M: Maar waarom hebben jullie er toen op een gegeven moment voor gekozen, nou ja twee jaar geleden denk ik dan, om wel wat meer met ondernemerschap te doen.

W: Wij wilden sowieso het hele curriculum verbouwen. Dus meer toegesneden op de huidige journalistieke markt, media markt, journalistieke markt. Ja en daarin is het freelance bezigzijn en voor opdrachtgevers bezig zijn, dat wordt steeds belangrijker. Zzp zijn. Kijk ik heb zelf 27 jaar bij de EO gewerkt dus ik heb me in die zin nooit zo met ondernemerschap bezig gehouden, maar ik heb wel met veel met freelancers, cameramensen, montage, samengewerkt. En ik heb zelf ook wat losse producties gemaakt alleen ik hoefde er niet van te leven. Dus dat was allemaal wat makkelijker. De huidige mediamarkt, kijk zelf maar, de publieke omroep, het aantal vaste banen minder. Maar het werk, van tijdschriften kan ik het niet beoordelen, maar volgens mij is dat ook nog steeds een hele grote markt. Die nog steeds eigenlijk groter wordt. Er wordt steeds meer tv gemaakt, alleen het is niet meer alleen publieke omroep, niet alleen voor commerciële kanalen. Maar ook voor YouTube en internet en dat is heel belangrijk. Dus daarom zeg ik op open dagen ook altijd: als je wat kan, dus als je journalist bent, inhoudelijk goed dingen kunt onderzoeken en kunt vormgeven, je kunt goed filmen en je kunt goed interviewen, je kunt artikelen schrijven, je kunt foto's maken. Als je die combinatie van inhoud en vaardigheid, ik noem de journalistiek altijd een intellectueel ambacht, dus het is heel ambachtelijk, dus er moet ook gewoon heel hard gewerkt worden, niks 9 tot 5 en je moeten dingen uitproberen. Het is natuurlijk op nog heel creatief, maar het is ook intellectueel. Dus je moet wel ook goed lezen, je moet weten wat er speelt in de maatschappij, je moet niet te snel op oppervlakkige meningen afgaan. Dus je moet ook doorprikken en onafhankelijk zijn. Nou, het is nogal wat. Als je die combinatie bij elkaar houdt, ben je volgens mij altijd van nut voor de samenleving. Dat betekent niet dat je allemaal in keiharde journalistieke banen terecht komt. Maar overal kun jij een waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving. Dat is mijn eigen motivatie ook. En daarom moet je dus in de opleiding, je kunt het natuurlijk nooit helemaal naspelen, want ik kom uit de praktijk ik weet natuurlijk dat je op school natuurlijk school is school en dat zwemveld blijft altijd een spanningsveld. Maar ik probeer zoveel mogelijk dat er contacten zijn tussen het werkveld en de opleiding. Maar met alle beperkingen die natuurlijk het onderwijs heeft. En dan nogmaals vind ik het verrassend dat de tweedejaars, want dat zit er ook nog aan vast hè: ze moeten verplicht op mediareis. Ben jij wel op mediareis geweest?

M: We mochten op mediareis, maar dat was niet verplicht. Daarvoor weet ik nog dat je er, het jaar voor ons, kreeg je er nog studiepunten voor. Maar bij ons moest het eigenlijk vanuit jezelf komen. Dus je moest het echt heel graag willen, er tijd voor hebben, er geld voor hebben.

W: Ja, dat vind ik dus onacceptabel als tv-maker. Ik vind dat een journalist altijd in de opleiding een buitenlandervaring moet hebben. Dus eigenlijk het mooiste zou zijn, in het vierde jaar met afstuderen als het je ligt. Maar dat gebeurt dan vaak niet om wat voor reden dan ook. Maar dan vind ik het als opleiding belangrijk dat je, dat kunnen we natuurlijk heel slim doen met die mediacompanies, van jullie moeten gewoon naar een buitenland. En dat is dan meestal niet gelijk een ander continent, maar wel binnen Europa. Een heel mooie club heeft in Zuid-Afrika allerlei dingen gedaan.

M: Is dat nu dan wel verplicht?

W: Dat is nu verplicht, absoluut verplicht.

M: Toen mijn jaar dus voor het eerst die mediacompany moest gaan doen, toen was het dus nog niet zo'n succes. Wat hebben jullie daarna veranderd zodat het nu wel eigenlijk succesvol is of meer succesvol is?

W: Ja, dat woord 'succes' vind ik altijd een gevaarlijk woord. Dat vind ik altijd zo reclameachtig. Het is niet zo dat elke groep geweldige journalistieke dingen heeft gedaan. Het is natuurlijk ook gewoon leuk naar het buitenland gaan en dat mag ook natuurlijk. Maar het is ook een manier van de student als het ware richten op iets wat eigenlijk wel wat verder ligt dan ze gewent zijn. Ze zijn nog jong, ze hebben nog geen buitenland ervaring. Dus dan moeten ze naar het buitenland, nou iedereen is natuurlijk wel eens in Frankrijk enzovoorts geweest, maar dat is het grote verschil. Dat heb ik zelf natuurlijk bij mijn werk bij de EO ook altijd gehad. En dat heb ik nog steeds in me. Ik zit in het buitenland, zeker als het buiten Europa is, en ik denk: ik moet filmen, ik moet draaien, ik moet iets doen weet je wel. Ik heb een onrust over me, ik ben daar met een mission with a purpose. En dat is natuurlijk ook die mediareis. Ze zitten daar, maar het is niet gezellig een beetje vakantie en een beetje de toerist uithangen. Het is proberen als journalist daar rond te lopen. Dus van tevoren natuurlijk al goed bestuderen hoe zit dat met dat land. Hè Zuid-Afrika met de apartheid. Hoe zit dat eigenlijk met de apartheid? Die reis vind ik ook een heel mooi iets omdat het de student als het ware in de goede, ik zit even naar woorden te zoeken, houding te zetten. Je gaat niet naar het buitenland gewoon voor het buitenland. Nee, geen toerisme. Je gaat daar met een doel, je probeert daar journalistiek dingen te onderzoeken en met verhalen terug te komen. En dat je daar niet rijk van wordt, ik zeg altijd: als je rijk wilt worden moet je nooit in de journalistiek gaan. Dus je wordt er niet rijk van. Maar goed, er zijn toch heel veel interessante artikelen, er zijn items gemaakt. Waar ik ook erg trots op was, was een groep die naar Wales ging. Wales deed voor het eerst mee aan de EK voetballen, je kent hem wel, Thomas was drie keer live op Radio1. Nou, dat vind ik toch al wat. Gewoon een tweedejaars studentje, dat is toch leuk. Daar word je natuurlijk weer niet rijk van, maar dat is wel ook, ze hebben die concrete opdracht gehaald. Ik heb wel gezegd: bel die eens op. Maar zij hebben het gedaan, zij hebben het contact met mensen die wat willen, hebben zij gelegd. En ook met prijzen onderhandeld en je begrijpt wat ik bedoel. Dus ik zit dan op de zijkant, ik help een beetje, ik coach een beetje, maar zij doen het. En dat vind ik dus goud. Dus ze moeten bellen met de NRC, van we gaan in Brazilië een artikel schrijven, vinden jullie het misschien interessant? We willen iets over jongeren, ik noem maar wat. Dat is dan niet gebeurd, maar de motor gaat dan op de een of andere manier ook lopen bij studenten. Dus niet van die schoolhouding, nee oké, hey. Ik zeg ook altijd, als dingen mislukken vind ik ook niet erg, je hebt wel wat gedaan.

M: Wat ik toen heel erg gemist heb bij die mediacompany is dat we eigenlijk heel erg weinig informatie kregen, echt algemene informatie, van naja hoe ga je naar de KvK, moet je überhaupt naar de KvK, hoe werkt het met belastingen? Hoe zoek je opdrachtgevers? Dat soort dingen. Dat hadden wij nog niet.

W: Ja, dat is nu beter. Zeker niet volmaakt, maar dat is nu wel beter. Ze krijgen gewoon lessen in een ondernemingsplan en de Kamer van Koophandel, dat zit allemaal in blok twee, drie. Dus dat is het eerste blok. En het blok 2.4. is dan het blok waar ze echt op reis moeten.

M: Dus ze krijgen wel echt vanaf jaar twee al wat algemene informatie?

W: Ja, zeker, zeker. En ook boeken en ook wel gastsprekers. Dat probeer ik dan ook. Ik heb hier nog kaartjes liggen van oud-studenten bijvoorbeeld. Van nou, vertel maar eens even: hoe is het gegaan bij jou? Jij kreeg geen vaste baan, maar je boert wel goed. Hoe doe je dat nou? Gewoon praktisch.

M: En dingen als self-branding, dus echt jezelf verkopen als merk. Proberen jullie ze daar ook meer in te supporten?

W: Ja, ja, ook.

M: En hoe doen jullie dat dan?

W: Dat doet Ide, Ide komt erin naar voren. Maar Esther van Lunteren bijvoorbeeld. Die is natuurlijk zelf docent en is zelf zelfstandig ondernemer in de journalistiek. Die geeft daar ook lessen over. En we nodigen dus gastsprekers daarover uit. Dat zou allemaal nog wel beter kunnen, maar dat zit wel in het pakket.

M: En als we nu kijken naar de arbeidsmarkt, die is best wel onzeker. Er wordt heel veel negatief over verteld in de media. Wat vind jij daar nou van? Is het echt zo somber, of valt het eigenlijk wel mee?

W: Ik vind het wel meevallen eigenlijk, maarja het is maar net wat je insteek is. Was dat niet vorig jaar dat Tijs van den Brink zo'n verhaal hield? Was jij daarbij? Die had toen zo van jullie gaan journalistiek studeren, nou het is allemaal minder bij de publieke omroep en het nieuws en lastig, lastig. En dat klopt ook wel, vanuit het aspect van bij nieuwsradio werken of nieuwstelevisie, weetjewel. Die mogelijkheden zijn veel beperkter als vroeger, de vaste banen. Maar ja ik kijk er nu even gewoon als tv-maker ook naar. Er zijn massa's, en afgelopen week ook weer, ben je op een stageadres: hey, heb je nog meer goeie studenten. Oh ja, ze kunnen zo werken. Ze kunnen in de vakantie zo doorwerken. Heb je nog mensen? Ik zie een ontzettende honger naar mensen die ingezet kunnen worden voor journalistieke of laat ik het algemener stellen, media-klussen. Daar is vraag naar. En dat betekent dus mensen die wat kunnen, die wat weten en die wat kunnen en die combinatie, ja, even van mijn blikveld, is vooral televisie, ja dat is natuurlijk heel breed. Weetjewel, iedereen die bij Spoorloos werkt zijn journalisten. Ja, is dat journalistiek? Nou, ik vind het wel, hoe zeg je dat, infotainment, een vorm van journalistiek. Voor Andere Tijden, voor regionale omroepen programma's, elke keer wat mij opvalt ze vragen niet mensen die algemene verhaaltjes kunnen houden. Nee, mensen die je op pad kunt sturen, die verhalen kunnen vertellen. Dus nou, hier ligt toevallig, dit is eigenlijk wat mij betreft de kern van journalistiek: Storytelling. En nog zo'n dik boek Film maken, dat spreekt jou dan misschien wat minder aan, maar ik bedoel het natuurlijk net zo goed voor geschreven journalistiek. Kun je een verhaal vertellen? Kun je waarheid van leugen, kun je dingen duiden? Dat is een ingewikkeld vak. En daar is vraag naar. Je zou Bartho eigenlijk nog even moeten vragen. Die heeft een onderzoekje laten uitvoeren naar de alumni van de afgelopen paar jaar. En dat was verrassend dat 90% een baan had, vaak niet vast. Dat is best veel. Laat ik zeggen, al onze afgestudeerde studenten zijn goed terecht gekomen. Kun je zeggen, ja dat is geluk of momentopname. Nou nee, als ik dan kijk waar ze terecht komen, is het. Eh, waar was ik gebleven.

M: Oud-studenten.

W: Ja, die doen het goed. En nogmaals, ik ben niet van gelijk alle vlaggen uithangen, maar ik zie daar toch wel een bevestiging. Dat in de markt, en zeker nu die weer aantrekt, de economie gaat weer beter, gaat het hard lopen. en als je dus snel geld wilt verdienen, kun je natuurlijk ook vaak, dat vind ik dan niet echt journalistiek, voor bedrijven of instellingen, commerciële bedrijfsjournalistiek.

M: Ja, dat zie je natuurlijk steeds meer. Vooral gewoon voor het geld ook vaak.

W: Ja, daar zit het geld. Die knippen niet met hun ogen als het 10.000 euro is. Terwijl bij een krant of bij een instelling.

M: Ja, dat is bizar, wat je daar nog maar verdient.

W: Maar dat is heel gevaarlijk. De Bijbel waarschuwde natuurlijk al voor de mammon. Dat je niet je journalistieke ziel moet verkopen voor het snelle geld. Dus dat is altijd even een aandachtspunt, van hoe ver ga je daarin?

M: Maar goed ik kan me ook wel voorstellen, ik heb ook verschillende onderzoeken gelezen naja dat de gemiddelde zzp'er, journalistieke zzp'er, die verdient 23.000 euro per jaar. Ja, dat is gewoon bizar weinig. Dat je je gezin daarvan moet onderhouden. Dat kan gewoon niet. Dus ik kan me ook wel voorstellen dat mensen dan sneller die stap nemen naar de commerciële wereld.

W: Dat kan niet. Ja, ik ook. En je kunt natuurlijk, ik heb ook wel vrienden die ook een bedrijfje hebben, media-bedrijf, dus die maken programma's voor de EO en journalistieke dingen. En vroeger Netwerk enzo. En ze hebben dan ook een deel van hun tijd maken ze films voor bedrijven. En daar drijft de tent eigenlijk op.

M: Dus die wisselen het een beetje af

W: Naja, die gebruiken het dus gewoon heel pragmatisch. En dat zeg ik ook tegen de studenten: daar ben ik helemaal niet tegen.

M: En merk je heel erg om je heen dat studenten hier al bezig zijn met freelancen tijdens hun studie?

W: Ja, ontzettend. Ze hebben er meer gevoel voor als ik bijna.

M: Is dat toegenomen de laatste jaren?

W: Ja, dat is toegenomen. En ik zie het natuurlijk met sociale media. En zichzelf verkopen dat zit toch wel al aardig tussen de oren. Dat is per student heel verschillend, maar daarom is zo'n mediacompany natuurlijk leuk. Want je hebt een groepje met hele introverte types, maar je hebt ook van die types die heel erg out-going zijn. En dat komt in een groepje bij elkaar, dus dan leren ze ook van elkaar dingen. En het is altijd zo van de ene kan dit goed en de ander kan dit goed. En dat ontdek je eigenlijk alleen maar in de praktijk. Dus daarom is zo'n hoge drukpan ook goed.

M: En ik weet dat ze op Hogeschool Utrecht zijn ze echt bezig met individuele freelancers. Dus daar gaan ze echt zich richten op een individu, dat je als freelancer aan de slag gaat. En bij Fontys doen ze weer meer zoiets als wij hier doen, dus echt in een groepje. Waarom hebben jullie niet gekozen voor die individuele aanpak? Waarom kiezen jullie voor die mediacompany? Dat je moet samenwerken met anderen?

W: Dat zou je eigenlijk aan Timon moeten vragen, die het allemaal opgestart heeft. Ik denk dat het ook wel te maken heeft met dat, Utrecht heeft een schaalgrootte natuurlijk, dat wij ook een redelijk kleine opleiding zijn. Toch wel heel grote radio televisie poot hebben. Naja radio televisie maak je nooit in je eentje. Dus ik kan me voorstellen dat als het grootste deel geschreven journalistiek is, en natuurlijk is geschreven ook breder met online ook, dat je dan nog meer op dat individuele gaat zitten. Voor ons werk het gewoon goed nu met die mediacompanies. En dat betekent natuurlijk niet als het tweede jaar is afgelopen dat het dan stopt. De bedoeling is dat, en daar moeten we nog even heel goed naar kijken, hoe ondernemende journalistiek ook in jaar drie en jaar vier blijft doorlopen.

M: Want komt het daar nu in terug? Komt het nu terug in jaar drie en vier?

W: Ja, het komt wel terug, maar het is nog niet heel gestructureerd. Want je hebt natuurlijk in het derde jaar ben je al een halfjaar weg, doe je natuurlijk heel veel ervaring op in het werkveld. Heel nuttig. Dat is natuurlijk ook weer per geval verschillend. Er zitten mensen in freelancebedrijf,

dus dan pikken ze het daar op, maar je hebt ook mensen die zitten bij het NOS-journaal. Dus dan komen ze terug en dan is in principe die mediacompany gestopt van het tweede jaar. Dus dan gaat het toch individueler of er ontstaan van die, dat zie ik nu met documentaire-maken, van die bondjes van mensen die zijn met een bepaald onderwerp bezig en die gaan met z'n drieën een documentaire maken over een bepaald onderwerp. En dat willen ze dan ook verkopen. Dan proberen ze dat ook wel te verkopen. Oh ja en ik vergeet nog één ding, dat is allemaal vanuit AV natuurlijk, ik heb niet zo'n goed zicht op SJ. Dus dan komen ze terug bij ons en dan is blok 3.3, 3.4 is bij RTV format-ontwikkeling en concept-ontwikkeling. Dat is ook weer in groepjes, kleine groepjes, soms met z'n tweeën. Maken ze een tv- of radioconcept. En dan gaan ze de boer op, Family7, dat is dan een directe partner. Groot Nieuwsradio, maar ook met de Omroep Ede of RTV Gelderland. Van nou we gaan een zomerserie maken, snapje wat ik bedoel. En dat is nog niet gelijk geld verdienen, dat is meer het creatief nadenken van hoe ga ik een interessant concept ontwikkelen voor een bepaalde opdrachtgever.

M: En hoe, want je zegt net: we moeten er nog iets meer aan werken om het ook in jaar drie en vier wat meer te laten doorschemeren. Hoe zou je dat voor je zien? Hoe zou je dat graag willen zien?

W: Dat is een goede vraag.

M: Meer lessen of dat ze echt een paar weken zelfstandig aan de slag moeten?

W: Ja, ik zie het dus veel meer in de vorm van dat we daar nog meer dingen aanbieden. Snap je wat ik bedoel? Dus in die eerste twee jaar zit je er gewoon bovenop, dan zitten de meeste mensen ook nog in een soort havo-modus, als je begrijpt wat ik bedoel. Dus dat wil ik er zoveel mogelijk uithebben, dat past natuurlijk helemaal niet bij de journalistiek. Van wat moeten we precies doen en dit en dat, nee huppakee aan de gang. En in het derde jaar komen ze terug, helft van het derde jaar, ja dan ga je toch al richting afstuderen natuurlijk. Dus dan moet je eigenlijk veel meer natuurlijk mensen nog wel prikkelen. Ik denk dan veel meer in de vorm van masterclasses en good practices en alumni. Dat we op die fiets nog wat meer gaan werken.

M: Dus meer mensen die echt hun ervaring delen.

W: Ervaring delen. En ook wel gewoon masterclass dat mensen die iets gemaakt hebben of die succesvol zijn met bepaalde televisieproducties. Die vertellen daar dan over hoe dat werkt.

M: En kijken jullie eigenlijk naar andere opleidingen? Hoe andere opleidingen het doen?

W: Ik zou het heel graag willen.

M: Ja, maar jullie kijken niet bij elkaar af, van oké dit is misschien ook een goed idee.

W: Nee. Nou we hebben wel één keer per jaar hebben we een journalistiek docentendag, dat was drie weken geleden in Zwolle, Windesheim. En dan snuffel ik natuurlijk gelijk in de studio's enzo, hoe doen ze dat. Maar dat is vaak wel met een bepaald thema. En dat was deze keer factchecking en dan komt natuurlijk vooral dit onderwerp langs, dus niet zo zeer ondernemerschap. Een week later zijn we nog ook weer naar Windesheim geweest, was een internationale conferentie constructive journalism, maar dat is dan ook echt weer zo'n inhoudelijk ding. En ik ben in het verleden wel naar die congressen geweest over verdienmodellen enzovoorts, ook van de NVJ in Amsterdam heb ik toen wat meegemaakt. Maar je ziet daar ook wel heel erg een zoektocht van hoe moet je dan je producten vermarkten zegmaar, dat is nog best wel lastig.

M: Want zou je dat liever hebben dat jullie wat meer met elkaar zouden overleggen of denk je dat het echt wel een persoonlijk ding is die opleiding, dat curriculum. Of wil je liever wat meer kunnen sparren met die andere opleidingen in Nederland?

W: Ja, dat zou ik graag willen. Ik doe het met documentaire maken doe ik dat al, want dan lift ik graag een beetje mee op, ze hebben een heel mooi concept dat vierdejaars korte documentaires maken. Dat is heel interessant en dat is eigenlijk ook mijn insteek. Kijk, je kunt eindeloos praten over verdienmodellen en dit en dat, dat is interessant, maarja als journalist denk ik: van ja, maar ik moet gewoon een mooi verhaal vertellen. Als ik dat kan, dan komt, niet dat het vanzelf gaat, want je moet er wel inspanningen voor doen, maar dat is de kern en daarna ga je werken naar de markt toe. Die mensen die aan dat Campusdoc meedoen, daar zou je eigenlijk ook een keer heen moeten gaan, een heel leuk festival, dat wordt nu ook wereldwijd, dus er komen ook mensen uit Amerika, uit Zuid-Afrika, uit China binnenkort, ja dan denk ik van ja dan gaan er luikjes open, dan gebeurt er wat. Studenten maken dingen, docenten die organiseren dat dan gedeeltelijk, maar het is echt hun ding en dan komt er iets op gang vanuit mooie, interessante documentaires. En die mensen die daaraan hebben meegedaan die hebben ook bijna allemaal een baan. Want het journaal komt er, RTL komt er. Dus dat zijn van die mooie werkplaatsen waar alles bij elkaar komt. maar goed, dat is natuurlijk maar weinigen gegeven, dat besef ik heel goed. Dus je moet natuurlijk vooral in de opleiding proberen zo allround mogelijk te zijn. En een goed stukje toolbox geven zegmaar ondernemen, dat miste jij natuurlijk. Dus daar moeten we nog wel verder aan werken, maar ik denk wel dat we op de goede weg zijn.

M: En hoe reageren studenten er eigenlijk op? Op ondernemerschap. Zijn ze enthousiast? Of zijn ze verward? Of reageren ze negatief?

W: Nou, er zit op zich wel een redelijk goede coaching op. Dus elke mediacompany heeft een docent eraan hangen. De ene is natuurlijk beter of anders dan de ander. Maar in ieder geval ik heb niet het idee dat de studenten zich verveest voelen. Wel sommige dat ze gewoon echt schrikken van oh hoe moet dat allemaal, hoe moeten we dat betalen enzovoorts. Maar de meeste studenten die krijgen daar toch wel extra motivatie door. Ze pakken het wel op, is mijn indruk.

M: En wat ik dan om mij heen wel zag, toen in het, wat was het, in het derde jaar ofzo, toen ik zelf ook begon met freelancen, dat heel veel mensen ook best wel wat stress ondervonden en druk ondervonden. Omdat ze en die opleiding hadden en daarnaast moesten ze ook nog naja vaak na hun stage dat ze bleven hangen dat ze daarna nog opdrachten gingen doen. Dat ze dat eigenlijk niet konden combineren.

W: Nee, maar jij zat natuurlijk ook in een heel gekke situatie.

M: Ja. Merk je dat nu nog? Dat er veel mensen zijn die die druk ondervinden of valt het mee?

W: Niet van die stages, maar veel studenten voelen wel dat de druk heel erg groot is in dat tweede blok. En ook onzekerheid natuurlijk. Want er vallen allemaal veilige schoolkadertjes weg. Je moet toch aan de gang. Maar ik denk, en daarom geloof ik ook iets meer in dat concept, zeker nu in het tweede jaar dat je het als groep doet, dan dat individuele freelancen. Snapje? Het is toch even iets veiliger in een groep. Dan kun je elkaar een beetje opvangen en stimuleren. En ja er zijn ook gewoon studenten die erachter komen dat ze helemaal niks voor mij dat freelancen, dat wil ik helemaal niet.

M: En wat zeg je daar dan tegen?

W: Nou, dan moet je vooral hard werken voor een vaste baan. Dan moet je vooral, maar dat geloof ik eigenlijk sowieso voor journalisten, moeten vooral gewoon goed zijn in hun vak. Ze moeten gewoon dingen kunnen maken, je moet ze om een boodschap kunnen sturen. Dat is toch

de kern van de zaak. Kijk mooie praatjes worden toch heel snel doorheen geprikt. In de journalistiek red je het niet met mooie praatjes. Politiek wel, maar niet in de journalistiek.

M: En als studenten dus naast die studie nog gaan freelancen, dus naja zoals ik dan deed bijvoorbeeld bij een tijdschrift.

W: Waar heb jij het gedaan?

M: Ik heb eerst bij Fashionista als freelancer gewerkt, ik heb nog een tijdje bij Tina als freelance gewerkt, en nu werk ik bij Vriendin. Allemaal vrouwenbladen en meidenbladen.

W: Dat girls of honour, ken je dat ook zeker? Een stageplek.

M: Nee, dat ken ik niet.

W: Dat is dan meer ook volgens mij met relaties en trouwen enzovoorts. Een Christelijk ding is het.

M: Ja, dat zou kunnen hoor. Maar vind je dat hun eigen verantwoordelijkheid als ze ervoor kiezen om te gaan freelancen. Want op zich heb je niet zoveel keus, want het is eigenlijk een soort vicieuze cirkel waar je in terecht komt. Want je moet ervaring op doen, dus je moet gaan freelancen. Maar daarnaast heb je ook nog je studie die je moet gaan afronden. En als je als je dat niet doet, heb je later weinig kans op een...

W: Nou, wat ik veel zie bij de tv-makers, bijvoorbeeld Telegraaf tv, die willen allemaal graag voor niks, of tenminste voor een beperkt bedrag willen ze wel content hebben. Dus wat krijg je dan, als je niet oppast, dat ze gewoon dag en nacht voor de Telegraaf aan het werk zijn. Aan de ene kant is het natuurlijk leuk dat ze ervaring op doen, maar daardoor blokkeert de hele schoolopleiding. Dus je moet wel first things first. Dus de opleiding moet ook gehaald worden, dus dat is een andere zorg.

M: En krijgen ze daar genoeg begeleiding in denk je? want je hebt natuurlijk sowieso studieloopbaanbegeleiding, maar...

W: Nou, dat gaat al beter. Maar er zijn natuurlijk figuren die dan blijven hangen bij hun stage en dat is een gevaarlijk iets natuurlijk, een verleidelijk iets.

M: Maar stimuleren jullie dat of zeggen jullie van: nou doe maar niet.

W: Ja, het is een beetje persoonsgebonden. Ik heb ook mensen waarvan ik denk die vertrouw ik wel, die kunnen dat aan. Anderen die verliezen zich in toch wel het snelle geld verdienen. Maar goed, stageadressen merken dan ook wel vaak dat ze mij helemaal gelijk geven en dat als je het even aan de orde stelt dat ze zeggen van ja de student moet natuurlijk wel afstuderen. Dus vanuit het werkveld wordt het ook wel gezien.

M: En wat denk je nou dat er nog gaat gebeuren in de journalistiekopleidingen de komende jaren? Wat voor ontwikkelingen gaan er nog komen? Waar zijn jullie bijvoorbeeld nu mee bezig? Als het gaat om ondernemerschap. Wat zou je nog willen zien?

W: Hm, wat zou ik nog willen zien? Kijk we zijn nu net begonnen met dit vorm te geven en ik zit ook nog niet zo lang in het onderwijs. Ik zie heel veel mogelijkheden om het nog verdere uit te bouwen. Ik vind het bijvoorbeeld al een hele winst, ik krijg heel veel verzoeken dat er filmpjes gemaakt moeten worden, producties, uit allerlei hoeken en gaten. En dat ik nu kan zeggen, drie weken geleden nog, een oud-collega van de EO: kunnen ze dit en dat filmen? Voor operatie

mobilisatie was het in dit geval. Ik zeg, nou ik weet wel een student, die dus zelf freelancet. Waar ik dingen van gezien heb, dus ik zeg deze student kan het volgens mij. Ik geef het door aan de student en dan tok tok tok, gaat het gewoon student opdrachtgever. Dat hoop ik dat het zich nog meer ontwikkelt. Het is nu nog een beetje hap snap, maar dat zou nog een beetje gestructureerder moeten. Ook dat studenten dat weten. Kijk en bij de ene klus denk ik van nou laat Maïke dat doen en bij de andere, jij hebt niks met sport, dus dan moet iemand anders het doen. Snap je wat ik bedoel? Dus dat ik daar een zekere, en zeker met tv-maken kan ik dat heel goed inschatten van die zou dat wel kunnen, die zou dat niet kunnen. Of die zou dat eigenlijk moeten doen, maar dan moet hij wel iemand hebben die voor de montage zorgt. Dus dat je dan ook gelegenhedsbondjes maakt.

M: Dus dat de school daar meer oog op heeft, wie...

W: Maar goed, ik heb ook een keer een heel negatief ding gelezen in een evaluatie, dat een student vond dat ik bepaalde studenten voortrok. Dat krijg je dan ook weer natuurlijk. Van nee, docent Heslinga dit en dat. Nou ja, ik sta helemaal achter die keuze. Maar goed dat kan natuurlijk ook verkeerd vallen, alsof ik een soort vriendjespolitiek bedrijf. Maar ik kijk gewoon heel sec van oké het is toch best een moeilijke klus, kan die student dat? En je hebt studenten die hebben veel ervaring, bijvoorbeeld ook bij de lokale omroep. Ja, die durf ik dat te laten doen en anderen niet.

M: Dus je kijkt gewoon puur naar of iemand goed genoeg is.

W: Ja, net zoals in de echte wereld.

M: Ja, maar dat is juist op zich ook het goede, want het moet ook realistisch zijn denk ik.

W: Ja, realistisch. En het gaat niet om cadeautjes geven of vriendjespolitiek. In de journalistiek moet het toch gaan, natuurlijk speelt persoonlijk ook een rol, want ik kijk ook altijd van een student kan dat oké, maar wat is het voor persoon? Hoe gaat hij met andere mensen om? Sommige kunnen ontzettend goed in een bejaardentehuis filmen, die heeft er geduld ervoor. Maar een of ander springerig sport-minded figuur, die ga ik niet in het bejaardentehuis een productie laten doen. Dan kan hij misschien tegen mij zeggen: ja Wout, waarom heb je dat aan die gegeven. Ik zeg nou, die heeft er gewoon meer hart voor. Als er dadelijk een sportding komt, dan zeg ik: ga jij het maar doen. Snapje? En daar krijg je altijd gedoe over, dat weet ik. Dat was natuurlijk bij de EO ook zo.

M: Ja en vooral weetje als de school een beetje klein is, en iedereen kent elkaar, dan heb je dat toch meer. En stel je voor dat nou er een student zou zijn die zegt: weetje, ik ben al een tijdje freelancer en ik doe het individueel, zou dat dan ook een optie kunnen zijn in plaats van een mediacompany?

W: Ja, natuurlijk. Nou ja, ook bij de AV heb ik ook een aantal studenten die eerst in de mediacompany zaten en na het tweede jaar zijn de wegen uiteen gegaan. Die hebben dan hun eigen bedrijfje, wat ze volgens mij ook al hadden voor de mediacompany.

M: Maar je kunt niet in plaats van de mediacompany je eigen bedrijfje zegmaar...

W: Nee, maar goed wat je natuurlijk heel veel ziet bij televisie dat mensen met kleine bedrijfjes of zzp'ers die met elkaar gelegenhedsprojecten doen samen en dan weer uit elkaar gaan.

M: Dus dat is wel een optie.

W: Dat is zeker een optie.

BIJLAGE 5

Geïnterviewde	Luc Nibbeling
Functie	Bestuurslid Interstedelijk Studenten Overleg
Tijdsduur	35 minuten en 47 seconden
Locatie	Utrecht
Transcriptvorm	Woordelijk

M: Allereerst ben ik heel erg benieuwd waarom jullie dat onderzoek hebben gedaan, het was 2015 geloof ik.

L: Ja, sucstress was het he? Nou, wij hebben precies hetzelfde. Wij zijn het Interstedelijk Studenten Overleg en we zijn een overkoepelende organisatie van alle medezeggenschapsraden van Nederlandse hoger onderwijsinstellingen, dus hogescholen en universiteiten. En wij komen dus op voor de belangen van studenten in het hoger onderwijs. En wij zagen ook en hoorden ook in onze omgeving eigenlijk dat steeds meer studenten kampen met eigenlijk prestatiedruk. Het is nu tegenwoordig zo, er zitten onderhand 700.000 studenten op een hogeschool of universiteit. En ja er is maar een minimale plaats op de arbeidsmarkt daarvoor en daarom probeert iedere student zichzelf eigenlijk uniek te maken. En zie je dat op een gegeven moment gewoon een soort red race wordt tot. Op een gegeven moment is buitenlandervaring niet meer genoeg, is bestuursjaar niet meer genoeg. De lat wordt steeds hoger gelegd. Dus we dachten, we hebben ook als functie als organisatie dat wij het Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschappen in de politiek bepaalde geluiden laten horen. En die spelen op de onderwijsvloer onder studenten. En wij wilden met dit onderzoek even aankaarten dat dit wel een serieus probleem is dat onder ogen gezien moet worden. En wij zijn daar nu nog steeds druk mee bezig om dat te agenderen eigenlijk in de politiek.

M: En hoe is daarop gereageerd? Wat hebben jullie voor reacties gekregen?

L: Nou ja, het is heel erg lastig onderwerp, omdat eigenlijk als je kijkt naar hoger onderwijsinstellingen en psychisch problemen zijn sowieso al een taboe onder studenten. Ze praten er niet makkelijk over. En als het eenmaal ontdekt is, is het eigenlijk al te laat. Dus hoger onderwijsinstellingen weten eigenlijk niet zo goed hoe ze dit moeten oplossen. Ze kunnen ook niet ineens de kwaliteit van het onderwijs omlaag gooien, en ze kunnen je ook niet dwingen om niet dat bijbaantje te nemen, en ze kunnen ook niet zeggen: nee, je hoeft niet naar het buitenland, je kán naar het buitenland. Dus daarom is het vanuit de beleidskant heel moeilijk, omdat het eigenlijk een stroming is die studenten zichzelf opleggen. En voor het onderwijs heel erg lastig is, en de arbeidsmarkt kan ook niet zeggen: nou weetje wat, dan nemen we juist studenten aan die geen extra ervaring hebben, maarja dan kom je de mensen die ervaring hebben weer te kort. Dus het is ook een beetje door alle ontwikkelingen die er zijn geweest, is het gewoon een heel lastig onderwerp en kun je het eigenlijk alleen maar continu blijven aanstippen.

M: En merk je nou echt dat, jullie maakten ook een onderscheid tussen psychische klachten door persoonlijke omstandigheden en juist door school of door werk. Zie je die laatste categorie heel erg stijgen de laatste jaren?

L: Ja, ik denk dat allemaal met elkaar te maken heeft. Het heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat alles wat je doet tegenwoordig ook zichtbaar is. En alles wat je niet doet ook zichtbaar is eigenlijk. Door social media en dergelijke en daardoor de druk steeds hoger wordt gelegd. Je moet en carrière maken en eigenlijk gewoon populair zijn, dat soort dingen. We hebben

inderdaad die scheiding gemaakt in het onderzoek, maar eigenlijk is die scheiding soms best wel onzichtbaar, want het heeft ook altijd weer met elkaar te maken. Maarja zeker prestatiedruk is iets wat de laatste jaren enorm is toegenomen. En ook terecht, want met een papiertje heb je niet zomaar een baan, zoals onze ouders dat hadden.

M: En wat vind je dan van de manier waarop ondernemerschap verwerkt wordt? Want ik kan me voorstellen dat je niet specifiek heel veel weet van journalistiekopleidingen, maar het wordt natuurlijk veel gedaan.

L: Ja ik vind dat een beetje lastig. Je ziet het op dit moment heel veel in de vorm van een minor of in de vorm van een soort van track die je kunt doen binnen een opleiding. Bepaalde opleidingen hebben het sowieso, bij het hbo-onderwijs heb je heel veel opleidingen waar het sowieso vast in zit, bij universiteiten heb je het heel vaak als een keuze-iets. Omdat het natuurlijk eigenlijk een academische opleiding is. Maar je ziet, ik vind dat heel vaak is het geprobeerd er gewoon tussen te fietsen en heeft het heel weinig connectie met echt de inhoud van de rest van de opleiding. En is het eigenlijk gewoon een streepje wat een beetje afgevinkt moet worden. Zo van, nou we hebben iets aan ondernemerschapsonderwijs gedaan. Ik weet dat van alle universiteiten in Nederland heeft de Universiteit van Utrecht het meest met ondernemerschap en die heeft het in 5% van de opleidingen verwerkt. Dus dat is het meest, dus dat zegt genoeg. Bij de universiteit is het helemaal onzichtbaar en bij de hogescholen wordt ondernemerschap vaak gezien als je gaat stage lopen ergens en dat is het. Dat is je ervaring met ondernemerschap. Maar ondernemerschap is eigenlijk gewoon, naar mijn idee, dingen uitproberen en fouten maken en dan weer opnieuw beginnen. En gewoon nieuwsgierig zijn en als dat geprikkeld zou kunnen worden, dat zou echt een mooie manier van ondernemerschapsonderwijs kunnen zijn.

M: En wat ik nou heel erg merkte, want ik heb natuurlijk ook met docenten gesprekken gehad, van verschillende journalistiekopleidingen, het zijn er vier in Nederland. En nu is bijvoorbeeld Hogeschool Utrecht, die is best wel – nou ja dat zeggen ze zelf – arrogant. Dat zijn niet mijn woorden. Maar die luisteren gewoon niet zo heel erg naar de rest, ze doen gewoon wat ze zelf willen en ze willen gewoon de beste zijn daarin. Zou je het belangrijk vinden dat scholen meer met elkaar communiceren over de manier hoe ze dat doen, want nu wordt het allemaal een beetje apart van elkaar besloten.

L: Ja, je ziet het onderwijs is echt een plek waar het altijd gebeurt dat het wel weer opnieuw uitgevonden wordt. Dus het onderwijs zou sowieso meer met elkaar samen moeten werken, anderzijds is het natuurlijk ook wel een soort van concurrentie zit erin. Al zie je dat bij hogescholen natuurlijk minder, omdat de meeste mensen uit de regio trekken vaak naar de hogeschool die het dichtstbij zit. Maar ja, absoluut zouden ze meer met elkaar moeten communiceren en wellicht uitwisselen zelfs. Want dat hoort natuurlijk ook bij ondernemen gewoon bij een nieuwe plek zijn en kijken wat daar gebeurt. Dus wellicht kunnen ze ook meer samenwerken in een soort van uitwisselingsprogramma of nieuwe manieren verzinnen van onderwijs, in plaats van alleen maar: dit is een bedrijf, dit is winst, en dit is weetjewel, die manier.

M: Zou je het dan bijvoorbeeld voor je zien als een soort praktijkervaring, dus dat ze zelf iets moeten starten?

L: Ja, bijvoorbeeld inderdaad. Ja ik denk altijd bij zo'n onderwijsvorm is ook best wel aan de creativiteit van de student onderhevig. Dus als je gewoon met best wel weinig, ik denk dat bij onderwijs wordt best wel veel theorie, kijk het is of stage en het is helemaal praktisch en de hele opleidingsinstelling laat zich los, van oké jij gaat daar stage lopen, succes. Of het is best wel theoretisch, terwijl je als je het vanuit de studenten zelf laat komen en inderdaad meer bedrijfsjes opstarten en gewoon start-ups en dat soort dingen gewoon, dan haal je er wat meer uit denk ik.

M: Want wat je nu ziet, dat heb ik natuurlijk zelf ook gemerkt, dat als je een bedrijfje moet beginnen, dat het dan echt nog steeds voelt als een schoolopdracht.

L: Ja, dat is zonde.

M: En dat is inderdaad gewoon zonde. Dus dan wordt het gedaan voor naja acht weken, en daarna weet je ben je weer druk met iets anders, moet je stage lopen, en wordt het weer gestopt en ben je er klaar mee.

L: Ja, en dat is natuurlijk in jouw vakgebied helemaal lastig, want daar heb je natuurlijk wel echt studenten nodig die dat leuk vinden en die daar echt hard mee aan de slag gaan en daar ook voldoening uithalen. Als ik dan weer denk aan meer bèta-achtige richtingen, dus als we het niet over journalistiek hebben, daarbij is het juist goed dat het wat meer in stukjes is geknipt. Maar dat is dus weer heel onderwijs afhankelijk eigenlijk.

Ja, dat ligt echt aan de opleiding. En, wat wilde ik nou zeggen, ohja. Nou wat ik dus heel erg merk in de opleiding en ook op andere scholen natuurlijk, is dat studenten dus echt naast hun opleiding zich al inschrijven bij de Kamer van Koophandel en opdrachten aannemen. Zou je het bijvoorbeeld een idee vinden om dat onderdeel te maken van het onderwijs? Want dat zie je ook wel, bijvoorbeeld op Hogeschool Utrecht, heel erg dat ze dat proberen te stimuleren. Dus dat je het echt opneemt als opdracht die je maakt voor school.

L: Ja, weet je, op dit moment is het onderwijs heel erg vast. Het zit heel erg vast, dat blijkt ook wel uit verschillende onderzoeken. Je hebt een opdracht, dan heb je een toets en daar krijg je studiepunten voor. En dat is het. En de examencommissie laats niks anders toe. Het is dat of niks anders. En wij zien dus inderdaad dat op dit moment is alleen die opleiding niet genoeg, dus wat kun je doen om studenten te stimuleren buiten de opleiding iets te zoeken en ze niet helemaal overwerkt te laten zijn, en inderdaad studiepunten toekennen aan opdrachten die ze buiten hun opleiding doen. Dus extra curriculaire activiteiten belonen met studiepunten of een korting geven op studiepunten, zo van: als jij je eigen bedrijfje bent gestart en je hebt zoveel aantal opdrachten gedaan of je hebt een soort verslag geschreven over allerlei opdrachten die je hebt gedaan buiten school, dat je daar studiepunten voor krijgt of dat je studiepunten korting krijgt of wat dan ook. Of dat je bepaalde opdrachten niet meer hoeft te doen binnen de opleiding, dat zou heel erg schelen. Want op die manier maken studenten het onderwijs ook meer eigen.

M: En zie je dat nu eigenlijk als hun eigen verantwoordelijkheid, dat ze naast hun opleiding gaan freelancen? Want iedereen heeft natuurlijk wel een bijbaantje.

L: Ja, ik vind dat heel erg schadelijk. Want er wordt nu echt ontegenlijk veel verantwoordelijkheid bij de student gezet op dit moment. Je moet gewoon alles kunnen eigenlijk. En alles ook naast elkaar tegelijk. En je moet natuurlijk nu ook tegenwoordig met het leenstelsel ook voor alles zelf betalen als je ouders dat niet kunnen. Dus nee, absoluut niet. Ik vind niet dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de student moet liggen, maar waar dan wel? Ja bij de opleiding, maar de opleiding dat is natuurlijk een prikkel die er verkeerd in zit, want de opleiding heeft er niet perse heel veel baat bij als jij later een baan gaat vinden. De opleiding heeft er voornamelijk baat als jij gewoon de opleiding afhebt binnen nominale tijd, dus daar moet eigenlijk een soort van schakel in zitten. Dat opleidingen ook beloond worden als hun studenten goed terecht komen. En ook vijf jaar na hun opleiding nog succesvol zijn. Dan zullen ze veel harder gaan trekken aan dit soort programma's.

M: Ja, want volgens mij is dat ook het lastige, want dat heb ik ook al een aantal keer gehoord. Kijk ze stimuleren het natuurlijk wel dat studenten gaan freelancen, maar aan de andere kant als studenten daardoor studievertraging oplopen hebben ze dat natuurlijk liever niet, want ze willen natuurlijk graag dat ze binnen vier jaar klaar zijn. Dus dat is volgens mij ook de discussie die ze daar heel erg voeren.

L: Ja, en dan zou je er dus voor kunnen kiezen om het aantal contacturen omlaag te brengen, maar in hoeverre dat dan weer perse gaat helpen, want dan kom je weer in de clinch met de examencommissie. Want die zeggen van ja sorry, maar je hebt niet genoeg onderwijs gevolgd om dit aantal studiepunten te krijgen. Dus het is inderdaad een discussie die eigenlijk boven het stelsel zit en gewoon helemaal opnieuw zou moeten worden gevoerd. En dan eigenlijk gewoon los te laten wat we nu hebben en gewoon eens eventjes opnieuw beginnen, van: wat vinden we belangrijk dat een journalist moet kunnen, wat moet de opleiding kunnen leveren, wat moet de student buiten de opleiding kunnen vinden en hoe kunnen we dat uiteindelijk samenvoegen tot één opleiding waarbij de student ook genoeg ervaring opdoet. Als dat gesprek zou starten dan, ja dat zou heel erg goed zijn. Maar ik denk dat nu de opleiding te veel vast zit in het systeem waarin ze nu zitten.

M: Ja, en dat is volgens mij ook het lastige, want het kost natuurlijk ook ontzettend veel tijd om dat te verwerken in het curriculum. Heb je ook het idee dat bijvoorbeeld docenten teveel van de oude stempel zijn? Dat ze niet meer up-to-date zijn eigenlijk?

L: Ja, dat werkt altijd mee. Ja, ik weet niet in hoeverre jij docenten hebt die ook daarnaast echt nog journalist zijn? Of dat je echt docenten hebt die alleen maar doorstuderen.

M: Het verschilt, het is een beetje 50/50.

L: Ja, precies. Ik denk dat je echt wel vooral die docenten nodig hebt die ook nog ervaring hebben in het vakgebied. Kijk als het gaat over Nederlands, Engels en dat soort randvoorwaarden, is een ander verhaal. Of leren solliciteren is een ander verhaal. Ik denk dat de praktijkvakken is het wel handig als het iemand is die nog een beetje in die wereld zit, want die ziet ook wat er verandert. Want de journalistiek van tegenwoordig is ook niet meer van tien jaar geleden. En dat is natuurlijk in elk vakgebied belangrijk, maar daar moet gewoon tijd voor vrijgemaakt worden.

M: En zie je die sucstress zie je dat nou bij bepaalde opleidingen meer dan bij andere opleidingen of is dat moeilijk te zeggen?

L: Ja, nou het is echt wel grappig om te zien, want ieder vakgebied zijn eigen soort problemen. Nou je ziet wel echt dat bij geneeskunde is het echt extreem hoog. Die studenten gaan er echt allemaal bijna aan onderdoor. Dat komt ook natuurlijk omdat ze die coschappen moeten lopen en ze hebben een zware selectie gedaan waarbij ineens heel veel van ze verwacht wordt. Ze worden voor heel veel geld opgeleid ook, dus die druk voelen ze ook wel.

M: Ja en ze krijgen natuurlijk amper geld.

L: Ja, ze krijgen amper geld inderdaad. Ze krijgen geen stagevergoeding. Hoewel ze natuurlijk, daarbij wel de kanttekening plaatsen, dat ze dus uiteindelijk wel veel geld gaan verdienen. En dat is een heel groot voordeel. En dat weten ze ook, ze hebben wel de meest grote zekerheid voor een baan. Anderzijds hebben bijvoorbeeld alfa-studenten en journalistiekstudenten die hebben juist weer het probleem van nou ik moet allerlei dingen gaan doen om überhaupt een baan te kunnen vinden. Dus die hebben weer een ander soort druk. Dus ik weet niet of het echt meer of minder is per vakgebied. Als je bijvoorbeeld naar bèta kijkt, daar weten de studenten haast wel zeker dat ze een baan gaan krijgen, maar die hebben vaker dan andere vakgebieden hebben die juist sociale beperkingen, om het zo te zeggen. Die weten ook moeilijker hoe je met vreemde mensen moet om gaan vaak, ja dat is gewoon echt zo. Dus die zien in het leven, om het maar zo te zeggen, naast werk weer best wel veel druk, omdat die het moeilijk vinden om vrienden te maken en dergelijke. Dus je ziet dat die druk per groep heel erg verschilt. En waar we het met sucstress het meeste over hebben gehad, is vooral die groep die bang is dat ze geen baan kunnen vinden. En dat is een steeds meer groeiende groep.

M: Want krijg je ook vragen vanuit studenten, ik weet niet precies hoe dat bij jullie werkt, of studenten ook echt bij jullie aankloppen.

L: Ja, af en toe wel. We werken natuurlijk eigenlijk via een getrappt systeem dat die student eigenlijk naar hun opleidingscommissies gaat, of naar hun faculteitsraad of domeinraad of hoe je het noemt of centrale medezeggenschapsraad. En uiteindelijk komt dat via die weg weer bij ons binnen gesijpeld. En sommige studenten bellen ons gewoon echt letterlijk zelf. En we horen inderdaad echt geluiden van studenten die het gewoon niet redden en die zoeken dan vaak psychische hulp en dat doen ze dan bijvoorbeeld door een studentenpsycholoog bij hun instelling of reguliere zorg ernaast. Maar we zien daar ook echt een groot gat, want het is ook zo dat omdat veel studenten het dus zo druk hebben en ook weinig geld hebben tegenwoordig ze best wel snel zorg uitstellen. En dat is natuurlijk heel erg gevaarlijk, omdat op die manier het moet niet zo zijn dat een student zegt: ja ik heb elke maand maar tien euro over dus ik ga niet naar de dokter toe terwijl ik stress heb. Nou dat is dus wel echt het gevaar waar het nu in zit. M: Ja en ik heb ook wel begrepen dat volgens er eigenlijk te weinig studentpsychologen zijn op school. Dat er te lange wachtrijen zijn of wachtlijsten zijn.

L: Ja precies. Dat hebben wij inderdaad ook in een onderzoek gezet, dat we afgelopen jaar hebben gepresenteerd. En daarover zijn we nu nog met de politiek in discussie. Er zijn Kamervragen gesteld door twee Kamerleden van de PvdA, ministerie van OCW en volksgezondheid. En dat gaat over de capaciteit van de studentenpsycholoog en daar hebben de ministers nu op geantwoord, maar wij gaan daar nu in verder in onderhandeling. Want het kan natuurlijk eigenlijk niet zo zijn dat een student uitvalt omdat er niet genoeg zorg geleverd kan worden.

M: Wat vind je überhaupt van de begeleiding van studenten? Want iedereen heeft natuurlijk wel studieloopbaanbegeleiding, maar zou je soms denken dat wat...

L: Ja, dat mag veel meer. Het is wel grappig dat je dat natuurlijk zegt 'iedereen heeft studieloopbaanbegeleiding', dat is al niet eens vaak.

M: Oh, echt? Jeetje.

L: Nee dat verschilt heel erg per instelling. Voornamelijk hogescholen hebben het natuurlijk wel, maar dat gaat voornamelijk echt over inderdaad de studieloopbaan en niet over de persoon zelf, ontplooiing en dat soort zaken. Dat mag veel beter. En je ziet gewoon dat de instelling met steeds minder geld meer moeten doen, dus dat is ook wel voor hen ook wel te zeggen. En dan is het makkelijk om te bezuinigen op begeleiding, want daar zie je niet direct de meerwaarde in of de baten die eruit komen, maar het is wel heel erg belangrijk dat erop gelet wordt. Want juist door die rendementsmaatregelen als het studievoorschot invoering en de BSA dat soort zaken is het toch veel belangrijker geworden. En natuurlijk die druk op de arbeidsmarkt is het echt heel belangrijk om begeleiding goed te hebben.

M: Ja, dus daar zou nog wel iets meer aandacht aan mogen...

L: Ja daar mag zeker veel meer aandacht aan.

M: En wat ik nou ook las, dat vond ik niet grappig, maar wel opvallend, dat er dus tegenwoordig dus werkervaringsplaatsen zijn waar je als afgestudeerde mag werken fulltime voor naja driehonderd euro per maand. Wat vind je daarvan?

L: Ja belachelijk, ja dat is echt belachelijk. Dat is gewoon echt omdat de vraag zo groot is dan wordt het aanbod gewoon. Er zijn zoveel studenten die willen een werkplaats en die doen er

alles voor om te gaan werken. Wil ik daarbij wel de kanttekening plaatsen dat studenten het steeds moeilijker vinden om onder hun stand eerst te gaan werken en dan op te bouwen. Dat vinden studenten wel steeds moeilijker. Ze willen niet onderaan beginnen.

M: Ze willen het liefst op de hoogste rang beginnen.

L: Ja, dus daar is ook wel wat van te zeggen, want je kunt ook zat iets later beginnen en dan jezelf opwerken. Maar anderzijds vind ik ook dat dit soort zaken zijn gewoon echt echt rampzalig. En er zijn ook gewoon landen, volgens mij zijn dat vooral die Scandinavische landen waarbij dit gewoon niet kan en iedereen gewoon dan een plaats aangeboden moet krijgen. En niet, dat stage hoort in de opleiding en als je je opleiding klaar hebt, dit soort zaken mag dan gewoon niet meer.

M: Het is een soort uitbuiting bijna.

L: Ja het is echt uitbuiting, want dadelijk is het zo dat studenten tot hun 28^e ja tot 30^e ofzo gewoon niet normaal verdienen. Nou dat kan toch niet. Vooral ook omdat zij natuurlijk eigenlijk de belastingbetalers zijn dadelijk als je verder denkt. En wie gaat dan in hemelsnaam al die zorg voor de ouderen betalen? Nou, daar moet gewoon geld in gepompt worden eigenlijk.

M: Maar aan de andere kant zouden studenten ook met iets minder genoeg mogen nemen? Misschien, af en toe.

L: Ja, ja, denk het. Ja, naja weet je wat een beetje lastig is, ik ben er nu echt heel veel mee bezig. Maar het is wel zo dat nu op dit moment, er zijn heel veel universitaire afgeschoolden, daar zijn echt bij lange na niet het aantal banen voor. Dus die nemen de banen van hogeschoolstudenten in, de hogeschoolstudenten nemen dan weer langzamerhand de banen van mbo-studenten in en de mbo-studenten die voelen de druk om naar de hogeschool te gaan, want anders krijgen ze geen baan. Die redden het vaak niet, die vallen uit en raken helemaal depressief. Dat is echt nog een veel grotere groep dan de studenten waar we het nu over hebben. En dat is eigenlijk nog misschien nog wel gewoon het meest problematisch, is dat er gewoon zo'n verdringing op de arbeidsmarkt plaatsvindt.

M: Iedereen probeert gewoon een plekje te...

L: Ja precies. Ja kijk zoals ik net zei: het is goed om onder je stand te werken, maar dat betekent ook inderdaad dat je iemand anders plaats overneemt.

M: En je hoort steeds meer mensen die zeggen: ja ik ga nog een master doen, want dat moet, want anders dan word ik niet aangenomen. Maar dat is volgens mij ook niet direct waar.

L: Nee, precies. En ik vind ook dat dat ook wat zegt over het hoger onderwijs, of over hbo-onderwijs als dat zo is. als je perse een master nodig moet hebben om de arbeidsmarkt te kunnen betreden. Nu hebben we ook alweer Associate degrees die komen en die weer arbeidsplaatsen vragen en dat soort zaken. En ik denk dat als we het hebben over ondernemerschapsonderwijs, dat dat ook een belangrijk onderdeel zou kunnen zijn, van het uitleggen hoe dat nou werkt op de arbeidsmarkt. En als mensen daarin bewust worden opgeleid van oké we hebben een beperkt aantal plaatsen en we hebben deze groep mensen, hoe kunnen we het werk zo indelen dat iedereen eigenlijk een plaats zou kunnen krijgen. Nou als we daar nu een generatie van inbouwen en die dat beseffen en als je dat ook in het onderwijs zou kunnen, dat zie je ook steeds meer in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs dat ze daar toch steeds meer mee bezig gaan, als je dat nu erin zou kunnen bouwen, dan heb je dadelijk een generatie die begrijpt dat het niet zo kan zijn dat iemand 80 uur werkt en de ander werkloos is dus.

M: Dus eigenlijk zeg je nu van: begin maar gewoon lekker vroeg. Begin er maar gewoon eerder mee dan nu zegmaar.

L: Ja, zeker. Maar dat is echt met heel veel.

M: Dat is ook het lastige, want waar ligt dan de grens wat je dan op de middelbare school nog moet doen. want bij ons op school weet ik dat ze bijvoorbeeld toen ik begon, dat was 2012 ofzo, dat ze naja ondernemerschap daar werd echt totaal niet over gesproken. Je werd wel zegmaar bang gemaakt, van naja er zijn geen banen meer. Maar het geloof was er nog niet. Dus er werd verder ook niks mee gedaan. Dat was eigenlijk het rare. Want je wordt aan de ene kant bang gemaakt, maar ze doen er niks mee.

L: Nee, en weet je wat nog het grappigste is, het is ook dat echt futuristen om het maar zo te zeggen, dus mensen die echt naar de toekomst kijken en zien aankomen wat echt gaat gebeuren, zeggen dat je eigenlijk basisscholieren van rond de vijf, zes, dat je die al met ondernemerschap moet confronteren, omdat zij nog het meest leergierig zijn en nieuwsgierig zijn. En als je dat niet doet dan verlies je ze echt aan het einde van de basisschool en tijdens de middelbare school. Dus je moet het daar al prikkelen, maar ik vind dat allemaal wel heel heftig.

M: Dat is wel heel heftig ja.

L: Ja ik vind dat ook wel heel heftig. Dan gaan echt kinderen vanaf hun basisschool al bezig met hun CV.

M: Maar denk je dat we die kant op gaan? Want daar ben ik wel benieuwd naar. Ik ben daar wel een bang voor af en toe hoor.

L: Ja, ik ben daar ook heel erg bang voor. Maar ik denk er ook op een gegeven moment wel een soort van, ja het scheelt wel geografisch gezien dat we natuurlijk dat mensen steeds minder kinderen krijgen, dus die hele grote piek waar we dadelijk in zitten die daalt wel weer. Dus er komen gewoon weer meer arbeidsplaatsen. Anderzijds is er natuurlijk heel veel automatisering, dus die plaatsen verdwijnen weer. Maarja ik denk het wel. Het begint steeds vroeger. Als je nu ook ziet...

M: Qua techniek enzo natuurlijk ook, met iPads en telefoons.

L: Ja, zeker, zeker. En het coderen en dat soort zaken. Het onderwijssysteem zoals wij dat nu op de middelbare school kennen dat verandert sowieso ooit helemaal. Frans, Duits, dat soort zaken dat worden allemaal geen vakken meer. Dat gaat veranderen in coderen en in computertechniek en dat soort zaken allemaal.

M: Daar is gewoon meer behoefte aan denk ik.

L: En ondernemerschap, dat geloof ik ook wel.

M: En jullie gaven ook een soort oplossing aan in het onderzoek naar sucstress. En dat was een soort studeren op maat.

L: Ja, en daar hebben we een ander onderzoek later nog naar gedaan: studeren op maat. Gaat over flexibilisering in het hoger onderwijs. En wij denken dat inderdaad wat jij zei, van nou heel veel studenten die willen er iets naast kunnen doen, die hebben het idee dat ze er iets naast móeten doen, maar hebben er op dit moment geen plaats voor in het huidige onderwijssysteem. En daarom inderdaad meer flexibilisering van vakken, van cursussen, ervoor kunnen kiezen om inderdaad een paar maanden even geen vak te volgen binnen het onderwijs, maar te zeggen: jo

ik ga aan het werk als freelancer, kan ik daar gewoon studiepunten voor krijgen? En dan ga ik dat drie maanden doen en dan maak ik een verslag. En dan check jij het of het goed is of niet. En dan checkt de examencommissie het nog een keer en daar krijg je gewoon studiepunten voor. Zo moeilijk is het niet, denk je.

M: Denk je, ja. Het klinkt heel makkelijk als je het zo inderdaad...

L: Ja, maar dat is gewoon echt. En daar hebben we dus, ik zal je dit onderzoek ook meegeven, dat gaat dus nog meer over maatwerk. Want dat maatwerk vergroot gewoon inderdaad de flexibiliteit die nu sowieso al verwacht wordt van de studenten. Ik bedoel je moet gewoon, als jij, er worden nu toetsen 's avonds ingeroosterd, er worden opdrachten in het weekend van je verwacht en dat soort zaken. Nou als de opleiding dat van jou mag vragen, dan mag jij ook wel van de opleiding vragen om een keer wat flexibeler om te gaan met jouw tijd.

M: Ja, precies. Maar dat is ook het gekke af en toe he. Dat de opleiding daar eigenlijk helemaal niet zo bij stilstaat volgens mij. Dat de student nog naast de opleiding nog heel veel andere dingen heeft. Dat wordt wel eens vergeten.

L: Ja dat wordt zeker vergeten, maar het wordt wel weer verwacht. Zoals minister Bussemaker verwacht ook weer van alle studenten dat ze gewoon daarnaast werken, maar dan moet je wel. Daar ben ik het ook wel mee eens, maar dan moet je wel inderdaad daar rekening mee houden in je onderwijs.

M: En zijn daar al reacties op gekomen op het onderzoek? Vanuit het onderwijs, of vanuit de politiek.

L: Nee ja wat je nu ziet is dat qua flexibilisering gebeurt er al wel steeds meer. Het is steeds makkelijker, dat gebeurt eigenlijk sinds deze tijd, dat het steeds makkelijker wordt om laat maar zeggen van instelling op instelling te, bijvoorbeeld minors bij een andere instelling te volgen. Dat wordt steeds makkelijker, nou dat hoort er bijvoorbeeld dus ook bij. Maar dat gaat dus nog steeds gewoon echt over onderwijs in onderwijs. En je ziet nu wat bijvoorbeeld er ook uit is gekomen, wat de LSVB ook heel erg, de Landelijke Studenten Vakbond, ook heel erg heeft gepleit is het experimenteren met flex-studeren. Wat gaat over dat je dus per studiepunt maar betaalt. Dus als je ervoor kiest om 45 punten in een jaar te doe, dan betaal je ook maar 45 punten. Dan hoef je dus ook maar driekwart van je collegegeld te betalen, dat scheelt toch weer 500 euro. En dan kun je dan gewoon in die andere tijd die je overhoudt kun je iets gaan doen wat je zelf belangrijk vindt.

M: Maar zou je dan bijvoorbeeld ook langer over je studie doen?

L: Ja, ja.

M: Dus daar kies je dan zelf voor, dat je er dan bijvoorbeeld vijf jaar over doet in plaats van vier.

L: Ja, ja, precies. En wat je nu ziet is dat heel veel studenten gewoon wel een jaar uitlopen. Dus hbo-studenten vijf jaar en universitair studenten vier jaar. En dat ze daarnaast allerlei dingen doen zoals werken en bestuursjaar, dat soort zaken. Commissie werk, studievereniging, studentenvereniging, maakt niet uit. Buitenland ook heel veel steeds meer. En dat ze wel gewoon die vier jaar lang eigenlijk alles hebben betaald. En dat wordt met dit experiment dus wel al langzamerhand tegen gegaan. Dan betaal je dus maar voor drie jaar, en heb je gewoon in die tussentijd ben je wel ingeschreven als student, maar betaal je niet.

M: Ja, dus jullie werken er echt naar toe dat de student ook echt zelf meer inzicht heeft.

L: Ja, en wat bewuster omgaat met eigenlijk het geld wat ze betalen voor hun opleiding. Want nu aan het begin van het jaar betaal jij of je ouders betaalt of wie dan ook voor jou het collegegeld en ja dat gebeurt een keer of je doet het in termijnen en dan is het weg en dan is het oké, dan ben je student. Je betaalt eigenlijk officieel voor 60 studiepunten, maar als je dit dus doet is er een grotere kans dat je wat beter snapt van oké nu heb ik hiervoor betaald, ik moet het dan dus ook echt halen, want anders is het zonde van m'n geld, dan moet ik volgend jaar nog een keer betalen.

M: Dat de student wat bewuster wordt ervan.

L: Ja, precies. En daar de voordelen uithalen. Nadeel is dan natuurlijk wel is dat op dit moment als je extra wil volgen, onderwijs wil volgen, kun je bijvoorbeeld ook 70 punten in een jaar wil doen, dat wordt dan duurder.

M: Ja, maar goed dat is dan je eigen keuze.

L: Ja.

M: En welke ontwikkelingen zie je de komende jaren nog in het onderwijs als het zegmaar echt gaat om ondernemerschap? Wat denk je of wat hoop je dat gaat veranderen?

L: Ja, naja wat je nu wel heel erg ziet is bijvoorbeeld, ja ik denk even een nadeel en een voordeel, je ziet bijvoorbeeld nu heel erg dat, je hebt dus die Associate degrees die nu opkomen voor bijvoorbeeld mbo-studenten die dan eigenlijk een hbo-opleiding willen doen maar dan maar twee jaar en dan klaar zijn. En die doen dan een associate degree ondernemerschap. En dat vind ik wel eigenlijk zonde, want daar verlies je echt heel veel studenten mee die eigenlijk gewoon een hbo-opleiding vol zouden moeten doen en echt nog iets anders erbij leren dan alleen maar ondernemerschap an sich. Dus wat ik dus eigenlijk wil zeggen is dat je heel veel ziet dat heel veel cursussen en minors en tracks zaken ondernemerschap worden opgezet, terwijl je eigenlijk zou willen zien dat dat in elke opleiding verwerkt is en ook echt te maken heeft met de inhoud van de opleiding. En niet gewoon...

M: En nu staat het altijd los ervan. Want kijk, als je weet ik veel een bouwbedrijf begint of journalist wordt als freelancer, dat is natuurlijk compleet anders. Dus dan wil je ook...

L: Ja dat verandert ook wel steeds meer. Ik vind het bijvoorbeeld ook grappig als voorbeeld dat eerder was het zo bij mbo-twee opleidingen, dus echt het laagste niveau van mbo, dan leerde je of medewerker bij een sportrecreatiecentrum of medewerker bij een supermarkt of medewerker bij iets anders, en nu hebben ze dat bijvoorbeeld ook helemaal gecombineerd en leer je gewoon medewerker professioneel, want als jij dat op een sportveld moet kunnen, dan moet je ook iets van inzicht hebben om dat in een supermarkt te moeten kunnen. En dan moet je ook een beetje begrijpen hoe dat werkt in een supermarkt met winst en verlies en dat soort zaken. Dus dat is wel grappig dat ze daar dan, dat hebben ze allemaal in één gezet, omdat ze denken dan is iemand multi-inzetbaar en begrijpt-ie ook wat meer schakelt dat in het ene bedrijf dat iets werkt dan zal er ook wel iets van werken in een ander bedrijf.

M: En dat is ook het lastige, want aan de ene kant wordt heel erg van je verwacht dat je van alles wel iets weet, van elk vlak zegmaar, maar aan de ander kant hebben ze ook liever iemand die gewoon heel erg gespecialiseerd is in economie of politiek of Amerika.

L: Maar is dat nog echt zo? Is dat nog echt zo?

M: Ja, ja. Nouja, ze zijn er ook nog niet echt over uit wat ze volgens mij willen. Ik heb het idee dat, naja niet overal is natuurlijk werk in te vinden, want volgens mij in economie is helemaal geen

werk te vinden, maar volgens mij is bijvoorbeeld in de Arabische landen is wel heel erg veel op journalistiek gebied werk te vinden, omdat ze dan echt naja deskundigen zoeken in dat vakgebied. Terwijl economie weer helemaal niet. Maar aan de andere kant willen ze ook weer iemand die je overal kan inzetten. Dus die echt algemeen redacteur is ergens. Dus je weet op een gegeven moment als student ook niet meer wat er nou van je gevraagd wordt.

L: Nee klopt. Ja ik denk dat het ook wel een beetje verschilt tussen hbo-opleidingen en universitaire opleidingen. En ik denk dat het specialiseren an sich dat dat steeds minder belangrijk wordt. Ook wel omdat specialiseren had vroeger heel erg waarde, omdat je heel veel weet over één onderwerp. En tegenwoordig is dat eigenlijk niet meer zo belangrijk omdat je eigenlijk alle info over een onderwerp heel snel op kunt zoeken. Dus ik denk dat brede inzetbaarheid en inzicht en algemene kennis over gewoon verschillende gebieden dat dat steeds belangrijker wordt in heel veel bedrijven. En hoe je dat dan kan koppelen aan elkaar en aan de maatschappij en aan een bedrijf zelf, dat is ondernemerschap.

M: En volgens mij wordt het ook steeds belangrijker dat je ook technieken daaraan kunt koppelen, dus coderen of echt onderzoeksjournalistiek. Dat je daar juist heel erg in uitblinkt, in plaats van inderdaad een onderwerp.

L: Ja, dat denk ik ook.

M: Volgens mij komt dat nu. Tenminste ja, ik heb alleen maar oog voor hbo-opleidingen, dat is ook voor mijn onderzoek alleen maar wat ik gebruik natuurlijk. Dus ik weet niet hoe het bij universiteiten gaat.

L: Ja, nee dat is inderdaad, vaardigheden zijn heel erg belangrijk geworden. Kunnen presenteren, maar ook sociale vaardigheden en dat soort zaken ja.

M: En wat mij heel erg opviel is dat in de gesprekken die ik met docenten heb gehad tot nu toe, als ik ze dan vroeg van hoe vind je nou dat de arbeidsmarkt eruit ziet als je eerlijk bent. Is het echt zo sneu en zielig als dat, maar dat vinden ze allemaal van niet. Nee dat valt eigenlijk wel mee, nee studenten die... Er zijn zoveel banen ,zeggen ze dan. Maar er wordt gewoon slecht betaald. Wat vinden jullie daarvan? Vind je nou dat het terecht is dat het beeld geschetst wordt dat het zo sneu is?

L: Ja, nou ik eigenlijk niet. want als je kijk pur sang naar de cijfers is het gewoon zo dat de meeste studenten binnen anderhalf jaar wel een baan vinden. En mensen zijn tegenwoordig gewoon ook heel erg bang om werkloos te zijn. Waar vroeger mensen gewoon drie jaar lang werkloos waren, is het tegenwoordig: oh mijn god ik ben twee maanden werkloos en dan raak je helemaal in de put. Dus dat heeft ook weer natuurlijk met die prestatiedruk te maken. Ja dat is gewoon een lastig punt, omdat natuurlijk wij als studentenorganisatie kunnen niet heel veel betekenen voor wat de arbeidsmarkt doet. Wat we wel kunnen doen is inderdaad studenten bewust maken dat iedere keuze die je maakt in je opleiding wel heel belangrijk is geworden. En dat zeker wel. En je kunt wel een beetje voorspellen waar de arbeidsmarkt om vraagt. Ik denk inderdaad in the end iedereen heus wel iets vindt. Helemaal studenten die eenmaal in het hoger onderwijs zitten. Je zit nu in deze wereld en denkt oh mijn god ik heb zoveel concurrentie en zoveel mensen waar ik tegen moet concurreren voor een baan, terwijl je echt nog zoveel mensen hebt die überhaupt niet...

M: Die het nog slechter hebben dan jij.

L: Ja, die überhaupt niet naar een hogeschool kunnen of niet naar een universiteit en die het echt maar moeten doen met het ambacht wat ze leren, terwijl hogeschool studenten eigenlijk nog best wel multi-inzetbaar zijn.

M: Dus eigenlijk hebben mbo'ers eigenlijk het nog slechter dan...

L: Ja, zeker zeker. Terwijl er ook wel veel vraag naar is ook hoor.

M: Ja, dat is het gekke ook eigenlijk, ja.

L: Ja, maar er is wel veel vraag naar, maar die zijn ook heel erg kwetsbaar. Want op het moment dat er iets veranderd in de schakel van een bepaalde arbeidskolom of in het werk van een bepaald vakgebied dan kan het ook zo zijn dat de mbo-afgestudeerde daar niet meer geschikt voor is en dan valt-ie valt uit.

M: Om dan weer vervolgens aan een baan te komen is gewoon heel lastig.

L: Precies en wij hebben wel het geluk dat we daarin wat makkelijker, ja je hebt tegenwoordig een contract van drie jaar en dan ga je weer ergens naar toe en dan heb je daar weer een contract van drie jaar, of je freelancet of wat dan ook. Je bent wat wendbaarder en als mbo'er ben je afhankelijker van wat er om je heen gebeurt.

M: Dus dat negatieve beeld dat, het valt mee?

L: Ja dat vind ik meevallen inderdaad.

M: En wat zou een student nou zelf kunnen doen om die sucstress wat te verminderen of een beetje buiten de deur te houden?

L: Nou ja, absoluut natuurlijk eigenlijk nog steeds minder social media, is heel belangrijk denk ik. Ja ik klink nu echt als een soort van goeroe, maar dat is gewoon echt zo, ja ik ben er zelf ook slecht in, maar het is gewoon echt zo. Als je je gewoon wat meer afsluit van de buitenwereld en niet continu de beste, leukste en populairste wil zijn. dat zou heel erg schelen. En ja gewoon iets minder hoge verwachtingen hebben. Tegenwoordig wil iedereen een extreem goede baan, heel groot huis en wat dan ook. Maar dat komt echt wel goed, want dadelijk komen er heel veel huizen vrij, dus dat komt sowieso goed.

M: Dus misschien je eisen gewoon iets, je eisen pakket gewoon iets...

L: Je eisenpakket gewoon iets minder onmogelijk te bereiken maken.

M: Nou, super bedankt. Ik vind het echt heel interessant.

BIJLAGE 6

Geïnterviewde	Henk Jan Karsten
Functie	Journalistiekdocent Windesheim
Tijdsduur	37 minuten
Locatie	Windesheim Zwolle
Transcriptvorm	Woordelijk

M: Nou in ieder geval super bedankt dat je eventjes tijd wilde maken voor mij. Want dat vind ik alleen al heel fijn. Nou ik had volgens mij al een beetje uitgelegd wat mijn onderzoek inhoudt. Ik ga dus gewoon een beeld schetsen van de manier waarop ondernemerschap verwerkt is op dit moment in journalistiekopleidingen, omdat het nu natuurlijk heel erg speelt. En ik merk ook heel erg om me heen dat opleidingen er toch wel een beetje mee in discussie zijn hoe ze dat willen doen en wat het beste voor studenten is. En ook omdat ik zelf echt heel erg merk dat studenten bezig zijn met freelancen. Nu ben ik allereerst heel erg benieuwd waarom jullie het zo belangrijk vinden dat ondernemerschap een plek krijgt? Waarom was dat bijvoorbeeld vijf jaar geleden veel minder?

HJ: Nou het is niet voor niets denk ik dat als je kijkt naar het Europees beroepsprofiel, dat zal je ongetwijfeld gezien hebben, dan is ondernemerschap daaraan toegevoegd. Dat geeft wel aan dat het iets breder is dan alleen voor de opleidingen zelf. Dat is iets wat de beroepspraktijk ook eerlijk gezegd nog vooral mee worstelt. Want als je ondernemerschap uitlegt als freelancen dan is het een ontwikkeling wat je natuurlijk bij heel veel beroepsgroepen op dit moment ziet. Flexibel werken. Dat heb je ongetwijfeld in de voorbereidingen gezien. Maar naar mijn idee gaat het verder dan dat. Wat belangrijk is, zo vertalen wij ondernemerschap ook, dat is niet alleen maar het freelancen, het gaat ook om een ondernemende houding. En dat betekent ook als je bijvoorbeeld nog steeds tot je 65^e in vaste dienst zou zijn, dat je dan nog steeds die ondernemende houding zou moeten hebben om de verhalen die je maakt veel breder onder de aandacht te krijgen. Een Amerikaanse onderzoekster die noemt dat audience development, een term die ze gebruiken bij The New York Times, ik vind dat het dat heel mooi tot de uitdrukking brengt. Dat betekent dat voorheen, dus als je zegt vijf jaar, ik weet niet of het precies vijf jaar was, maar vijf jaar geleden, dan zou je kunnen zeggen dan hield het voor een journalist op als het verhaal af was. En nu zou je kunnen zeggen als het verhaal af is dan zit er nog steeds een heleboel werk, namelijk dat verhaal moet nog bij je publiek komen.

M: Ja, want jullie zijn volgens mij ook heel erg veel bezig met dat constructive journalism. Volgens mij zijn jullie daar echt heel erg op toegespitst.

HJ: Ja, kijk wat heel erg naar mijn idee bij elkaar hoort is ondernemerschap en vernieuwing. En constructive hoort heel erg bij de vernieuwing. De inhoudelijke vernieuwing van het vak. Op zichzelf is constructive niet ondernemend maar je moet er wel ondernemend voor zijn om het te kunnen doen.

M: En hoe lang geleden begonnen jullie met die ondernemerschap meer een plekje te geven in het curriculum? Het heeft er natuurlijk altijd wel een klein beetje ingezeten maar goed.

HJ: Ja en het is een geleidende schaal he. Want ook wij, denk net als de meeste, legden ondernemerschap in het begin bijna uitsluitend uit als freelancen. Als je het op die manier ziet is het een ontwikkeling die wel al ik denk wel tien jaar, misschien wel al langer bezig is. Meer in de mindset dan dat we er ook in het onderwijs wat mee deden. Maar het was meer dat journalisten onze studenten wel voorhielden van nou realiseer je als je hier begint is de kans dat je een vaste baan hebt is niet zo heel groot. Dus je zult je moeten voorbereiden op een freelance bestaan. Dat zit er al heel lang in. Nou ik denk dat die kern of die tijd van vijf jaar niet zo gek is. Dat is denk ik

wel waarin je meer ziet dat het ondernemende de ondernemende houding wat meer omhoog komt.

M: Dus jullie proberen echt onderscheid te maken tussen ondernemen en freelancen, dus echt zzp'er

HJ: Ja, freelancen is denk ik een deelverzameling.

M: Ja, ja. En ik merk bijvoorbeeld. Ik heb ook gesprekken natuurlijk met andere scholen gehad. En Hogeschool Utrecht die richt zich echt heel erg op freelancen. Dus die kijkt echt naar de individuele freelancer. Terwijl naja mijn school, dus de CHE en Fontys die zijn weer meer van de startups. Hoe pakken jullie dat aan? Op welke manier komt het terug in het curriculum?

HJ: We hebben, we zijn daar nu nog, net als de meeste, nog heel erg aan het zoeken. Wij hebben ook een module freelance, dat zit nu in het derde jaar. En we zijn bezig met, we noemen dat het publicatiepalet, ik weet niet of je iets van gehoord hebt?

M: Nee.

HJ: Nee. Wat we voorheen deden was dat je studenten duidelijk maakte je moet zoveel mogelijk platforms benutten om de verhalen onder de aandacht te brengen. En dan gingen we vooral leren welke platforms er zijn en hoe je die moet inzetten. En wat we vanaf nu doen, dat is dit jaar voor het eerst ingevoerd, is dat we zeggen nee je moet als journalist in de eerste plaats nadenken over: wie ben ik? Waar sta ik? En welke platforms horen daar dan bij? En we noemen dat het publicatiepalet. Dat betekent dat je, daar beginnen we in jaar 1 al mee, dat we in jaar 1 beginnen met na te denken hoe, welke verhalen ben ik straks trots op? En welke platforms kan ik dan gebruiken om mijn profiel aan het eind van de opleiding zo te hebben opgebouwd dat mensen zien: ja, die ambitie die je hebt die zie ik ook terug in de platforms.

M: En merk je dat eerstejaars studenten daar dan echt aan het eind van het jaar al achter komen?

HJ: Nee, dat is niet iets wat aan het eind van het jaar is.

M: Nee, dus dat gaat echt over die vier jaar.

HJ: Ja. Maar kijk voorheen zeiden we je móet Twitter gebruiken, je móet Facebook gebruiken. En dan had je altijd een aantal studenten die zei ja maar ik gebruik dat helemaal niet en ik wil dat ook niet. En dan konden wij zeggen, dan ben je wel heel erg achterhaald, want je zult wel moeten. Maar als je er goed over nadenkt is het eigenlijk andersom wel oké. Je moet alles wat je voor school maakt moet je dan op Facebook zetten, want dat hoort want je moet bereik creëren. Nou dan krijg je heel vaak terug van ja mijn vrienden zitten daar niet op te wachten, nou dat klopt waarschijnlijk zelfs nog wel. Want de eerste verhalen zijn ook niet echt iets om trots op te zijn.

M: Nee, waarschijnlijk niet.

HJ: Plus dat ze heel erg aan het nadenken zijn over of je laat ze dingen publiceren die misschien helemaal niet passen bij het profiel dat ze later willen opbouwen. En het eerste wat je doet op het moment dat je iemand leert kennen hoe ziet zijn sociale profiel eruit, dus het is logisch dat je aan de hand van het profiel ook kunt inschatten wat voor iemand het is. En iemand die zegt dat ie gek is op sport, als ik dan naar z'n twitteraccount ga, dan moet dat er vanaf stralen bij wijze van spreken.

M: En hoe is die discussie gegaan zegmaar, als we kijken naar, want ik kan me voorstellen dat jullie met z'n allen heel vaak om de tafel hebben gezeten om te kijken hoe jullie ondernemerschap echt gaan verwerken in lesonderdelen of in het curriculum. Hoe is dat gegaan? Wat waren de struikelblokken die jullie tegenkwamen? Want wat is nou zo moeilijk aan het opbouwen van zo'n curriculum? Want volgens mij is dat best lastig.

HJ: Wat er moeilijk aan is, is om alles erin te krijgen waarvan je hebt bedacht dat het belangrijk is om te weten als beginnend journalist. Dat is zo ongelofelijk veel dat je dan uiteindelijk of alles niet doet of dat je dingen overboord gooit waarvan je eigenlijk denkt: ja maar die kun je niet overboord gooien, want die zijn veel te belangrijk. Dat is het grootste spanningsveld. Nu zie je, wat nu heel erg opkomt is datajournalistiek. Dat moet een plek hebben, dat kan bijna niet anders. Maar aan de andere kant: wat offer je daarvoor op? Nou dat is het grote spanningsveld. Dat gaat bij ondernemerschap ook. Natuurlijk kun je zeggen alle studenten moeten aan het eind heel erg ondernemend zijn, maar ze moeten ook crossmediaal zijn en ze moeten ook bij voorkeur nog onderzoekend zijn. En zo is er een groot aantal criteria voor aankomend journalisten.

M: En heeft ondernemerschap dan een grotere plek dan bijvoorbeeld onderzoeksjournalistiek of crossmediale journalistiek? Heeft dat dan meer plek? Of is het eigenlijk niet zo te zeggen?

HJ: Nee, zeker deze niet. Omdat wij hebben drie speerpunten gekozen. Dat is constructive, dat noemde je al. Het tweede speerpunt is ondernemen en het derde is crossmediaal. Die drie...

M: Die liggen echt op hetzelfde niveau.

HJ: Ja, die liggen op hetzelfde niveau. En die zijn ook leidend bij alles wat we doen. voor constructive heb je nodig een onderzoekende houding, dus is ook onderzoeksjournalistiek als module doen we niet letterlijk. Onderzoeksjournalistiek is wel onderdeel van een blok wat we doen, maar daar ligt dus wel minder nadruk op. Mooi voorbeeld misschien wel. Een aantal jaar geleden waren we bezig met het ontwikkelen van minoren. Toen hadden we bedacht dat we documentaire maken wilden doen, want daar kun je altijd goed mee voor de dag komen. En op een enig moment dachten we van ja eigenlijk zijn we hartstikke gek als we dat doen, want Utrecht heeft een uitstekende minor documentaire maken. Dus waarom moeten we daarmee gaan concurreren? Dan is het handiger voor ons om in te gaan zetten op een andere minor, waar we mogelijk zelfs studenten vanuit Utrecht trekken. Laat onze studenten die dat echt willen dan maar naar Utrecht gaan. Dat was wel een heel belangrijke kanteling. De vier opleidingen, dat zal je misschien wel tegengekomen zijn, die werken aan de ene kant heel nauw met elkaar samen, omdat we met z'n vieren dat beroepsprofiel delen.

M: Ja, die competenties moeten natuurlijk op elke opleiding hetzelfde zijn.

HJ: Ja. En bovendien hebben we ook wel een gezamenlijk belang richting de brede mediaopleidingen. Dus we profileren ons met z'n vieren ook wel echt als dit zijn dé journalistiekopleidingen van Nederland. En tegelijkertijd zijn we ook concurrenten van elkaar. En die concurrentie was vroeger sterker dan nu. Ik denk dat we nu, als je dat op een schaal zou zien, dan zaten we denk ik in het verleden vooral aan de concurrentiekant en nu zitten we toch meer aan de samenwerkingskant.

M: Ja. Want ik vind het wel grappig, want ik heb ook gesproken met Yolan Witterholt van Hogeschool Utrecht. Ik vroeg haar: kijk je ook naar andere opleidingen, hoe zij het dan eigenlijk doen? Nou eigenlijk niet, maar dat ligt ook een beetje aan de arrogantie van de Hogeschool Utrecht. Dus ik moest daar wel om lachen. Maar is dat echt zo dat jullie dat echt zien als concurrentie?

HJ: Ja. En daarom wilde ik zeggen: dat is wel aan het veranderen. We hebben nu bijvoorbeeld, wat weer nieuw leven is ingeblazen is de VNOJ, dat is een dag voor docenten van de opleidingen journalistiek in België en Nederland. en daardoor, door dat soort initiatieven zie je elkaar weer vaker en kom je vaker bij elkaar over de vloer. Wat ook nieuw is, is dat we, dus met de examencommissies, dat we elkaars eindwerk bekijken en dat we ook betrokken zijn bij het borgen van het eindniveau. Nou, laten we zeggen vier jaar geleden, had ik geen idee wat Tilburg maakte. En nu heb ik daar een redelijk beeld van. En we hebben onlangs een, net voor de zomervakantie, een sessie gehad met Utrecht, waarbij wij Utrechts werk hebben bekeken en Utrecht werk van ons. En met elkaar, met Jeroen Overbeek erbij, dat is hartstikke interessant, hartstikke leuk om te zien.

M: Ja. En, en, van de andere scholen weet ik dan echt, want ik heb ook een documentenanalyse gedaan echt vanuit de studentenhandleidingen gekeken wat er dan echt gericht was op ondernemerschap. En dan zag je dat een paar scholen richten zich echt op mediacompanies of startups en de andere weer heel erg op freelancen. Doen jullie dat ook? Hebben jullie ook echt bepaalde opdrachten die studenten moeten doen?

HJ: Bij ons komt het nog, want we zijn nu bezig met een nieuw onderwijsconcept. En daarin moet het echt vorm gaan krijgen. Dus die drie speerpunten die ik noemde is wat leidend gaat worden in het nieuwe curriculum dat we gaan uitrollen. Als je nu een documentenanalyse zou doen dan denk ik dat je, behalve van wat ik net zei, dan zal je het niet sterk tegenkomen. Behalve bij een minor media innovation. En daar is het wel interessant, vorig jaar voor het eerst gedraaid. Toen inderdaad met de gedachte we gaan een startup beginnen. Dat was ook het concept wat de studenten gingen uitdenken, dat was hartstikke leuk. Uiteindelijk hebben ze meegedaan met een challenge, dat was van tevoren ook de doelstelling, dat was wel gelukt. Dat gaat nu weer lopen in februari en we hebben gezegd: we beperken ons niet tot de startup. Dat mag wel, als dat de uitkomst is van wat de studenten willen, maar voor ons is innovatie ook als het gaat om verteltechnieken. Dus het zou best kunnen zijn dat de studenten met een heel nieuw concept gaat als het om de manier van verhalen vertellen gaat. Je ziet ze hier net niet, maar je ziet ze aan de wal hangen, aan de muur hangen. We hebben daar verschillende stromen in gekozen. Dus je kunt nog steeds een startup beginnen als je voor die module kiest, maar je kunt ook voor e-commerce gaan en je kunt ook voor digital storytelling gaan.

M: Ja. Maar het is echt een module of een minor waar je voor moet kiezen, dus dat is niet iets dat standaard in het pakket zit.

HJ: Nee, dat klopt.

M: En is dat nog wel het doel? Zou je dat wel graag zo zien dat het echt vast onderdeel wordt van het curriculum?

HJ: Ja. Maar dat is waar we nu over aan het nadenken zijn. Maar mijn ideaalbeeld zou zijn. We hebben nu een stage in de eerste helft van het derde jaar. En daar maken de studenten kennis met de beroepspraktijk, dat zullen jullie in Ede ook hebben. Het lijkt mij ideaal als ze terugkomen van die stage en dan vervolgens met die soortgelijke module die we nu hebben, met media innovation Dat ze zelf een accent zetten en vervolgens dat dan kunnen gebruiken, dus als onderdeel van de major, zodat ze dan zelf in de minor nog een extra accent kunnen zetten. Dat zou dan een tweede stage kunnen zijn, of nog een verdieping als het gaat om ondernemerschap.

M: En ik weet bijvoorbeeld van Fontys dat ze hebben gekozen voor die startups, omdat ze anders bang waren als ze zich alleen maar zouden focussen op freelancen dat je dan een heel groot deel zegmaar mist. Samenwerken, in een team.

HJ: Ja, maar dat denk ik eerlijk gezegd met een startup ook, want een startup is ook maar een heel klein onderdeel.

M: Dus jullie kiezen eigenlijk expres niet voor beide kanten, maar gewoon eigenlijk alles in een?

HJ: Ja. En ook omdat vernieuwing meer is dan een maar een startup beginnen. Innovatie is niet alleen maar zoeken naar een nieuw verdienmodel. Een van de redenen waarom we hier als opleiding vrij veel over nagedacht hebben is dat we korte tijd, kort naar mijn idee, lectoraat hebben gehad: entrepreneurial journalism. En dat had ook juist met deze vraag te maken. Met de uitleg dat ondernemerschap is niet alleen maar de ondernemer zijn. en dat geldt voor innovatie ook. Innovatie is niet alleen maar nieuwe verdienmodellen. Sterker nog, de meeste innovaties komen vaak van buiten het beroepenveld. En die komen dus niet omdat iemand heeft bedacht dat er een nieuw verdienmodel moet komen.

M: Dus jullie proberen je echt meer te richten op de innovatieve houding van de studenten?

HJ: Ja en kijk als ik nu zie, dat zal bij jullie denk ik ook zijn, je ziet nu dat er weer veel meer werk is dan drie, vier jaar geleden. En waar met name behoefte aan is, met name de kranten die staan hier bijna aan de poort, om onze mensen vooral op te nemen in die online redacties. En niet alleen maar omdat dat goedkoop en makkelijk snel werk is, maar vooral omdat zij hebben leren denken om met een andere manier met het nieuws bezig te zijn. En na te denken over die platforms die die oudere generaties doorgaans niet eens weet, laat staan dat ze weten hoe ze ermee moeten omgaan. En eerlijk gezegd weet die jongere generatie dat ook niet, maar die is wel aan het experimenteren daarmee.

M: Die leert dat misschien nog sneller op te pakken.

HJ: En, en die heeft in ieder geval een houding om uit te proberen wat je ermee kunt. Want naar mijn idee weet op dit moment niemand hoe je Facebook op een journalistieke manier, effectief kunt inzetten, maar je ziet wel dat er iets aan het ontstaan is.

M: Nee, want volgens mij zijn degene die heel veel van Facebook en online media weten zijn de marketing kanten zegmaar. Die weten volgens mij heel goed hoe je daarop in kan spelen. En misschien dat de journalistiek daar af en toe nog wel eens iets laat liggen.

HJ: Facebook is bijvoorbeeld in het begin voortdurend ingezet met maar één doel: zorgen dat je het publiek weer naar je eigen medium toehaalt. Langzamerhand zie je daar een kanteling in ontstaan en zie je dat Facebook op zich zelf al veel meer een platform aan het worden is. Wat gewoon een publicatieplatform aan het worden is, nou dat is een interessante ontwikkeling. En nu zie je dat nog steeds een aantal media is nog steeds bezig om alleen maar linkjes te posten op Facebook en je ziet ook dat dat eigenlijk nauwelijks werkt. En nog mooier is denk ik Twitter wat nog steeds gezien wordt als social medium maar als je kijkt hoe de journalistieke media Twitter inzetten dan is er niet veel sociaals meer aan. De meesten gebruiken het alleen maar om te zenden. En facebook is veel meer voor de contacten.

M: En, en besteden jullie dan eigenlijk ook aandacht aan de financiële kant? Dus zegmaar echt, stel je voor dat wel studenten als freelancer of als ondernemer aan de slag willen. Komt dat ook voorbij?

HJ: Ja, dat komt voorbij. En tegelijkertijd moeten we daar zelfs nog wel eens om lachen. We besteden er in het hoofdprogramma wel steeds meer aandacht aan, maar dat is wel aan het groeien nog. We vragen nu bijvoorbeeld bij de eindproductie, onze eindproductie is, de opdracht is een publicabele productie maken, daar hoort dus ook bij dat er nagedacht wordt over wat dat dan zou kosten. Dat is echt naïef, hoe studenten daarover denken. De meeste studenten hebben

geen idee van de waarde die ze vertegenwoordigen. Op een gegeven moment heb je halfjaar werk zegmaar, en dan zeg nou duizend euro, dat klinkt dan als heel veel geld natuurlijk. maar als je het omrekent is het nog geen euro per uur ofzo.

M: En die bewustwording die moet denk ik nog wat meer komen...

HJ: Ja voor ons was dat een eyeopener. Dat moet echt nog wel veel meer in de opleiding zitten. Dat was wel de reden, dus het kan zijn dat het inmiddels wel is aangepast. Want we hebben nu freelancen ingevoerd en wat daar het resultaat van is dat hebben we niet.

M: En op welke manier is dat ingevoerd?

HJ: De module freelancen is toegevoegd aan het derde jaar.

M: En is dat ook iets waar je zelf voor kiest?

HJ: Nee dat is een onderdeel van onze, we noemen dat de M5, dus het vijfde blok. We hebben zes blokken die verplicht zijn en dan twee minoren. Het vijfde blok daar zit freelancen in voor ik dacht vier studiepunten.

M: En wat wordt daar aangeboden? Is dat echt gewoon tegen studenten zeggen van nou ga maar op pad, zoek maar opdrachtgevers? Dat je ze heel erg de vrije...

HJ: De lessen zelf zijn heel veel in de vorm van gastcolleges. Dus mensen uit de beroepspraktijk, freelancers die zeggen hoe het moet. Dat gaat tot en met het uitleggen van hoe je een bedrijf moet runnen. Dus niet alleen maar journalistieke gastcolleges zegmaar. En de opdracht is inderdaad dat ze met hun eigen productie de boer op gaan.

M: Ja. En merken jullie eigenlijk dat veel studenten nu al bezig zijn met freelancen? Of met ondernemen naast de studie? Merken jullie dat heel erg dat ze daar al druk mee bezig zijn?

HJ: Dat is wat te generaliserend zou ik zeggen. Ik zie twee stromingen. Je hebt, zeker als ze terugkomen van stage zie je studenten die ongelofelijk bezig zijn om journalist te worden en die dus wel, heel veel studenten zijn al aan het freelancen. Maar er is ook nog steeds een hele grote groep die hier vooral punten aan het halen is.

M: En is het dan te zeggen dat je dat dan zonde vindt, dat ze dan niet gaan freelancen? Of heb je dan liever dat ze dan maar gelijk hun studie in één keer afmaken. Want je ziet ook natuurlijk heel vaak dat freelancers die lopen vaak uiteindelijk een beetje uit.

HJ: Ja, vanuit het onderwijs is dit een drama. Dat klopt. Maar dat is wel wat je het liefste hebt, uiteindelijk wel. Overigens iedere gastdocent die hier komt zegt ook: het is natuurlijk prachtig straks als je je papiertje hebt, maar je moet er vanuit gaan dat iedereen die hier van de opleiding komt hetzelfde papiertje heeft. Dus als je je wilt onderscheiden zal je dat moeten doen met je cv. Dus freelancen is buitengewoon belangrijk. Maar wat je zegt klopt precies hoor, zeker nu de stages voor ons vrij recent in het derde jaar gebracht, daarvoor zat de eindstage in het vierde jaar, dan had je dat probleem niet zo. En nu zie je natuurlijk dat al die studenten na hun stage nog van alles aangeboden krijgen, blijven hangen en dan komen ze vervolgens in de verplichte module. En dan zeggen ze ja eigenlijk heb ik er nauwelijks tijd voor, kan ik daar niet wat mee schipperen? Nou dan begint het natuurlijk al.

M: En zou je dat als een optie zien dat je dat iets meer probeert te verwerken in het curriculum?

HJ: Ja, een van onze grote thema's voor het nieuwe onderwijsconcept waar we mee werken is flexibiliteit en daar maakt dit onderdeel van uit. Ja want je wilt ruimte hebben. Het tweede wat

we zien is wat interessant is, studenten lopen zich de benen uit het lijf voor we noemen dat 'uitgelicht'. Dat is een programma van studenten waarbij ze journalisten uit de beroepspraktijk uitnodigen, wat grotere namen altijd, worden geïnterviewd, naja een soort uitgelicht zeg maar. Dat organiseren ze helemaal zelf. Daar zijn we als opleiding ook eigenlijk helemaal niet bij betrokken. Het enige is dat we het faciliteren. Ze krijgen er ook geen studiepunten voor. En ze gaan als de brandweer. Maar dat betekent wel dat ze dan bij het reguliere onderwijs wel eens wegblijven. Ja nou dat is wel een last, want we moedigen aan dat ze dat initiatief nemen.

M: Maar aan de andere kant zie je ze ook liever in de les natuurlijk.

HJ: Je wilt ze ook in de les hebben. En dus denk ik ja, moet je ze nou punten gaan geven? Maarja op het moment dat je dit gaat inkapselen in het onderwijs, wordt het weer een verplicht nummer en is het enthousiasme weer weg. Dus dat is één van de grote vragen en een van de grote discussiepunten waar we het voortdurend over hebben.

M: Ja, ja. Want wat ik zelf heel erg heb gemerkt toen ik in het derde jaar zat, toen kwam ik inderdaad ook terug van stage en er waren heel veel mensen om me heen ook bezig met freelancen. Dat ik ook wel echt mensen zag die naja echt wel aan hun taks zaten. Die wel naja gewoon richting een burn-out gingen, omdat ze dus zo druk waren met en studie onderhouden en ook nog dat freelancewerk.

HJ: Ja, dat herken ik wel.

M: Is dat hier een probleem?

HJ: Nou ik herken het wel, maar dat schijnt, daar heb ik niet heel veel verstand van, maar ik begrijp wel dat de opleiding journalistiek hofleverancier is sowieso bij de studentenpsycholoog altijd al. Even los hiervan. Kennelijk trekken we ook wel een bepaalde groep studenten aan.

M: Ja misschien wel. Een beetje chaotisch af en toe. Zie je dat echt als een probleem voor de komende jaren? Want dat zal waarschijnlijk nog wel erger gaan worden.

HJ: Nee, nee het is niet zo dat ik dat nu al als een aandachtspunt zie. Daarvoor gebeurt het te weinig. Het overgrote deel van de studenten gaat wel gewoon in de flow mee. Het leidt er wel toe wat je zegt, tot op z'n minst een halfjaar achterstand. Nou dat denk ik ook niet dat dat rampzalig is als ik eerlijk ben.

M: Nee. Dat zal niet erger worden in de komende jaren denk je?

HJ: Nee, ik denk ook niet erger. En een halfjaar uitloop is ook nog heel goed te doen. Zowel voor studenten als voor de opleiding. Het wordt wel zorgelijk als het meer dan zes jaar wordt, dan wordt het voor de opleiding zorgelijk, maar eigenlijk voor de studenten ook.

M: Dan wordt het vervelend ja. En hoe is dan de begeleiding van studenten? Want daar gaat ook een deel van mijn onderzoek over. Want iedereen heeft natuurlijk studieloopbaanbegeleiding. Maar is er bij jullie nog een soort extra begeleiding die zich echt richt op die innovatieve houding of? Dat daar wat meer support in is?

HJ: Wat we nu net hebben, dat is vorige maand geopend, dat noemen we het freelanceloket. Dat is een, noem het maar een soort freelancebureau, waarbij studenten uit de opleiding zich kunnen aanmelden. Daar komen allerlei klussen binnen, daar kunnen zij op intekenen. En onderdeel daarvan is dat zij ook vragen stuurt, extra onderwijs of ja onderwijs is niet helemaal het woord, maar extra lessen krijgen. Doordat ze die klussen accepteren, lopen ze tegen vragen aan en die vragen proberen we dan zo goed mogelijk faciliteren. Maar dat is ook weer iets wat

buiten de opleiding is, ze krijgen daar geen punten voor. Als het goed is zijn het ook betaalde klussen, dus ze krijgen er wel voor betaald. En we hebben wel gezegd: dat is vrij breed. Dus het hoeft niet puur journalistieke opdrachten te zijn, het zou best ook een communicatieopdracht mogen zijn. Heel veel verzoeken zijn: hebben jullie niet een paar studenten die bij ons kunnen komen filmen?

M: Ja, dat zijn natuurlijk vaak commerciële opdrachten. Die leveren ook vaak meer op natuurlijk.

HJ: Ja, ja. Binnen het onderwijs doen we dat niet, maar binnen het freelancebureau is dat wel toegestaan.

M: Ja. En nu heb ik ook iets gelezen in de studiehandleiding over zelfsturing op studie en loopbaan.

HJ: Ja, Windesheim noemt dat de elfde competenties, hbo-competentie. Wat een beetje verwarrend is, want er zijn nog maar vier, maar goed dat maakt niet uit. Ooit waren er tien hbo-kwalificaties en dit is de elfde. En dat is zelfsturing. Maar eerlijk gezegd ik denk dat alle opleidingen dat wel doen, maar dit is heel erg gekoppeld aan studieloopbaanbegeleiding en dat gaat ervanuit dat studenten hun eigen route kiezen. Belangrijkste is dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun studieresultaten. Dus dat we ze niet bij het handje meenemen, dat is de gedachte.

M: Maar, ik kan me dus dan ook voorstellen dat je studenten die freelancen of ondernemen, dat je dat ziet als hun eigen verantwoordelijkheid?

HJ: Ja, nou maar dat hoort eigenlijk, dat past perfect bij die zelfsturing. Om te kunnen freelancen, freelancen en iemand bij het handje houden staat bijna haaks op elkaar.

M: Ja, ja. En hoe reageren studenten eigenlijk op dat ondernemen? Want ik kan me voorstellen dat ze dat best wel spannend vinden of eng. Als je hier binnenkomt heb je misschien ergens in je achterhoofd nog de hoop dat je toch nog die vaste baan gaat krijgen.

HJ: Nee, dat beeld heb ik niet.

M: Nee? Naja, bij mij was dat dan nog wel zo, maar dat is ondertussen ook alweer 4,5 jaar geleden.

HJ: Ja, misschien toen je binnenkwam. De meesten die hier binnenkomen echt in het eerste jaar die hebben eerlijk gezegd nog niet zo'n goed beeld van waar ze terecht komen.

M: Die staan er heel open in misschien.

HJ: Ja, dat zeker. Dat is wel een verandering in de afgelopen tien jaar. Dat tien jaar geleden was de grote droom van iedereen: we gaan bij de Volkskrant werken. En nu komt er niemand meer binnen die zegt: ik wil bij de Volkskrant werken.

M: En weten ze dat als ze hier in het eerste jaar binnenkomen? Hebben ze die gedachte al dat ze weten dat ze niet meer bij de Volkskrant binnenkomen?

HJ: Nee, niet expliciet van we willen niet meer bij de Volkskrant werken, dus het is geen negatieve keuze, maar het is meer ja media is een wat diffuus begrip geworden. En de meeste komen hier ook binnen van we willen iets doen in de media. En wat dan precies journalistiek is, hebben ze ook wel een wat breed beeld van nog. Wat we heel veel zien, Matthijs van Nieuwkerk is natuurlijk een rolmodel, dus dat is wat je veel terug hoort. Presenteren sowieso, televisie is wel een stuk belangrijker geworden.

M: Maar goed, die grens tussen echt commerciële platforms en journalistiek wordt natuurlijk ook steeds naja, steeds kleiner eigenlijk. Merk je dat ook dat journalistiekstudenten dat wel eens lastig vinden?

HJ: Nou ja bij de module media innovation waar we het over gehad hebben net. Een van de discussiepunten die we met studenten hebben is onze verbazing bijna over het gemak waarmee zij omgaan met branded content. Geen enkele moeite mee, terwijl wij als old school journalisten denken: oh houd je daar verre van, dit kan toch niet. Product placement in een nieuwsitem: geen punt. Dat zijn wel mooie discussies die je hebt.

M: Maar goed je merkt ook natuurlijk dat echt in die commerciële wereld is ook gewoon meer te verdienen. Dus ik denk dat daar ook wel een...

HJ: Nou je ziet nu NRC doet het. Die heeft heel erg veel branded content, zeker online. En we hebben hier een gastcollege toen gehad van, hoe heet het ook alweer, Vice. Die doen daar ook heel veel mee. dat zijn wel eyeopeners. Die gaan er wel op een hele andere manier mee om dan de traditionele journalisten.

M: Ja. En dat zijn natuurlijk best wel goede platforms, want iedereen klikt er uiteindelijk op.

HJ: Oh en dat niet alleen. Het zijn ook hele journalistieke platforms. Dat steeds staat voor die journalistieke onafhankelijkheid. En die uitstekend in staat zijn om een commerciële verhaal dan los te zien van journalistieke onafhankelijkheid.

M: Maar ik kan me voorstellen dat voor traditionele journalisten het toch wat lastiger is om dat even te omarmen zegmaar.

HJ: Ja en dat is waar we dan weer terug zijn bij het begin, omdat dat is precies die ondernemende houding die je hebt. Kijk voorheen was, dat zit bij mijn generatie zit dat nog steeds laat ik het zo maar zeggen, commercie is iets voor de andere afdeling en daar moet je ons niet mee lastig vallen. En dat is wel heel erg aan het veranderen. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ik weet de hoofdredacteur van NRC, dat was 2007, was er een bijeenkomst in België, dat was nog voor dat-ie bij NRC zat, toen hield hij al een pleidooi voor samenwerking tussen de redactie en marketing. Nou die man werd bijna uitgevloekt. Dat kan echt niet. Het enige wat hij zei: het is belangrijk dat de afdeling marketing weten waar journalisten mee bezig zijn. En dat als marketing tegen interessante ontwikkelingen aanloopt dat ze dat tippen bij journalisten. Enige wat-ie zei. Nou hij werd uitgefloten.

M: Dat is nu wel weer anders natuurlijk.

HJ: Ja daar stonden grote schotten tussen, die zijn nu wel weg.

M: Als je nu terugkijkt op die naja laatste vijf jaar dat ondernemerschap wat meer verwerkt werd. Kijk je daar positief op terug?

HJ: Ik wel. Ik zie dat als een positieve ontwikkeling. En dat zit hem dan met name in het begrip audience development. Ik denk dat het belangrijk is dat je als journalist veel beter nadenkt over voor wie doe ik het. Voorheen was het relatief makkelijk. Je maakte je verhaal, dat was voor de krant, voor de uitzending, dagblad, wat je ook maar had. Door het crossmediale denken moet je veel meer nadenken waar kan ik mijn verhalen allemaal nog veel meer vertellen. En waar kan ik het nog meer kwijt. Hoe kan ik mijn bereik vergroten? Nou dat is niet alleen maar de verantwoordelijkheid van de commerciële jongeren binnen het bedrijf. Dat is de

verantwoordelijkheid van elke journalist. Want je wilt toch dat jouw verhaal bij zoveel mogelijk mensen onder de aandacht komt.

M: Ja. Want dat is natuurlijk ook wel een lastig puntje, dat er gewoon heel veel concurrentie is. Want er zijn natuurlijk ook studenten van media, communicatie, informatie of hoe het ook heet. Nou dan komen er straks masterstudenten met een journalistiekdiploma. Er is natuurlijk heel veel concurrentie. Wat proberen jullie daarmee te doen? Hoe probeer je de studenten daarop voor te bereiden?

HJ: Er zijn wel twee verschillen denk ik. Want die mediaopleidingen zitten vooral op de vaardigheden kant. Wat wij daar extra te bieden hebben is dat wij journalisten afleveren. En dat doen die mediaopleidingen niet. Sterker nog de studenten die zij afleveren zijn misschien als het gaat om techniek misschien wel vaardiger dan die van ons. Maar als het gaat om analytisch denken, kritisch benaderen van verhalen, dan denk ik dat onze studenten daar een voorsprong hebben. Die kant ten opzichte van de masters is dat net weer andersom natuurlijk. Want je ziet ook dat de masterstudenten bij landelijke dagbladen wel een voorsprong hebben. En als je kijkt waar onze studenten naar toe gaan dan is dat heel veel naar de omroep, we zijn hofleverancier vooral bij Hilversum. Dus we doen wel heel veel aan ook dus in die zin wel veel aan landelijke media, maar bij landelijke kranten juist niet. En dat is juist omdat ja daar zie je toch dat er wel voorkeur is naar masterstudenten, omdat die analytisch toch wel weer een stapje verder zijn.

M: En raad je dat dan studenten aan om ook hierna nog verder te gaan studeren?

HJ: Nou kijk, het komt veel voor maar het initiatief ligt wel bij studenten en het moet wel bij je passen. En bij een grote groep past het niet. De meesten kiezen er wel voor om meteen aan de slag te gaan. Waar ik wel veel gesprekken over heb met ze, als ze een master willen, van moet je dan wel de master journalistiek doen. Is dat dan het meest voor de hand liggende?

M: Moet je dan niet juist kiezen voor een specialisatie? Dat je, naja, je kunt natuurlijk heel veel kiezen.

HJ: We hebben wel een mooie masterroute, want we hebben een afspraak bij de Vrije Universiteit. Dus als je de pre-master binnen de opleiding doet, kun je de master bij de Vrije Universiteit binnen één jaar doen.

M: Dan kun je makkelijker doorstromen.

HJ: Ja, maar dat niet alleen. Je kunt binnen vijf jaar een master zegmaar...

M: En als we nu kijken naar echt de arbeidsmarkt. Daar wordt natuurlijk heel negatief over gepraat. Daar wordt een heel negatief beeld over geschetst.

HJ: Ik heb het idee dat we dat punt wel gehad hebben, het is niet meer zo negatief.

M: Heb je dat niet nee? Je bent juist wel redelijk positief?

HJ: Kijk, ja ik ben heel positief.

M: Ja, iedereen hoor. Dat is wel grappig inderdaad om te horen.

HJ: En ook echt een groot verschil met ik denk niet eens vijf jaar terug, maar ik denk zelfs twee of drie jaar terug. We kregen zelfs van studenten heel vaak te horen van joh hou toch eens op met dat gesomber. En dat was wel terecht denk ik. Maar het was wel een beetje van nou je moet wel echt ongelofelijk stom zijn om in dit vak te beginnen, want er is geen droog brood te verdienen. Nou dat is echt wel voorbij nu.

M: Ik merk natuurlijk wel dat, tenminste dat heb ik dan vanuit de CHE begrepen, dat wel minder studenten zich aanmelden voor journalistiek. Dat meer leerlingen op de havo, denken van nou...

HJ: Ja, we hebben als gevolg van andere oorzaken natuurlijk een dip gehad. En we zitten nu weer in de lift. Dus dat maakt het weer lastig om te zien hoe dat precies qua ontwikkeling gaat, omdat niet goed te zien is wat het gevolg is van minder belangstelling voor journalistiek en wat het gevolg is van het imagoprobleem wat wij hebben gehad.

M: Ja, ja, ja. Maar je hebt dus wel een positief, je hebt nog wel een beetje hoop voor de journalistiekstudenten?

HJ: Ja, meer dan dat. Ik denk dat er meer hoop klinkt dan negatief zou ik bijna zeggen. Omdat wat ik zie is dat traditionele media heel erg hebben zitten worstelen, en met name bij kranten, waar ze lang de opvatting hadden dat is een aflopende zaak die kunnen we ongeveer verdragen. Wat je nu ziet is dat, de landelijke kranten voorop, maar nu ook de regionale dagbladen, die zijn zichzelf opnieuw aan het uitvinden en dat komt wel goed. En juist daar liggen nu voor onze mensen, maar dat is tijdelijk denk ik, daar liggen heel veel kansen. Want daar gaan heel veel ouderen oud en daar komen heel veel nieuwe in.

M: Ja. En zie je nu bijvoorbeeld ook dat er dan heel veel studenten echt meer die commerciële kant op gaan omdat ze denken daar is meer werk in te vinden of valt dat op zich nog mee?

HJ: Nee, dat valt wel mee. Ja, er is een hele brede range. Ik zie studenten die nog steeds heel bewust kiezen voor een zeer serieus medium, nou er zijn veel verschillende heel populair bij ons, en dan met name de nieuwsmedia in Hilversum. Programma's is ook wel wat, maar de meeste gaan toch het liefst naar de NOS. Maar ook wel Koffietijd, overigens is dat journalistiek gezien nog best een aardig programma. Je ziet wel heel veel platforms, dat is de andere kant. Misschien is het beste beeld wel wat je ziet bij stagiaires. De meeste studenten die kiezen voor een zo journalistiek mogelijke stage, maar er is ook altijd wel een groep die zegt, mijn buurman heeft een leuke website, kan ik daar geen stage lopen? En dan hangt het heel erg van de ambitie van de student af.

M: En wat hoop je nou dat de komende vijf jaar nog gaat brengen? Waar zijn jullie bijvoorbeeld nu mee bezig om dat waar te maken in journalistiekopleidingen? Wat zou je nog willen zien qua ontwikkelingen?

HJ: Ja dat zit hem wel met name, ik denk dat, wij zo praten we er intern ook over, dat we nu op dit moment vrij scherp hebben wat we willen met de opleiding. Dus wat ik zei die drie speerpunten, daar hebben we ook een goed beeld bij en ik denk ook een goed verhaal bij. Dus verder ontwikkelen en uitbouwen van die constructive journalism is één van die belangrijke speerpunten, maar wat daaruit volgt en daar ligt voor ons de discussie nu: en hoe moeten we de opleiding dan zo inrichten dat je dat ook voor elkaar krijgt?

M: Dus dat is vooral wat jullie vooral de komende vijf jaar gaan doen? Ik kan me voorstellen dat dat ook best veel tijd...

HJ: Vijf jaar is wel lang, maar goed, tegelijkertijd is het ook wel want ja, dat is wel de groep die we nu binnenhalen die tegen die tijd klaar is.

M: Ja. Nou, ik ben op de hoogte weer van hoe het allemaal zit.

HJ: Oké, ik hoop dat je er wat mee kunt dan.

M: Ja, nou ik denk het wel. Ik vind het echt superinteressant. Het is ook gewoon leuk om van verschillende opleidingen de verhalen te horen hoe zij het dan doen, want dat wist ik natuurlijk hiervoor ook niet. Ik bedoel dat was voor mij ook allemaal nieuw. Maar het is gewoon heel grappig om te zien hoe andere opleidingen daarmee omgaan, dat het echt wel heel erg verschillend is per opleiding. Dat inderdaad Utrecht echt heel erg bezig is met individueel freelancen. Ze sturen de studenten gewoon naja de deur uit van: nou succes, kom maar terug over zes weken met drie opdrachten ofzo. En dat ze dat in Tilburg weer heel anders doen en in Ede ook weer heel anders.

HJ: Tilburg zit wat meer op die innovatiekant ook hè?

M: Ja.

HJ: En Ede heeft denk ik de meeste raakvlakken met die van ons. Die zitten ook wat meer op de inhoudelijke vernieuwing.

M: Ja, ik heb dat stuk dan net gemist, dat is dan wel weer jammer, maar die zijn inderdaad twee, drie jaar geleden inderdaad daar heel actief mee begonnen. Ik zat dan net zegmaar in het, wij waren de proefkonijnen zegmaar. Dus wij mochten dan een mediacompany, noemen ze dat, dus een startup bedrijfje beginnen. Maar goed, ja dat is ook volgens mij altijd heel lastig. Je loopt altijd wel ergens tegenaan volgens mij in het eerste jaar, dat is volgens mij het lastige van het ontwikkelen van curricula.

HJ: Ja, klopt. Wat nog wel misschien, dat is misschien nog wel een toevoeging. Hij loopt nog, dus dat kan nog. Utrecht is daar ook heel actief mee, Tilburg dacht ik ook wel, wij proberen dat ook nu. Om interdisciplinair veel meer te werken. En dat is wel heel leuk vind ik. Dat je studenten van verschillende opleidingen bij elkaar zet. En op dat moment valt ook eigenlijk weg wat je achtergrond is en ga je met elkaar werken aan een opdracht. Utrecht is daar denk ik het verst mee op dit moment en wij volgen daarin.

M: En hoe moet ik dat dan voor me zien? Hoe proberen jullie dat dan te...

HJ: Een beetje vanuit de gedachte dat de innovatie meestal niet uit de beroepsgroep zelf komt. Als je journalistiek wilt vernieuwen moet je dat misschien niet aan journalisten vragen. Maar het is wel belangrijk dat journalisten daarbij betrokken blijven, want is het wel belangrijk om daar als beroepsgroep de regie op te houden. Facebook is daar een goed voorbeeld van. Dat is natuurlijk nogal een destructief.

M: En je ziet natuurlijk ook dat steeds meer dat journalisten echt samen gaan werken met andere vakgebieden, dus technici en die kanten.

HJ: Ja, dat klopt. Die twee hebben natuurlijk sterk met elkaar te maken, maar dan zie je nog wel dat journalisten vooral bijvoorbeeld techniek opdracht geven om iets te maken. Maar interessanter is om die ict'ers ook mee te laten denken over hoe zouden we journalistiek, daar hebben ze dan meestal helemaal geen begrip bij, maar hoe zou, de vraag is dan ook meestal al. De vorige module hebben we dat ook gedaan, de vorige module media innovation zaten ook bim'ers bij, dat is bedrijfskundige IT. En dus de opdracht was ook niet vernieuw de journalistiek, maar hoe kunnen wij, dit was een opdracht die wij vanuit Stentor deden, hoe kunnen wij met inzet van moderne middelen veel meer de jeugd bereiken? De jongeren bereiken? Daar hebben zij wel ideeën over. En vervolgens is het dan aan onze studenten om dan te zorgen dat het ook wel journalistiek blijft. En dan krijg je dus inderdaad die discussies van: productplacement? Geen probleem!

M: Doen we gewoon, als het maar geld oplevert.

HJ: Ja precies.

M: Ja dat is wel een grappig ontwikkeling, dat dat inderdaad steeds iets minder, naja niet minder belangrijk, maar er wordt steeds minder nauw naar gekeken wat dan journalistiek is en wat niet.

HJ: Ik hoor altijd dat studenten/jongeren, niet alleen journalistiek, hebben heel goed in de gaten, heel goed het onderscheid kunnen maken tussen inhoud en commercie. Maar ik waag dat te betwijfelen. Ik denk dat het subtieler is dan dat.

M: Ik denk dat het ook best lastig is. Ja, ja, maar goed we zullen zien. Ik vind het in ieder geval interessant. Bedankt voor je tijd.

HJ: Graag gedaan.

BIJLAGE 7

Geïnterviewde	Esther van Lunteren
Functie	Journalistiekdocent Christelijke Hogeschool Ede
Tijdsduur	16 minuten
Locatie	Skype
Transcriptvorm	Woordelijk

M: Ik heb dus ook in studiegidsen gekeken en toen zag ik dus dat er een onderdeel van die mediacompany is nu ondernemerschap en idee-ontwikkeling geloof ik. Dat heb ik zelf niet gehad, maar jij geeft daar ook les in geloof ik.

E: Ja, klopt.

M: En ik ben heel benieuwd wat het dan precies inhoudt. Wat krijgen studenten aangeboden?

E: Nou idee-ontwikkeling, het is allemaal nog heel erg in ontwikkeling hoor, dat moet je er ook even bijzetten. Want je hebt boks 8 en boks 3, daar heb je denk ik wel van gehoord he, van die verschillen? En boks 3 zit heel erg op innovatie en boks 8 echt op ondernemerschap, maar sommige dingen die overlappen elkaar. En idee-ontwikkeling is één zo'n ding. Dus samen met Douwe ben ik daar heel erg druk mee, van nou hoe willen we dat dan en waar willen we het aanbieden. Want het komt er eigenlijk op neer dat journalistiek begint met een goed idee, zeker journalistiek ondernemerschap. En door al heel snel in de opleiding, dus gewoon jaar 1, blok 1 daar de eerste stappen in te zetten, in idee-ontwikkeling, hopen we heel erg vooral het denken van studenten te beïnvloeden. Dus dat je echt in mogelijkheden gaat denken, maar dat je ook begrijpt hoe creativiteit werkt, hoe een idee zicht vormt, dat je eerste idee niet altijd je beste idee is, waar je ideeën opdoet, nou ga maar zo door. En dat is eigenlijk heel de lijn van idee-ontwikkeling die gewoon steeds duidelijker wordt naarmate de tijd vordert. En die natuurlijk wel z'n eerste hoogtepunt kent in blok twee, drie en vier, waarin ze dus die mediacompanys gaan beginnen.

M: Want het gaat dus nog niet direct om ondernemerschap, maar echt meer om die ondernemende houding? Dus echt dat ze die creatieve gedachtegang zegmaar krijgen al vanaf het begin?

E: Ja, precies ja. En in de eerste les, dus blok 1.1, moeten ze een tabloid maken, je weet het waarschijnlijk nog wel. En dan koppelen we het daaraan, dus bedenk zoveel mogelijk goede ideeën voor je tabloid zegmaar. En dan werken we ook met de techniek van divergeren, convergeren, beginnen met een startvraag, COCD box ken je misschien wel?

M: Nee, komt me niet bekend voor. Maar ik heb ook natuurlijk dat hele ondernemen niet gehad. Dus dat ken ik niet, maar ik vind het dan wel grappig dat jullie nu inderdaad in het eerste jaar al beginnen, want dat zag je een paar jaar geleden nog helemaal niet. Ja, dat is wel heel grappig, maar ook wel heel goed denk ik.

E: Ja precies. Nou ja juist omdat je ziet, je komt niet zomaar aan een baan, maar ook als je wel aan een baan komt is het gewoon wel belangrijk dat je echt initiatief neemt, een bijdrage kunt leveren, zelf met ideeën komt. Nou ja en volgens mij is de basis dan gewoon: hoe bedenk ik dat? Hoe kom ik dan met een goed idee?

M: En was het voor jullie lastig om te kijken hoe die ondernemerschap dan een plek zou krijgen? Want volgens mij zijn heel veel scholen nog in discussie over hoe ze dat dan precies een plekje gaan geven. Was het voor jullie lastig? Of hadden jullie best wel snel een ideetje erover?

E: Ja, en dan bedoel je gewoon waar in het jaar zeg maar?

M: Ja, waar in het jaar en wat je precies wilt aanbieden.

E: Ja nou heel eerlijk gezegd stapte ik er een beetje in toen er werd gezegd van nou dat grote blok ondernemerschap zit in jaar twee. In het laatste halfjaar, dus dan ga je ook daarop in de eerste instantie ontwikkelen. Maar wat we nu heel erg merken is dat we er veel meer mee willen. Ik heb vorige week nog met Douwe een hele ochtend in Utrecht gezeten om samen te kijken van hoe kunnen we nu ook gewoon rendement bijvoorbeeld veel meer in de opleiding fietsen. En dan niet alleen rendement in geld, hoe zorg ik nou dat ik er geld voor krijg, maar ook gewoon energie bijvoorbeeld. Gewoon in geestelijk en lichamelijk. Dat iedereen gaat nadenken: wat is nu mijn opbrengst en hoe ga ik die opbrengst halen?

M: Ja, dat ze daar iets meer mee bezig zijn.

E: Precies. En dan ook gewoon: ik heb in jaar drie een artikel geschreven en ik ga zorgen dat het verkocht wordt. Het moet in je systeem gaan zitten, dat je gewoon de boer op gaat. Met jezelf als persoon, als journalist, maar ook met je producten.

M: Ja. En ik denk gewoon dat het heel goed is dat je dat echt vanaf het begin al aanbiedt. Dat ze daar gelijk vanaf het begin aan wennen.

E: Je moet het gewoon in het begin in je systeem zitten. Ik zeg vaak tegen studenten: je moet eigenlijk je leven gewoon zien als journalist. Als één grote ideeën schatkist. Dus als jij op een verjaardag staat en je praat met iemand die je niet kent, nou hoor hem uit bij wijze van spreken.

M: Je moet overal wel iets in kunnen zien eigenlijk. Overal wel een leuk verhaal uit kunnen halen.

E: Precies ja. Overal waar jij zit zo van: 'oh' of 'wauw', weetjewel als je dat denkt, daar zit iets. Nou kijk of je er wat mee kunt.

M: Ja en ik heb het met Wout ook gehad over mediacompanys, want ik heb dat dan ook gehad en wij waren volgens mij het eerste jaar die dat deed. En toen was het nog best wel chaotisch en iedereen die deed nog maar wat. Het voelde echt nog als een schoolopdracht. En ik heb nu het idee dat dat wat anders is. Heb jij dat idee ook? Is het echt wat professioneler geworden al?

E: Het is wel aan het ontwikkelen. Maar ik vind de balans tussen, het is heel lastig zegmaar, enerzijds moet je het een soort schools insteken, omdat je er gewoon wel studiepunten voor krijgt, dus dat schoolse blijft er ergens altijd aan hangen. Terwijl ik ook heel erg geloof, en dat was in jullie lichte wel anders, omdat wij ook nog heel erg aan het gooien waren, maar dat het ook aan jezelf heel erg ligt. Dus als student zegmaar. Als jij er als student ingaat van nou ik ga even puntjes halen, dan wordt het iets schools. En als jij denkt gaaf, ik ga naar Moldavië en ik ga daar echt de tofste journalistieke producties maken, dan maak je er zelf al iets heel echt van. Dus volgens mij ligt het ook heel erg aan hoe je zelf als student erin staat.

M: En hoe hebben studenten daar bijvoorbeeld dit jaar op gereageerd? Zijn ze heel erg positief als ze horen dat ze een mediacompany moeten beginnen of denken ze nou daar heb ik echt even helemaal geen zin in, ik wil gewoon een vaste baan.

E: Nou dat verschilt dus echt. Dat verschilt echt per student. Sommigen vinden het echt fantastisch. Ik weet niet of je die groep hebt gehoord die naar Wales is geweest.

M: Ja, ja.

E: Ja, nou dat is natuurlijk geweldig. Maar er was ook een groep, weet je die zien het al helemaal niet zitten om iemand te bellen met überhaupt: luister ik heb een idee, weetjewel. Dus die stranden gewoon al helemaal daar en dan komt er ook niet zoveel van terecht. Dan kun je wel leuk naar Hongarije afreizen voor artikelen, maar als jij van tevoren niet je best hebt gedaan om er een opdrachtgever aan te koppelen, dan is het sowieso gedoemd te mislukken.

M: Ja, dan is het gewoon zonde. En nu weet ik dat bijvoorbeeld bij Hogeschool Utrecht echt zich richten op individuele freelancers, dus daar zijn ze niet zo zeer bezig met startups, maar echt individueel freelancen. Hebben jullie er ook over nagedacht om daar iets mee te doen? Of was het gelijk het idee om een mediacompany te starten?

E: Nou die mediacompany komt ook wel voort uit het feit dat we al heel lang die mediareizen doen hè, dat is al, nou eeuwig zo, zou ik bijna willen zeggen. En dat wilden we er heel graag in laten, die buitenlandervaring in die groep. Want alleen vind ik dat ook wel weer tricky. Die wilden we er heel graag in zitten. Dus dat is de reden dat het een company is geworden. Hoewel qua skills zegmaar, gewoon de achtergrond die je krijgt, die is ook heel erg toegespitst op het individuele. Het is puur de vorm die de groep is en de inhoud die ook wel meer gewoon op de individuele freelancer richt.

M: Want ik heb Yolan Witterholt gesproken, en volgens mij gebruiken jullie ook een boek van haar.

E: Ja, ja.

M: En zij werkt dan op Hogeschool Utrecht en zij zei: nou ja wij doen dat eigenlijk niet, omdat we gewoon niet zien dat er journalisten in groepjes van drie zegmaar werken later op de arbeidsmarkt, dat bestaat niet echt. Kijken jullie daar bijvoorbeeld ook naar? Of gaat het nu echt meer om dat samenwerken en ook een team creëren en dat je het wel kan? Of vind je dat moeilijk?

E: Ja vind ik moeilijk, omdat ik het er niet helemaal mee eens ben, want ik ben zelf ook in een maatschap begonnen na de studie. Als je ziet hoe bijvoorbeeld De Correspondent, weet je dat is ook allemaal zo begonnen.

M: Ja, dat dacht ik inderdaad zelf ook. Maar het is natuurlijk voor iedereen inderdaad ook weer anders. Iedereen denkt daar ook wel anders over.

E: Ja en ik vind het wel mooi zegmaar, dat is mijn doel wel, dat je het allebei ervaart. Dus tijdens de mediacompany ga je het echt voor het eerst in het echie doen weetjewel, dan word je gepusht van hey en nu ga je erop uit en dan heb je ook elkaar. Van joh, ik durf niet te bellen, help je even mee, heb ik het zo goed neergezet en hè dat. En dan vanaf jaar drie, vier, is het wel mijn wens en dat moet nog veel meer uitgebouwd worden, maar om gewoon dat individuele nog meer aan het rollen te krijgen.

M: Ja want zie je om je heen dat veel studenten aan het freelancen zijn?

E: Ja, heel erg.

M: En vanaf welk jaar gebeurt dat dan? Vanaf het eerste jaar al of wat later?

E: Nou dat is wel grappig, ik heb er echt wel een paar die door die mediacompany aan een opdrachtgever zijn gekomen. En de grap is dan gaan ze dus wel alleen verder he. Dus wat je ziet is: ze hebben elkaar en je werkt samen, maar uiteindelijk schrijf je toch je eigen verhalen en heb je toch individueel contact. Dus zo werkt het ook gewoon denk ik.

M: En wat ik nou zelf natuurlijk gemerkt heb en ook bij anderen, is dat het ook nog wel eens lastig kon zijn om dat te combineren met je studie. Dat het op een gegeven moment een beetje teveel werd. Merk je om je heen dat studenten daar last van hebben?

E: Absoluut. Ik heb diverse ook in het vierde jaar, maar ook langstudeerders bijvoorbeeld, die begeleid ik. Waarvan een groot deel gewoon al aan het werk is. En soms wel gewoon al op een redactie hoor, maar ook freelancers ja. Als ze dan zeggen van ja maar ik vind het ook gewoon veel leuker om op zondag voor het AD langs de lijn te zitten, en dat op maandag en dinsdag uit te werken. Wat zal mij school dan nog schelen.

M: Ja, dat kan ik me voorstellen. Maar het is natuurlijk altijd wel belangrijk zo'n diploma. Wat probeer je ze dan uit te leggen? Hoe ga je daar dan mee om?

E: Met die studenten?

M: Ja, ja.

E: Nou, hoe ga ik daarmee om, nu is het zo, maar je weet niet hoe de arbeidsmarkt gaat veranderen, hoe je zelf gaat veranderen, wat je misschien nog wil qua studie daarna of je komt toch een leuke baan tegen op een redactie. Als je dan dat papiertje niet hebt, dan baal je echt. En daar hebben we ook wel een paar voorbeelden van, dus dat is wel handig, die leg je er dan naast. Vaak zijn ze ook wel gemotiveerd om het uiteindelijk, of ja gemotiveerd, ze willen uiteindelijk toch wel graag dat papiertje, dat snappen ze ook wel. Maar ja ik denk dat dat, ik ben ook wel benieuwd of dat nog aan het brein op die leeftijd ligt. Van nu is dit leuk en dan zie ik wel weer.

M: Want probeer je het wel te stimuleren dat studenten gaan freelancen? Of denk je van nou wacht daar maar eventjes mee tot je klaar bent?

E: Nee ik denk dat het heel goed is. Ik snap wel dat het heel lastig is, maar ik heb bijvoorbeeld nu een jongen in het vierde jaar waarvan ik denk van kom op jongen ga, ga weetjewel. Je moet straks een baan vinden. Ga vast ontdekken hoe het werkt en hoe het zit met deadlines. Koppel jezelf aan een groep. Want anders sta je straks gewoon met lege handen. Hij moet hopen dat hij iets van z'n stage krijgt. Dus we stimuleren het wel heel erg, jawel, heel erg.

M: Maar dat is natuurlijk ook een beetje het dilemma waar je als student mee zit. Want aan de ene kant wil je natuurlijk heel graag die ervaring op doen, maar je moet ook natuurlijk gewoon veel tijd investeren in je studie.

E: Ja, precies.

M: Maar probeer je, is het dan voor jullie ook een soort doel dat het uiteindelijk een beetje samengevoegd wordt? Dat je als student bijvoorbeeld ook tijdens je studie voor bepaalde opdrachten kunt gaan freelancen zoals in die mediacompany?

E: Ik denk wel dat het, ik weet niet of ik het goed zeg, maar dat het goed zou zijn, maar dan praat ik echt puur voor mezelf nog hè, maar als we onze programma's cleaner maken zegmaar. Dat we heel duidelijk, zeker in de laatste twee jaar na de stage in het derde jaar zegmaar, dat we heel duidelijk zeggen van nou: dit willen we ze meegeven in dit blok of dit semester. En dat is dan ook

goed. Maar dat we dan ook daarin weer stimuleren om dus met je producten de markt op te gaan of bedenk een mooi platform, dat daar ruimte voor is. Ik heb het gevoel dat we dat allemaal willen, maar we willen ook nog al die onderwijsvakken erin weetjewel. Dus het wordt én een propvol aanbod en we willen dan ook nog dat ze gaan freelancen. Nou ja, één van de twee gaat mis dan.

M: Ja. En nu zie je natuurlijk ook heel erg dat er gewoon heel veel studenten nu al uitlopen. Dat ben ik natuurlijk zelf ook, maar dat zie ik ook om me heen heel erg.

E: Ja, nou het vierde jaar is ook wel redelijk extreem hoor, dat moet ik er even bij zeggen. Jullie hebben ook geen geluk gehad met het hele curriculum.

M: Nee, we waren wel vaak proefkonijnen, maar goed dat hoort er nou eenmaal een beetje bij. Uiteindelijk leer je daar ook weer heel erg van, weetje die mediacompany dat was voor ons gewoon geen succes. Maar uiteindelijk kom je er ook weer achter dat je dan misschien andere dingen wel weer heel erg leuk vindt.

E: Ja, naja dat is ook zo.

M: Je moet ergens beginnen ook hè.

E: Nou en het is wel grappig want ik heb ook een jongen nu in m'n hoofd die bijvoorbeeld door die mediacompany nu zoveel werk heeft als freelancer, die heeft het gewoon helemaal gevonden, dat is ook wel heel grappig.

M: Ja, maar dat is gewoon superleuk als je daardoor echt goede contacten legt en vanuit daar gewoon een beetje doorbouwt dat is gewoon supergoed.

E: Je merkt gewoon dat er dan opeens een kwartje is gevallen ofzo, van ohja dit wil ik. Echt superleuk.

M: En zijn er dan ook nog studenten die dan toch nog heel graag die vaste baan willen?

E: Ja, genoeg.

M: En wat zeg je daar dan tegen?

E: Wat zeg ik daar dan tegen. Ik hoop dat je 'm krijgt! Maar ook wel van, weetje het zijn ook wel vaak van de studenten die al in hun hoofd hebben: oké dan is de kans ook groot dat ik bijvoorbeeld in de communicatie terecht kom in plaats van de journalistiek. Dus die selecteren al voor en ja weetje dan ben ik niet degene die gaat zeggen: nou dat kan echt niet weetjewel. Ik bedoel, doe je ding, doe wat bij je past, dat vind ik ook gewoon belangrijk. Maar soms is het denk ik ook wel dat ik denk ja het is gewoon de angst en als je het gewoon gaat proberen dan kun je het heel goed.

M: Ja, ik denk heel vaak dat het die angst is inderdaad.

E: Het scheelt echt heel erg per student. Ook hoe ver ze zijn. Weetje, als je al enorme achterstanden hebt en helemaal niet ziet zitten om te freelancen, dan ga ik ook echt niet zeggen van joh je moet enzo. Ga nou eerst maar eens even school doen. En je bent 21, 22 als je klaar bent met je studie, weetje jouw tijd komt nog wel.

M: Ja, maar dat is ook zo.

E: Je hoeft ook niet gelijk, maar ik zou het wel leuk vinden als, ja...

M: Als je het in ieder geval probeert, of als je in ieder geval kijkt hoe het is.

E: Precies.

M: Nou superfijn, het is voor mij weer eventjes duidelijk.

E: Nou, mooi! Ik ben heel benieuwd joh. Als je hem nou straks klaar hebt, dan houd ik me aanbevolen.

VRAGENLIJSTEN INTERVIEWS

Wiel Schmetz

- Waarom is het volgens u zo belangrijk om ondernemerschap te verwerken in het curriculum?
- Sinds wanneer heeft ondernemerschap een plek binnen journalistiekopleidingen?
- Hoe is deze discussie gegaan? En wat waren struikelblokken?
- Hebben jullie bij het samenstellen van het curriculum gekeken naar andere opleidingen of internationale projecten?
- Op welke manier komt ondernemerschap terug in het curriculum? (theorie, opdrachten etc.)
- Hoe reageren studenten hierop?
- Zijn de resultaten positief of negatief?
- Merken jullie dat veel studenten naast hun studie als freelancer werken? En zo ja, ervaren ze hierbij werk- en/of studiedruk?
- Wat doen jullie om ze hierin te begeleiden?
- Hoe zouden jullie studieopdrachten beter kunnen afstemmen op zulke studenten?
- Veel studenten willen alsnog een traditionele baan. Wat zeg je daartegen?
- Hoe zal het onderwijs zich de komende jaren ontwikkelen omtrent ondernemerschap?
- Hebben de gemaakte keuzes binnen het onderwijs meer of minder (onnodige) stress opgeleverd voor studenten?

Iris Verhoeven

- In het onderzoek 'jonge journalisten op de arbeidsmarkt' uit 2013 zochten jullie uit hoe het met de arbeidspositie van jonge journalisten is. Is er ondertussen iets veranderd?
- In hetzelfde onderzoek wordt ook de kwaliteit van journalistiek onderwijs besproken. Toen vonden opleidingen soms achter de feiten aanliepen. Hoe vind je dat het nu gaat?
- Wat vind je van de manier waarop ondernemerschap wordt verwerkt in journalistiekopleidingen?
- Wat vind je van de begeleiding die studenten hierbij krijgen?
- Merken jullie dat veel studenten tijdens hun studie al bezig zijn met freelancen?
- Zou het onderwijs hierop aangepast moeten worden?
- Op welke manier proberen jullie ze daarbij te helpen? Welke vragen krijg je?
- Uit jullie onderzoek blijkt dat 80% van de Vip-leden ondernemerschap het belangrijkste speerpunt vindt. Wat doen jullie daar mee?
- Zijn studenten en starters onzeker over hun toekomst als journalist?
- Wat zou je jonge journalisten/studenten adviseren in deze onzekere arbeidsmarkt?
- Welke ontwikkelingen zijn volgens jou nodig binnen journalistiek opleidingen?

Yolan Witterholt

- Je schreef vorig jaar het boek de journalist als zzp'er. Waarom vond je dat zo belangrijk?
- Daarin schrijf je ook over de onzekere arbeidsmarkt. Hoe staat het ervoor met de toekomst van journalistiekstudenten? Is die echt zo somber?
- Vervolgens schrijf je over het fenomeen 'werkervaringsplaats', waarbij studenten mogen werken voor € 350 euro per maand. Wat vind je daarvan?
- Merken jullie dat veel studenten naast hun studie als freelancer werken? En zo ja, ervaren ze hierbij werk- en/of studiedruk?
- Dat is nog erger bij beginnende journalisten, denk ik?
- Hoe zouden jullie studieopdrachten beter kunnen afstemmen op zulke studenten?

- Waarom is het volgens u zo belangrijk om ondernemerschap te verwerken in het curriculum?
- Moeten jullie daar niet gewoon in het eerste jaar al mee beginnen?
- Sinds wanneer heeft ondernemerschap een plek binnen journalistiekopleidingen?
- Hoe is deze discussie gegaan? En wat waren struikelblokken?
- Hebben jullie bij het samenstellen van het curriculum gekeken naar andere opleidingen of internationale projecten?
- Bij Fontys kiezen ze expres voor het werken aan kleine startups i.p.v. individueel freelancen. Wat vind je daarvan? En waarom hebben jullie daar niet voor gekozen?
- Je geeft het vak Freelance. Hoe is dit programma samengesteld?
- Je kunt in alle vier de periodes beginnen met dit vak. Kun je dat uitleggen?
- Ze moeten ook drie verschillende opdrachtgevers hebben. Is dat niet veel?
- Hoe reageren studenten op ondernemerschap binnen de opleiding?
- Zijn de resultaten positief of negatief?
- Wat doen jullie om ze hierin te begeleiden?
- Veel studenten willen alsnog een traditionele baan. Wat zeg je daartegen?
- Hoe zal het onderwijs zich de komende jaren ontwikkelen omtrent ondernemerschap?
- Hebben de gemaakte keuzes binnen het onderwijs meer of minder (onnodige) stress opgeleverd voor studenten?

Wout Heslinga

- Waarom is het volgens u zo belangrijk om ondernemerschap te verwerken in het curriculum?
- Hoe staat het ervoor met de toekomst van journalistiekstudenten? Is die echt zo somber?
- Sinds wanneer heeft ondernemerschap een plek binnen journalistiekopleidingen?
- Hoe is deze discussie gegaan? En wat waren struikelblokken?
- Merken jullie dat veel studenten naast hun studie als freelancer werken? En zo ja, ervaren ze hierbij werk- en/of studiedruk?
- Hebben de gemaakte keuzes binnen het onderwijs meer of minder (onnodige) stress opgeleverd voor studenten?
- Hoe zouden jullie studieopdrachten beter kunnen afstemmen op zulke studenten?
- Moeten jullie daar niet gewoon in het eerste jaar al mee beginnen?
- Hebben jullie bij het samenstellen van het curriculum gekeken naar andere opleidingen of internationale projecten?
- Wat vind je van de curricula van andere opleidingen?
- Hoe zien de vakken ondernemerschap er uit?
- Hoe reageren studenten op ondernemerschap binnen de opleiding?
- Zijn de resultaten positief of negatief?
- Wat doen jullie om ze hierin te begeleiden?
- Veel studenten willen alsnog een traditionele baan. Wat zeg je daartegen?
- Hoe zal het onderwijs zich de komende jaren ontwikkelen omtrent ondernemerschap?

Luc Nibbeling

- Jullie hebben in 2015 onderzoek gedaan naar de oorzaken van sucstress. Waarom vonden jullie dat zo'n belangrijk thema?
- Is die 'sucstress' de laatste jaren toegenomen onder studenten?
- Hoe is er gereageerd op jullie onderzoek?
- Hoe ziet de arbeidsmarkt er voor studenten uit volgens jou? Is die echt zo onzeker als vaak gezegd wordt?
- In de journalistiek moeten veel studenten nú al beginnen met freelancen, om een carrière op te bouwen. Heb je enig idee hoe het daar met de sucstress gaat?
- Is dit hun eigen verantwoordelijkheid of zou de school hier iets aan moeten doen?

- Wat vind je van de begeleiding die studenten krijgen?
- Met welke vragen komen studenten bij jullie aan?
- In het onderzoek benoemen jullie een studie op maat als oplossing. Hoe zien jullie dit voor je?
- Zou er ook meer ruimte moeten zijn voor studenten die naast hun opleiding als freelancer werken?

Henk Jan Karsten

- Waarom is het volgens u zo belangrijk om ondernemerschap te verwerken in het curriculum?
- Sinds wanneer heeft ondernemerschap een plek binnen journalistiekopleidingen?
- Hoe is deze discussie gegaan? En wat waren struikelblokken?
- Hebben jullie bij het samenstellen van het curriculum gekeken naar andere opleidingen of internationale projecten?
- Op welke manier komt ondernemerschap terug in het curriculum? (theorie, opdrachten etc.) – Freelance in studiebegeleiding
- Hoe reageren studenten hierop?
- Zijn de resultaten positief of negatief?
- Merken jullie dat veel studenten naast hun studie als freelancer werken? En zo ja, ervaren ze hierbij werk- en/of studiedruk?
- Wat doen jullie om ze hierin te begeleiden?
- Hebben de gemaakte keuzes binnen het onderwijs meer of minder (onnodige) stress opgeleverd voor studenten?
- Zelfsturing op studie en loopbaan is jullie elfde competitie. Hoe gaat dit in z'n werk?
- Hoe zouden jullie studieopdrachten beter kunnen afstemmen op zulke studenten?
- Veel studenten willen alsnog een traditionele baan. Wat zeg je daartegen?
- Hoe zal het onderwijs zich de komende jaren ontwikkelen omtrent ondernemerschap?

Interview Esther van Lunteren

- Wat houdt idee-ontwikkeling precies in?
- Was het moeilijk om ondernemerschap te verwerken in het curriculum?
- Merken jullie dat veel studenten naast hun studie als freelancer werken? En zo ja, ervaren ze hierbij werk- en/of studiedruk?
- Waarom hebben jullie de focus gelegd op mediacompanies en niet op individueel freelancen?
- Komt ondernemerschap later in de opleiding nog terug?
- Hoe reageren studenten op ondernemerschap binnen de opleiding?
- Zijn de resultaten positief of negatief?
- Wat doen jullie om ze hierin te begeleiden?
- Veel studenten willen alsnog een traditionele baan. Wat zeg je daartegen?
- Wat zou je de komende jaren nog willen veranderen in het onderwijs als het gaat om ondernemerschap?